

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KAMUSAL MEYDANLARDA KULLANICI İHTİYAÇLARI ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA: GAZİOSMANPAŞA MEYDANI ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşın OKULDAŞ

Mimarlık, Şehir ve Bölge Planlama ve Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Kentsel Tasarım Programı

EYLÜL 2015

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KAMUSAL MEYDANLARDA KULLANICI İHTİYAÇLARI ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA: GAZİOSMANPAŞA MEYDANI ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Ayşın OKULDAŞ
(519101021)**

Mimarlık, Şehir ve Bölge Planlama ve Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Kentsel Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Öğr. Gör. Dr. Cem BEYGO

EYLÜL 2015

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 519101021 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi **Ayşın OKULDAŞ**, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “**KAMUSAL MEYDANLARDA KULLANICI İHTİYAÇLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: GAZİOSMANPAŞA MEYDANI ÖRNEĞİ**” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Öğr. Gör. Dr. BEYGO**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Doç. Dr. Hatice AYATAÇ**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Oya AKIN
Yıldız Teknik Üniversitesi

Teslim Tarihi : **27 Ağustos 2015**
Savunma Tarihi : **8 Eylül 2015**

Ablama,

ÖNSÖZ

Öncelikle; çalışmamda bana yol gösteren, yardımlarını ve sabrını esirgemeyen hocam Dr. Cem Beygo'ya teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Alan çalışmam sırasında ihtiyacım olan bilgilerin sağlanması sürecinde, belediye arşivindeki kaynaklarla ve ilçeye ait aktardıkları bilgilerle, bana büyük yardımları dokunan Gaziosmanpaşa Belediyesi çalışanları Aslı Arda ve Necati Arda'ya teşekkür ederim.

Ayrıca, tezimi hazırladığım süre boyunca desteklerini benden esirgemeyen, bütün stresli anlarımda beni dinleyen ve yardım eden arkadaşlarıma, kuzenlerime ve halama teşekkürü bir borç bilirim.

Ve hepsinden öte; hayatımın her alanında bana destek olan, attığım her adımda maddi manevi bütün imkanlarıyla yanımda olan anne ve babama sonsuz teşekkür ederim.

Mayıs 2015

Ayşın Okuldsş
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
ÖZET.....	xvii
SUMMARY	xix
1. GİRİŞ	1
1.1 Problem Tanımı	1
1.2 Tezin Amacı	3
1.3 Literatür Araştırması	3
1.4 Yöntem	4
2. MEYDAN KAVRAMI.....	5
2.1 Meydanın Tanımları	5
2.2 Meydanın Tarihsel Gelişim Süreci.....	7
2.2.1 Antik çağ meydanları	7
2.2.2 Ortaçağ meydanları	10
2.2.3 Rönesans dönemi meydanları	15
2.2.4 Barok dönemi meydanları	17
2.2.5 Klasizm dönemi meydanları	19
2.2.6 Sanayileşme sonrası ve güzel şehir hareketi	20
2.2.7 Modernizm ve meydan.....	22
2.2.8 Postmodernizm ve meydan	24
2.2.9 Türkiye ve meydan.....	24
2.2.9.1 Roma ve Bizans devrinde meydan	26
2.2.9.2 Türk – İslam devrinde meydan	27
2.2.9.3 Cumhuriyet devrinde meydan	32
2.2.9.4 1950 sonrasında meydan	34
2.2.10 21. yüzyılda meydan	34
2.3 Bölüm Sonucu	36
3. KAMUSAL MEYDANLARDA KULLANICI İHTİYAÇLARI	41
3.1 Konfor İhtiyacı	45
3.1.1 Fiziksel konfor	45
3.1.2 Sosyal konfor	51
3.1.3 Psikolojik konfor.....	52
3.2 Rahatlama İhtiyacı.....	53
3.3 Pasif Katılım İhtiyacı	54
3.4 Aktif Katılım İhtiyacı	55
3.5 Keşfetme İhtiyacı	56
3.6 Bölüm Sonucu	57

4. GAZİOSMANPAŞA MEYDANINDA KULLANICI İHTİYAÇLARININ	
ARAŞTIRILMASI	59
4.1 Çalışmanın Amacı ve Alan Seçim Kriterleri.....	59
4.2 Değerlendirme Yöntemi	60
4.3 Çalışmanın Uygulama Alanı	60
4.3.1 Konum.....	60
4.3.2 Tarihçe.....	62
4.4 Gaziosmanpaşa Meydanındaki Planlama ve Uygulama Değişiklikleri.....	67
4.5 Gaziosmanpaşa Meydanında Kullanıcı İhtiyaçlarının Araştırılması.....	83
4.5.1 Gaziosmanpaşa Meydanında konfor	83
4.5.2 Gaziosmanpaşa Meydanında rahatlama	106
4.5.3 Gaziosmanpaşa Meydanında pasif katılım.....	109
4.5.4 Gaziosmanpaşa Meydanında aktif katılım	112
4.5.5 Gaziosmanpaşa Meydanında keşif	112
4.6 Bölüm Sonucu	113
5. SONUÇ	115
KAYNAKLAR.....	119
EKLER.....	125
ÖZGEÇMİŞ	137

KISALTMALAR

AO	: Aşın Okuldaş Arşivi
GOP Bel	: Gaziosmanpaşa Belediyesi
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
PPS	: Project for Public Spaces

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : M.Ö. 5. y.y. Atina Akropolis'i planı (http://www.washington.edu).....	7
Şekil 2.2 : Agora planı, Milet (Town and Square, Zucker).	8
Şekil 2.3 : Forum Pompeii planı (https://vico.wikispaces.com).....	9
Şekil 2.4 : Roma Imperial Forum planı (http://www.vtpublichistory.org).....	10
Şekil 2.5 : Ana sokak aksının genişlemesiyle oluşan tipik bir Ortaçağ meydan planı (Town and Square, Zucker).....	11
Şekil 2.6 : Marienplatz Gravürü, Münih (Town and Square, Zucker).	11
Şekil 2.7 : Neubrandenburg Meydanı planı (Town and Square, Zucker).	12
Şekil 2.8 : Notre Dame Katedrali ve çevresini gösteren plan (Town and Square, Zucker).	13
Şekil 2.9 : Rostock kilise ve pazar meydanı (Town and Square, Zucker).....	13
Şekil 2.10 : Piazza del Campo, Siena (http://umi.dm.unibo.it).	14
Şekil 2.11 : Piazza Ducale, Vigevano (http://www.castit.it).	16
Şekil 2.12 : Piazza di San Marco, Venedik (Town and Square, Zucker).	16
Şekil 2.13 : Etienne Duperac tarafından yapılan Piazza del Campidoglio gravürü, 1568 (en.wikipedia.org).	18
Şekil 2.14 : Piazza di Spagna, Roma (www.tredytours.com).....	18
Şekil 2.15 : Piazza di San Carlo, Torino (Town and Square, Zucker).	19
Şekil 2.16 : Place des Vosges, Paris (avenuedeparis.com).....	20
Şekil 2.17 : 1909 Şikago planı (en.wikipedia.org).	21
Şekil 2.18 : 1909 Şikago planına ait bir eskiz (www.chicagology.com).....	22
Şekil 2.19 : Le Corbusier tarafından yapılan Chandigarh yerleşim planı (gallerygogopix.net).....	23
Şekil 2.20 : Bizans Dönemi'nde Hipodrom Meydanı, İstanbul (www.turkiyeturizm.com).....	26
Şekil 2.21 : Konya eski kent dokusu ve kent gelişme yönleri (Aru, 1998).	28
Şekil 2.22 : Beyazıt Meydanı ve çevresini gösterir Pervitich haritası, 1940'lı yıllar (İnceoğlu, 2007).	30
Şekil 2.23 : Antoine Bouvard'ın Beyazıt Meydanı projesi (http://www.doganhasol.net).....	31
Şekil 2.24 : Kastamonu Cumhuriyet Meydanı (Sezer, 2010).....	33
Şekil 2.25 : Kastamonu Cumhuriyet Meydanı (Sezer, 2010).....	33
Şekil 2.26 : Zorlu Center, İstanbul (https://maps.google.com).....	36
Şekil 2.27 : Zorlu Center konsept eskizi (http://www.arkitera.com).....	36
Şekil 2.28 : Tarih boyunca meydanlar ve özellikleri (AO, 2015).	39
Şekil 3.1 : İnsan ihtiyaçları modeli (Lang, 1994).	42
Şekil 3.2 : İhtiyaçlar hiyerarşisi (Maslow, 1987).	43
Şekil 3.3 : İyi bir yerin özellikleri (www.pps.org , 2105).	44
Şekil 3.4 : Değerlendirme yöntemi (www.urbansquares.com , 2015).	44
Şekil 3.5 : Greenacre Park Planı (www.sasaki.com 'dan uyarlanmıştır, 2015).....	46

Şekil 3.6 : Greenacre Park, New York (www.sasaki.com ‘dan uyarlanmıştır, 2015).	46
Şekil 3.7 : Rockefeller, New York (www.thegoldenempire.wordpress.com , 2015).	47
Şekil 3.8 : Rockefeller, New York (www.nycgo.com , 2015).	47
Şekil 3.9 : Meydan kullanımını gösteren grafik (Whyte, 1980).	48
Şekil 3.10 : Oturulabilir alanı miktarını gösteren grafik (Whyte, 1980).	48
Şekil 3.11 : Seagram Plaza, New York (Whyte, 1980).	49
Şekil 3.12 : Plaza Santa Ana, Madrid (www.pps.org ‘dan uyarlanmıştır, 2015).	50
Şekil 3.13 : Luxembourg Bahçeleri, Paris (www.pps.org , 2015).	51
Şekil 3.14 : Bryant Park, New York (www.10000birds.com ‘dan uyarlanmıştır).	52
Şekil 3.15 : Ghirardelli Square, San Francisco (www.pps.org , 2015).	53
Şekil 3.16 : Piazza del Campo, Siena (www.pilgrimages.com ‘dan uyarlanmıştır).	54
Şekil 3.17 : Dam Square, Amsterdam (www.itravel81.wordpress.com , 2015).	55
Şekil 3.18 : Kungstradgarden, Stokholm (www.pinterest.com , 2015).	56
Şekil 3.19 : Parramatta, Sidney (www.amberroaddesign.com , 2015).	57
Şekil 3.20 : SWAY’D İnteraktif Sanat Çalışması, Daniel Lyman (www.archdaily.com , 2015).	57
Şekil 4.1 : Gaziosmanpaşa’nın İstanbul içerisindeki konumu (www.maps.google.com ‘dan uyarlanmıştır, 2015).	60
Şekil 4.2 : Gaziosmanpaşa Meydanı’nın ilçe içindeki konumu (www.maps.google.com ‘dan uyarlanmıştır, 2015).	61
Şekil 4.3 : Gaziosmanpaşa Meydanı’ndan Haliç’e bakış (AO, 2015).	61
Şekil 4.4 : 1946 yılı hava fotoğrafı (www.sehirrehberi.ibb.gov.tr ‘den uyarlanmıştır, 2015).	63
Şekil 4.5 : 1835-2015 yılları arasında, Gaziosmanpaşa’da ikamet eden nüfus profili tablosu (AO, 2015).	63
Şekil 4.6 : Gaziosmanpaşa (GOP Bel arşivi).	64
Şekil 4.7 : Gaziosmanpaşa (GOP Bel arşivi).	64
Şekil 4.8 : Gaziosmanpaşa Merkez Camii, 1948 (GOP Bel arşivi).	65
Şekil 4.9 : Küçükköy, (Karahasanoğlu, 2013).	65
Şekil 4.10 : Göçmen evleri, 1950 başları (GOP Bel arşivi).	65
Şekil 4.11 : Göçmen Evleri (GOP Bel arşivi).	66
Şekil 4.12 : Gaziosmanpaşa Dobruca İ.Ö Okulu açılışı (Okulun devamında göçmen evleri görülmekte), 1958 (Karahasanoğlu, 2013).	66
Şekil 4.13 : Gaziosmanpaşa Meydanı ve çevresi hava fotoğrafı, 2015 (www.sehirrehberi.ibb.gov.tr ‘den uyarlanmıştır).	67
Şekil 4.14 : Gaziosmanpaşa Meydanı panoraması (AO, 2015).	68
Şekil 4.15 : Gaziosmanpaşa Meydanı ve çevresi hava fotoğrafı, 1966 (www.sehirrehberi.ibb.gov.tr ‘den uyarlanmıştır).	69
Şekil 4.16 : 1966 yılı yapı yerleşimleri (AO, 2015).	69
Şekil 4.17 : Gaziosmanpaşa Meydanı (Karahasanoğlu, 2013).	70
Şekil 4.18 : Gaziosmanpaşa Meydanı (GOP Bel arşivi).	70
Şekil 4.19 : Gaziosmanpaşa Meydanı (GOP Bel arşivi).	71
Şekil 4.20 : Gaziosmanpaşa Meydan Çeşmesi (GOP Bel arşivi).	71
Şekil 4.21 : Gaziosmanpaşa Meydan Çeşmesinin yıkılışı, 1969 (Karahasanoğlu, 2013).	72
Şekil 4.22 : Gaziosmanpaşa Meydanı, 1960’lar (GOP Bel arşivi).	72
Şekil 4.23 : Gaziosmanpaşa Meydanı, 1973 (Karahasanoğlu, 2013).	73
Şekil 4.24 : Gaziosmanpaşa Meydanı, 1973 (Karahasanoğlu, 2013).	73

Şekil 4.25 : Gaziosmanpaşa Meydanı ve çevresi hava fotoğrafı, 1982 (www.sehirrehberi.ibb.gov.tr ‘den uyarlanmıştır).	74
Şekil 4.26 : 1982 yılı yapı yerleşimleri (AO, 2015).	74
Şekil 4.27 : Gaziosmanpaşa Futbol Sahası, 1983-84 (GOP Bel arşivi).....	75
Şekil 4.28 : Gaziosmanpaşa Meydanı, 1984 (GOP Bel arşivi).....	75
Şekil 4.29 : Gaziosmanpaşa Meydanı, 1986 (Karahasanoğlu, 2013).	76
Şekil 4.30 : Ordu Caddesi (GOP Bel arşivi).....	76
Şekil 4.31 : Gaziosmanpaşa Meydanı ve çevresi 1987 yılı halihazır haritası (GOP Bel. arşivinden uyarlanmıştır).	77
Şekil 4.32 : 1987 yılı yapı yerleşimleri (AO, 2015).	77
Şekil 4.33 : Gaziosmanpaşa Meydanı ve çevresi 1999 yılı halihazır haritası (GOP Bel. arşivinden uyarlanmıştır).	78
Şekil 4.34 : 1999 yılı yapı yerleşimleri (AO, 2015).	78
Şekil 4.35 : Cumhuriyet Meydanı, 1999 (GOP Bel. 1999 Faliyet Raporu, 2000)....	79
Şekil 4.36 : Gaziosmanpaşa Meydanı ve çevresi 2014 yılı halihazır haritası (İBB arşivinden uyarlanmıştır).	80
Şekil 4.37 : 2014 yılı yapı yerleşimleri (AO, 2015).	80
Şekil 4.38 : “Gaziosmanpaşa Mimari-Kentsel Tasarım Yarışması” 1.lık ödülü alan proje, Dilek Topuz Derman/Fırat Gülmez (www.dbarchitects.com.tr).	81
Şekil 4.39 : “Gaziosmanpaşa Mimari-Kentsel Tasarım Yarışması” 2.lık ödülü alan proje, Sunay Erdem/Günay Erdem (www.arkitera.com).	81
Şekil 4.40 : “Gaziosmanpaşa Mimari-Kentsel Tasarım Yarışması” 1. mansiyon ödülü alan proje, Deniz Aslan/Elif Çelik/Ceren Hancıoğlu/Volkan Lokumcu (www.arkitera.com).	82
Şekil 4.41 : “Gaziosmanpaşa Mimari-Kentsel Tasarım Yarışması” 5. mansiyon ödülü alan proje, Yavuz Selim Sepin (www.arkitera.com).	82
Şekil 4.42 : Gölge, yarı gölge ve güneşli alanlar, Ö:1/3000 (AO, 2015).	84
Şekil 4.43 : Kültür Merkezi Önü (AO, 2015).	84
Şekil 4.44 : Merkez Camii ve Çevresi (AO, 2015).	85
Şekil 4.45 : Cumhuriyet Meydanı (AO, 2015).	85
Şekil 4.46 : Merkez Camii ve Çevresi (AO, 2015).	86
Şekil 4.47 : Belediye Binası Önü (AO, 2015).	86
Şekil 4.48 : Oturma elemanlarının yerleşimi, Ö:1/3000 (AO, 2015).	87
Şekil 4.49 : Belediye hizmet alanında bulunan çocuk parkı (AO, 2015).	88
Şekil 4.50 : GOPark (AO, 2015).	88
Şekil 4.51 : Gölge, yarı gölge ve güneşli alanlarda yer alan oturma elemanlarının yerleşimi, Ö:1/3000 (AO, 2015).	89
Şekil 4.52 : Arazi kotları ve merdiven-rampaların yerleşimi, Ö:1/3000 (AO, 2015).	90
Şekil 4.53 : Kültür Merkezi girişi (AO, 2015).....	90
Şekil 4.54 : Belediye hizmet alanından GOPark ve otobüs duraklarına geçiş (AO, 2015).	91
Şekil 4.55 : Belediye hizmet alanından GOPark ve otobüs duraklarına geçiş (AO, 2015).	92
Şekil 4.56 : GOPark’a giriş (AO, 2015).	92
Şekil 4.57 : Araç ve yaya sirkülasyonu, Ö:1/3000 (AO, 2015).	93
Şekil 4.58 : Belediye hizmet alanına yaya geçişi (AO, 2015).	94
Şekil 4.59 : Bağlarbaşı Caddesi’nden Cumhuriyet Meydanı’na geçiş (AO, 2015)...	94
Şekil 4.61 : Ordu Caddesi’nden Belediye hizmet alanına geçiş (AO, 2015).	95

Şekil 4.61 : Toplu taşıma durak yerleri ve alana araçla yaklaşım, Ö:1/3000 (AO, 2015).....	96
Şekil 4.62 : Oturma elemanları tipleri, Ö:1/3000 (AO, 2015).	97
Şekil 4.63 : Kültür Merkezi önü (AO, 2015).	98
Şekil 4.64 : GOPark (AO, 2015).....	98
Şekil 4.65 : Kültür Merkezi önü (AO, 2015).	100
Şekil 4.66 : GOPark (AO, 2015).....	100
Şekil 4.67 : Cumhuriyet Meydanı (AO, 2015).	101
Şekil 4.68 : Cumhuriyet Meydanı (AO, 2015).	101
Şekil 4.69 : Kültür Merkezi önü (AO, 2015).	102
Şekil 4.70 : Cumhuriyet Meydanı (AO, 2015).	103
Şekil 4.71 : Merkez Camii önü (AO, 2015).	103
Şekil 4.72 : GOPark Cafe (AO, 2015).	104
Şekil 4.73 : GOPark (AO, 2015).....	104
Şekil 4.74 : GOPark (AO, 2015).....	105
Şekil 4.75 : GOPark (AO, 2015).....	105
Şekil 4.76 : Peyzaj öğeleri, Ö:1/3000 (AO, 2015).	106
Şekil 4.77 : Cumhuriyet Meydanı (AO, 2015).	107
Şekil 4.78 : Kültür Merkezi Önü (AO, 2015).	107
Şekil 4.79 : Kültür Merkezi Önü (AO, 2015).	108
Şekil 4.80 : Merkez Camii çevresi (AO, 2015).	108
Şekil 4.81 : Yaya aksları ve oturma elemanlarının yönelimi, Ö:1/3000 (AO, 2015).	109
Şekil 4.82 : Restoran ve kafe yerleşimleri, Ö:1/3000 (AO, 2015).....	110
Şekil 4.83 : Kültür Merkezi Önü (AO, 2015).	110
Şekil 4.84 : GOPark (AO, 2015).....	111
Şekil 4.85 : GOPark (AO, 2015).....	111
Şekil 4.86 : Merkez Camii çevresi (AO, 2015).	112

KAMUSAL MEYDANLARDA KULLANICI İHTİYAÇLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: GAZİOSMANPAŞA MEYDANI ÖRNEĞİ

ÖZET

İlk kurulan şehirlerden günümüze dek, halkın toplanma ve etkileşme alanı olarak meydanlar, şehirlerde önemli bir yere sahip olmuşlardır. Tüm kent halkına eşit kullanım olanağı sunması gereken bu açık alanlar, toplumdaki sosyal ayrışmanın da çözümüne katkıda bulunan mekanlardır. Bu kamusal açık alanlarda, kent insanının, kentle ve diğer kentlilerle ilişki kurması sağlanır. Böyle büyük bir öneme sahip kamusal alanın, kullanıcısının ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte olması gerekmektedir.

Bu çalışmada, meydanların kamusal mekan olarak karşılamaları gereken kullanıcı ihtiyaçlarını ortaya koymak, kent insanına pozitif katkı sağlayacağı düşünülen ihtiyaçların dünyadaki meydan örnekleri ve literatürdeki farklı görüşlerden faydalanılarak irdelenmesi ve seçilen çalışma alanı üzerinde somut verilerle analiz edilmesi hedeflenmiştir.

Giriş kısmı olarak yazılan birinci bölüm problemin tanımını yaptıktan sonra; tezin amacını, literatür kapsamını, yöntemini ve genel çerçevesini özetlemektedir. İkinci bölüm kentteki belki de en önemli kamusal alan olan meydanın kavramsal analizini yaparak başlamaktadır. Meydanın tanımlanmasını takiben, tarihsel süreci aktarılmıştır. Dünya'daki ve Türkiye'deki meydanların tarih içerisindeki değişimleri, Antik Çağ'dan günümüze kadar incelenmiş ve literatürden farklı görüşler aktararak genel çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu incelemeler sonucu, antik çağlardan bu yana, meydanın sadece kentsel dokudaki odak noktaları ve toplanma alanları olarak değil, politik ve dini gücün de sergilendiği kamusal alanlar olarak işlediği görülmektedir.

Tezin odak noktasını oluşturan üçüncü bölümde ise başarılı ve yaşayan bir kamusal meydan için öncelikli hedefin insan olduğu düşüncesinden hareketle, tasarlanan bu alanlarda karşılanması gereken kullanıcı ihtiyaçları, literatürdeki görüşler yardımıyla tespit edilmiştir. Konfor, rahatlama, pasif katılım, aktif katılım ve keşfetme ihtiyaçları olarak seçilen başlıklar örneklerle açıklanmıştır.

Dördüncü bölümde ise İstanbul'un geç dönem gelişme alanlarından olan Gaziosmanpaşa İlçesi'nin odak noktasında bulunan meydan hakkında genel bilgiler verilip tarihsel süreç içerisinde geçirdiği değişimler kısaca aktarılmıştır. 1950'li yıllardan itibaren yoğunlaşmaya başlayan bu alan, Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden aldığı göçlerle kozmopolit bir yapıya sahip olmuştur. Kentin giderek önem kazanan bu alanının, kentsel dönüşüm süreciyle birlikte daha çok kullanıcıya hizmet vereceği öngörülmektedir. Bu yüzden, üçüncü bölümde aktarılan kullanıcı ihtiyaçlarının çalışma alanında irdelenmesi ve varsa eksiklerin tespit edilmesi yoluyla, alanın mekansal kalitesinin artırılması yönünde rehber olması amaçlanmıştır. Son bölümde ise kullanıcı ihtiyaçlarının ve çalışma alanının genel değerlendirmelerine yer verilmiştir.

A RESEARCH UPON USER NEEDS IN PUBLIC SQUARES: GAZİOSMANPAŞA EXAMPLE

SUMMARY

From the first cities until today, squares have a great role in the cities, as the gathering and interaction point of the citizens. These open areas should ensure equal access to the public. In this way, these places can make contribution to social dissociation. In these public open spaces, the person can interact with the city and other citizens. For this reason, a public space with such a great importance, should answer the users' requirements.

In this study, it is aimed to propound the necessities that squares, as urban spaces, should provide and to analyse these necessities, that will positively affect the city life, by examples around the world and different arguments from literature. These findings will be analysed on the chosen research area via physical datas.

The first part as an introduction, after defining the problem, explains the aim, literature scope, study method and outline of the thesis.

The second part starts with cognitive analyse of the square, which is probably the most important public space of the city. Following square definitions, historical progress of the square is conveyed. The evolution of the square is examined from Antique ages until today and the general framework is tried to establish by conveying different views from the literature. Thereupon, it is seen that, square is used as not only a focus point and gathering area, but also as a place that politic and religious power are displayed.

At the third part, as the focal point of the thesis; the necessities that should be met is clarified with the help of the arguments from the literature. The main idea of this chapter is arise from the thought that the main target of the public square is the humankind. It is understood that, in addition to basic human physical needs, pyschological and social needs are also important for the humankind. For this reason, selected necessities are studied and exemplified. Comfort, relaxation, passive engagement, active engagement and discovery are the selected titles for this study. These items are tried to be explained briefly hereinbelow:

Comfort, defined as a basic need, is a determinant that ease human life. It is needed while the other daily routines are done. Considering that the square is not only a passage from one point to another, but also a stop over place in the city, comfort is probably the most important issue. Comfort can be separated into three sub-titles; physical, social and psychological comfort. For instance; providing places that protect from weather and creating spaces that can adopt to the changing weathers will meet the user's physical comfort. Also, placing adequate seating elements is one of the main issues, to make people spend time in this place and to make use of all possibilities that the square offer. The physical comfort of these seating elements will be carefully considered, because this matter is essential for the time span that user will spend there. Pedestrian circulation is also another important issue, considering

that the square is on the intersection of the movement and the center of the public node. A square should be easily accessible, so that many users prefer to be there. Traffic routes and transportation should be considered according to pedestrians. Design of pedestrian routes, floor pavements, staircase dimensions, ramp slopes are very critical for the circulation in the square and should be considered according to ergonomic criterias. To extend the time that is spend in the square, social comfort is very essential as well as the physical comfort. Seating arrangment is the main issue here. Square should contain different type of seating elements that will meet the requirements of different kind of groups and individuals. In that way, one may choose to interact with the others or isolate himself/herself from others. With different type of users, the public open space will be a more lively part of the city. At last but not the least, psychological comfort should be provided in the public space. Safe and secure places should be designed to prevent the user from dangers that comes from the others. The public square will be preferred and used as long as the user feel safe and secure there.

Besides, relaxation is both physical and emotional need. Square should provide a place that the citizen can give a brief pause from his/her daily routine and relax. In that way, public square can avail to the city life and citizens. The relaxing atmosphere can be supplied with landscape such as trees and water elements integrate with the seating places.

Likely, passive engagement provides a sense of relaxation but it differs in that it involves the need for an encounter with the setting, albeit without becoming actively involved. Watching the movement in the square and the other people, directly serves to that need. Sitting places toward pedestrian flows, restaurant and cafes viewing the activities and movement in the square will meet user's passive engagement need.

In comparison with passive engagement, active engagement represents a more direct experience with a place and people in it. There is more direct contact with the people in the square and it encourages a sense of social connection, increasing opportunities for interaction. Users can be socialize with the help of some activities that bring them together. Ceremonies, celebrations and festivals that is organized by the administrative bodies will provide such an atmosphere.

Lastly, discovery need is an important cognitive need that should be met in public open places. It represents the desire for stimulation and the delight we all have in new, pleasurable experiences. The diversity in the physical design and the changing vistas in the place can meet this need. The need of learning, is also related with discovery need. The place should provide the stimulation that enables user's interest to endure and should provide spaces that user meet the discovery need with the components that himself/herself bring.

After theoretical analysis, at the fourth part, it is concentrated on the chosen research area where is the main square of Gaziosmanpaşa. This chapter starts with a brief information about the area and displays the evolution of the area from 1950's until today.

Gaziosmanpaşa is one of the biggest and crowded district of İstanbul, and it is in the late development area of the city. The district is at the European side of Istanbul and it is one of the biggest and crowded district of the city. This area is a cosmopolite district with its inhabitants that have been come from different part of Turkey, after 1950's. The first settlement in the area is seen at 1830's, in the Ottoman period. According to resources, a small population of Rums were settled at the area. After

that, in 1950's, settlement in the area has started to change rapidly, with Balkan and Kyrm immigrants. Coming to 1970's, with rapid urbanization, Gaziosmanpaşa started to host native immigrants from east, southeast and north part of Turkey. As a result, the district has become a cosmopolite settlement and the population rapidly increased until today. Moreover, it is predicted that, this area will serve more inhabitant after urban transformation projects are implemented. As the node of the district, Gaziosmanpaşa Square has great importance in inhabitants lives. From 1980's until today, many changes has been held in the area. The area redesigned by almost all mayors that came in charge. These changes throughtout the history is tried to shown in fourt chapter, broadly. Because this area is a center between all residential, administrative and commercial buildings; it is currently used by many people. However, that does not mean the square serves well. On the contrary, the study area still has many problems and is not properly serve to the crowd. Besides, the study area has been divided physically into four pieces throughout the time. These areas divided mainly by the vehicle roads, and big elevation differences in the settling of the areas creates seperation between the pieces.

Therefore, to increase spatial quality of the area, it is aimed to be a guide by examining the formerly clarified user needs at the area and by determining missing items. Comfort, relaxation, passive engagement, active engagement and discovery needs are researched in Gaziosmanpaşa Square with the help of site observations. The study area has been observed and visual maps are created as a result of that observations. These visual maps are supported with the photographs that is taken from the site.

The fifth and the last part includes evaluations of the previous chapters and the research area upon the user needs that is indicated in third and fourth chapters. According to those evaluations, it can be summurized as; the research area does not meet the user needs except accesibility from outside of the district and security.

1. GİRİŞ

1.1 Problem Tanımı

İlk kurulan şehirlerden günümüze dek, halkın toplanma ve etkileşme alanı olarak meydanlar, şehirlerde önemli bir yere sahip olmuşlardır. Şehirler büyüdükçe ve geliştikçe kamusal alan kullanım ihtiyacı artmasına rağmen, aynı oranda artan bir kamusal mekan kalitesinden söz edilememektedir. Doğan Kuban tarafından da belirtildiği gibi (1998), “eskiden büyük bir estetik çaba ve toplumsal konsantrasyonla oluşturulan kent mekanları, günümüzde para oligarşisi tarafından yaratılmakta ve acele, sıradan, estetik olarak yozlaşmış bir şekilde oluşturulmaktadır”. Halbuki “estetik bir yaklaşımla oluşturulan mekanlar; insanın kentle, birbiri ve doğa ile ilişkilerini, ekolojik dengeleri ve daha bir çok değeri gündeme getirir” (Erzen, 2007). Gehl’e göre (2006), herhangi bir kamusal meydana ilişkin kullanım değerlendirilirken öncelikle şu soruların cevabı aranmalıdır:

- Alanın potansiyel özellikleri nelerdir?
- Alanın mevcut problemleri nelerdir?
- Alanın kullanıcıları kimlerdir?
- Alanda hangi aktivitelerin yer alması beklenmektedir?
- Kullanıcıların alandan en iyi şekilde yararlanabilmeleri için, alanda hangi özellikler sunulmalıdır?

Kamusal alanlar tasarlanırken, önce bu alanı kullanacak olan insanın ihtiyaçları ve mekanda oluşması istenen yaşama ait ihtiyaçlar belirlenmelidir. Burdan yola çıkarak, onlara hizmet edecek ve taleplerini karşılayacak alanlar üretilirse, sosyal hayata katkıda bulunan kamusal mekanlar elde edilebilir. Jan Gehl (2006), Life Space Buildings başlıklı makalesinde, kamusal alan tasarımıyla ilgili olması gereken süreci şöyle özetlemiştir: “Öncelikle alanda nasıl bir yaşam arzu edildiği saptanmalı, daha sonra alanda yer alması gereken aktiviteyi ve yaşamı destekleyecek ne tip öğeler

gerektiği belirlenmeli ve son olarak da alanın etrafındaki binalar için, belirlenen bu özellikleri sağlayabilecek prensipler oluşturulmalıdır”.

Kullanıcı ihtiyaçları belirlenirken, ana ihtiyaçlar haricindekilerin; toplumun çeşitli kesimlerine, yaşam döngülerindeki yere, bir grup içindeki yerlerine, sosyo-ekonomik statülerine, eşyalarla ve diğer insanlarla olan ilişkilerine/bağlarına ve en önemlisi de kültürlerine göre farklılıklar bulunduğunun dikkate alınması gerekmektedir. Bu yüzden, her meydana karşılanması gereken ihtiyaçlar ve karşılanma şekilleri de farklılık gösterecektir. Ayrıca, kullanıcının kamusal alandan beklentisinin gelişen teknoloji ve dönüşen sosyal yapıyla, zaman içinde değişip gelişebileceğini de unutmamak gerekir. Bu kadar çeşitlilik gösteren ve zaman içinde bazı değişimler geçirmesi muhtemel olan bir kitlenin ihtiyaçlarını tamamen karşılayabilecek mekanlar üretmek elbette her zaman mümkün olmayabilir. Fakat amaç, hedef kitlenin ihtiyaçlarını maksimum miktarda karşılayabilecek mekanlar üretmek olmalıdır.

Chaplin (2011), meydanları, “iş yeri ya da ev olmayan üçüncü mekanlar” olarak değerlendirir. Bu bağlamda; meydanın, kullanıcıyı günlük rutininden sıyrarak bir mekan olması da beklenmektedir. Bu kamusal açık alanın, ideal olarak, şehirde yaşayanların karmaşık kent yaşantısı içindeki koşturmacaya bir ara verip dinlenmeleri, soluklanmaları ve rahatlamaları, kentteki diğer bireylerle bir araya gelip sosyalleşmeleri ve kentte olup biten hakkında görüş paylaşımları için uygun zemin sağlayacak şekilde tasarlanması gerekmektedir.

“Bir şehrin kamusal alanları ya da yerleşim bölgelerindeki buluşma ve günlük aktivitelerde bulunma olanakları; bireylere diğerlerinin arasında olma, onları görme, duyma, ve diğer insanların değişik durumda ne şekilde davrandıklarını deneyimleme fırsatını yaratır” (Erdönmez ve Akı, 2005). Bu doğrultuda insanların açık mekanda geçirdikleri zaman aralığı ne kadar fazla olursa birbirleriyle karşılaşmaları ve iletişim içerisinde olmaları o kadar mümkün olmaktadır. Bu yüzden, “görsel kalitenin yüksek olması ve yürüme, dinlenme gibi etkinlikler için uygun düzenlemeler de kentliler için mekanı çekici kılacak diğer özelliklerdir” (Barnet, 1980).

Günümüz kent meydanlarında ise, dönemin hakim ideolojik ve politik durumuna göre, ticari kaygılar ağırlıklı bir takım düzenlemeler yapılmaktadır. Bu düzenlemeler yapılırken; bina ve arazi kullanımlarının, toplu taşıma hatlarının ve trafik

probleminin esas olarak ele alınıp, meydanın asıl kullanıcısı olan insanın çoğu zaman göz ardı edildiğini görmekteyiz.

Bu problemin çözümü olarak ise, sadece araçsız yaya alanlarıyla sağlanmaya çalışılması yetersiz bir girişim olarak kalmaktadır. Bu alanlardan yaşayan mekanlar elde etmek için; kullanıcılara dair fiziksel, psikolojik ve sosyal başka saptamaların da yapılmasına ihtiyaç vardır.

1.2 Tezin Amacı

Bu tez, kentin en önemli kamusal açık alanlarından biri olan meydanlar ele alınırken, odak noktasının “insan” olması gerektiğini vurgular. Düzenlenecek olan mekanın, kullanıcının sadece fiziksel ihtiyaçlarını değil, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını da karşılaması gerekir. Çünkü mekan, bir taraftan tuğla beton gibi fiziksel yapı elemanlarıyla şekillenirken, bir taraftan da insanların psikolojik ihtiyaçları, sosyal ihtiyaçları ve öznel deneyimleriyle şekillenmelidir.

Tezin amacı; yaşayan bir kent meydanı oluşturmak için, karşılanması gereken kullanıcı ihtiyaçlarının saptanmasıdır. Saptanan bu ihtiyaçlardan hareketle, İstanbul’un çeperinde ve en kalabalık ilçelerinden biri olan Gaziosmanpaşa’nın odak noktasındaki meydanda, varolan durumun analizinin yapılması ve kullanıcı ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığının tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

1.3 Literatür Araştırması

Bu çalışmanın literatür araştırması kısmı kamusal meydanın tanımları ile başlamaktadır. Bu kısımda yerli ve yabancı bir çok akademisyenin görüşlerinden faydalanılmıştır. Bölümün devamı olan, kamusal meydanların geçirdiği tarihsel süreçlerin aktarılmasında Zucker’in “Town and Square” kitabından faydalanılmıştır. Türkiye’deki meydanların tarihsel sürecinin aktarılmasında ise kaynak olarak, Doğan Kuban’ın İstanbul Yazıları adlı kitabından ve Uğur Tanyeli’nin “Anadolu-Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci” adlı yayımlanmamış doktora tezinden faydalanılmıştır.

Çalışmanın odak noktasını oluşturan kullanıcı ihtiyaçlarının belirlenmesinde ise temelde S. Carr, M. Francis, L.G. Rivlin, A.M. Stone’un “Needs in Public Space” kitabı üzerinden gidilmiştir. Bu bölümdeki bilgilerin oluşmasında; Jon Lang’in,

William Whyte'ın, Abraham Maslow'un ve Project for Public Spaces organizasyonunun çalışmaları ve görüşlerinden de yararlanılmıştır.

Gaziosmanpaşa Meydanı'nın irdelendiği dördüncü kısımda ise; bölgenin tarihçesinin aktarılmasında Gaziosmanpaşa Belediyesi desteğiyle Selim Karahasanoğlu tarafından hazırlanan “Küçükköy-Taşlıtarla-Gaziosmanpaşa, Bir İlçenin yks” kitabından faydalanılmış, bu bilgiler yine Gaziosmanpaşa Belediyesi arşivinden alınan fotoğraflarla desteklenmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nden temin edilen haritalar vasıtasıyla, çalışma alanının geçirdiği değişiklikler ve gelişmeler tespit edilmiştir. Gaziosmanpaşa Meydanı'nda kullanıcı ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilgili tespitler; alanda yapılan gözlemler ve fotoğraflama çalışmaları yoluyla yapılmıştır.

1.4 Yöntem

Çalışma, meydan kavramının literatür taraması ve bununla ilgili çeşitli görüşlerin derlenmesi, ve meydanların tarih içerisinde geçirdikleri değişimlerin aktarılmasıyla başlar. Yine literatürdeki görüşler yardımıyla, kamusal açık alanlardaki kullanıcı ihtiyaçları belirlenmiştir. Çalışma alanıyla ilgili bölümde ise; alanın daha iyi anlaşılması için, meydan ve çevresinin tarih içerisinde geçirdiği değişiklikler aktarılmıştır. Bu bilgilerin aktarılmasını takiben, farklı kullanıcı ihtiyaçlarının, çalışma alanında karşılanıp karşılanmadığına dair saptamalar yapılmıştır.

Çalışma alanının incelenmesinde ve problemlerin tespitinde, alanda yapılan gözlemler kullanılmıştır. Bu gözlemler, alanın yoğun kullanım saatlerinde, hafta içi ve haftasonu 16.00 ve 18.00 saatleri arasında ve Cumartesi akşamı 20.00 ve 23.00 saatleri arasında yapılmıştır. Yapılan bu gözlemler, fotoğraflar ve şematik durum haritalarıyla okuyucuya aktarılmaya çalışılmıştır.

2. MEYDAN KAVRAMI

2.1 Meydanın Tanımları

Geniş alan anlamına gelen Arapça kökenli bir sözcük olan meydan (<https://tr.wikipedia.org>), kentsel tasarımın ve kent yaşamının, fiziksel ve sosyal açıdan en önemli parçalarından biridir. “Sokaklar ve binalarla birlikte meydanlar, kentsel tasarımın başlıca aktörleri olarak, kentin kamusal yüzünü oluştururlar” (Moughtin, 1992).

Kamusal alanlar, “kullanıcılarını yönlendirmede bazı farklılıklar taşımalarına rağmen, gerek sokak veya caddeler, gerekse meydanlar; toplumsallaşma ve sosyalleşmeye katkı, kimlik oluşturma, sosyal ve mekânsal formları karşılaştırma, mal ve fırsat olanaklarının dolaşımına katkı sağlama, planlanmayan karşılaşmalara yol açma şeklinde sıralanabilecek işlevlere sahiptirler” (Taşçı,2012). İnceoğlu’na göre (2007), kamusal mekânların en belirgin özelliklerinden biri de “değişik kullanıcılarının kültürel birikimlerini paylaştığı, aktardığı ve tekrar öğrendiği yerler olmasıdır”. Sosyal etkileşimin en önemli aracı olan kentsel açık mekan, “etkileşim için bir pencere, bir kapı sunar; korumalı bir ortamda diğer insanlarla görsel temas ve pasif iletişimi olanaklı kılar” (Oktay,1999). “Kentsel mekanlar işlevsel ve yapısal olarak tanımlanmış kişi, grup veya grupların ortak toplumsal karakteristikleriyle olabildiği gibi çeşitli fiziksel, toplumsal, simgesel özelliklerle sınırları belirlenmiş oluşumlardır” (Erdönmez ve Akı, 2005).

Kentsel sirkülasyonu başlatma ve yönlendirme ile kent insanına toplanma mekânı olarak hizmet veren geniş açık alanlar olan meydanlar yerleşim birimlerinin odak noktaları olmanın yanında, binalar arasında bırakılmış rastgele bir yer değil, ancak toplumsal yaşamda işlevsel bir konuma sahip, toplum sağlığı açısından vazgeçilmez mekânlardır (Taşçı, 2012).

Lynch’in de (1960) kentin 5 ana ögesinden biri olarak bahsettiği düğüm noktalarının, kentin çekirdeğini ve faaliyet merkezini oluşturduğu söylemine bakıldığında, meydanın bu işlevi yerine getirmesi beklenen en önemli kent öğelerinden biri

olduğunu söyleyebiliriz. “Kentsel yaşama katılma alanları olarak, toplanma mekanına dönüşen bu düğüm noktalarını odak noktası olarak da adlandırmak mümkündür” (Başaran, 2011).

Schulz’a göre (1971) meydanlar, “kentsel yapının en belirgin ve en göze çarpan unsurudur”. Meydan, “binalar tarafından çerçevelenmiş ve binalarını en iyi şekilde sergilemesi için tasarlanmış alandır” (Moughtin, 1992). Meydan, “kentsel doku içinde doğal ve insan yapısı çevre öğeleri ile kuşatılmış, kentte ya da belirli bir amaca yönelik toplu etkinliklere olduğu kadar, bireysel hareketlere de olanak sağlayan sınırlandırılmış mekanlardır” (Memlük ve diğ., 2000). Meydanlar, “bireylere istemli ve istemsiz gelişi güzel hareketlilik sağlayan, içinde sürekli ve yönlendirilmiş bir hareket düzeninden çok, durma imkanı veren ve hareketliliğe zorlamayan mekanlardır” (Krier, 1979). Giritlioğlu’nun da belirttiği gibi (1991), “meydanların düzenlenme amacı bireylerin açık alanda daha büyük gruplar halinde bir araya gelebilmeleridir”. Kostof da meydanı benzer şekilde tanımlar; “kamusal meydan bir duraktır, aktiviteler ve toplumsal etkileşim amacıyla kurulmuş bir sahnedir” (1992). Turgut Cansever’in (1994), “toplumun ortak münasebetlerinin geliştiği yer” olarak nitelendirdiği meydanlar, günlük kent yaşamının şekillendiği mekanlardır.

Kamusal yaşamın şekillendiği meydanlar söz konusu olduğunda, dikkate alınması gereken en önemli etken insandır. Kent yaşamı için gerekli kentsel işlevlere hizmet eden bu mekanlar, toplumsal-ekonomik grupların; insan yaşamıyla ilgili yaşam etkinlikleri ve dört ana işlevin (barınma, çalışma, eğlenme-dinlenme, ulaşım) gerçekleştirildiği ve yeniden üretildiği mekanlar bütünüdür; “insanların iletişim ve etkinliklerine zemin oluşturma bağlamında, ortak kent mekanları bu işlevlerin gerçekleşmesini sağlayan en önemli araçlardır” (Kılıç, 2001).

Kamusal alanın bireyler tarafından ne şekilde anlaşıldığı, bu alanları nasıl seçtikleri, bu mekanlarda neler yaptıkları, ne tür etkileşimlere girdikleri ve bu alanlarda aktivitelerini ne şekilde gerçekleştirdikleri ve ne tür mekansal özelliklerin bu etkileşime imkan verdiği, toplum ve kent mekanları arasındaki etkileşimde ele alınması gereken temel unsurlardır (Erdönmez ve Akı, 2005).

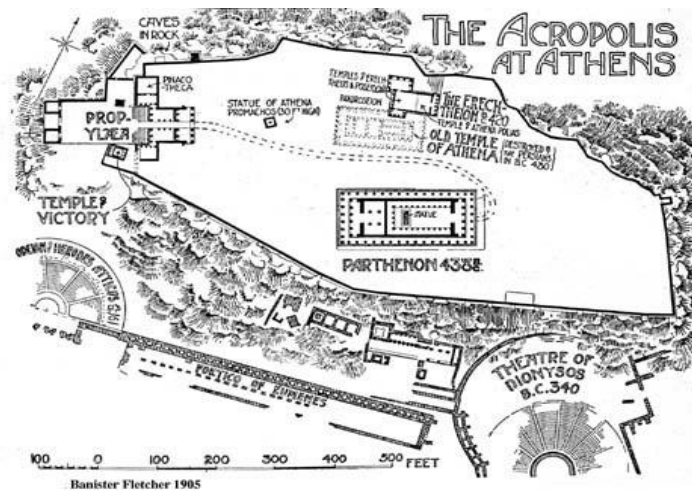
2.2 Meydanın Tarihsel Gelişim Süreci

İnsanların sosyalleştiği, etkileşime girdiği, çeşitli sosyal aktivitelerini gerçekleştirdiği ve ihtiyaçlarını karşıladığı, kentin en önemli kamusal mekanlarından olan meydanlar; antik çağdan günümüze kadar kent kültürünün önemli bir parçası olmuşlardır. Meydanlar, zamanın siyasal ve sosyal şartlarına göre biçimlenmiş ve değişmiştir. Yaşayan bir organizma olarak meydan, sosyo-ekonomik koşullar ve gelişen teknolojilerle, zaman içerisinde sürekli olarak değişime uğramıştır.

2.2.1 Antik çağ meydanları

Yunan Agorası:

Erken dönem yunan şehrinin çekirdeği olan akropolis; kutsal alanları, tapınakları, heykelleri ve sunaklarıyla şehri dominant güç ögesiydi. Şehrin yüksek kısmında konumlanan kentin bu en önemli elemanı, etrafı surlarla çevrili korunaklı bir alan olarak, dinsel öneminin yanı sıra askeri olarak da önem taşımaktaydı. Barındırdığı açık alanlarla da şehrin tek toplanma mekanıydı. Akropoliste bulunan yapılar topoğrafyaya göre konumlandırılmıştı ve bunlar arasında kalan boşlukta herhangi bir mekansal düzenleme bulunmamaktaydı. Bu yüzden, erken dönem yunan şehirlerinde net bir şekilde tanımlanmış bir meydan bulunduğunu söyleyemeyiz (Şekil 2.1). “Daha sonra şehrin büyümesi ve surların dış çeperde yerleştirilmesiyle birlikte, akropolis savunma açısından önemini yitirmiş oldu” (Zucker, 1959). Genişleyen şehirde insanların politik, ticari ve sosyal amaçlarla toplandığı agora denilen açık alanlar önem kazanmaya başladı.

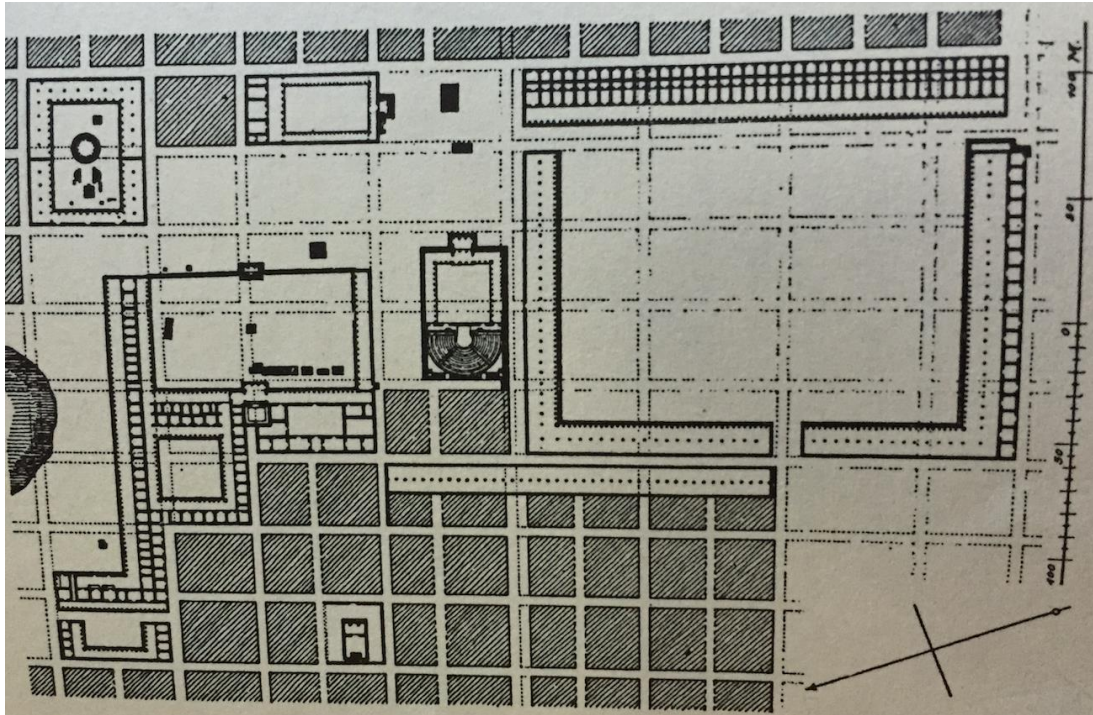

Şekil 2.1 : M.Ö. 5. y.y. Atina Akropolis'i planı (<http://www.washington.edu>).

Arkaik dönemlerden itibaren agora kavramıyla karşılaşmamıza rağmen, Helenistik çağa kadar mekansal olarak organize edilmiş bir kent meydanından söz edemeyiz. Agora, halkın birlikte kullanabileceği, politik ve ticari merkez ihtiyacından doğmuştur. Zucker'e göre (1959), "gelişen demokrasi anlayışı ve sosyal yaşamla birlikte, antik yunan kentini Polis yapan şey agoradır".

Erken dönemlerde şehir kapısına yakın yerde konumlanan agora, ileriki zamanlarda, topoğrafyanın izin verdiği kadarıyla, şehrin merkezinde bulunurdu. Sahil şehirlerinde ise agora, kıyıya yakın yerlerde (Rodos ve İskenderiye gibi) konumlanmıştı. Bazı şehirlerde birden fazla agora bulunmaktaydı. Devlet agoraları olarak adlandırabileceğimiz alanlar genel olarak kamusal binalarla çevriliyken, ticari agoralar mal alış verişinin yapıldığı dükkanlarla çevriliydi. Ticaretin büyümesiyle birlikte, agoralar politik işlevlerini kaybetmeye başlamış ve bu işlevler bazı spesifik binalara taşınmıştır.

Beşinci yüzyıla kadar agoranın planı düzensizdir. Helenistik dönemde yapılan agoralar ise, etrafı kolonadlarla çevrili, daha tanımlı alanlardır (Şekil 2.2). Ayrıca, bu dönemdeki agora plan şeması, şehrin gridal dokusuyla da entegre olmuştur. "Agora artık parça parça binaların yer aldığı düzensiz bir alan değil; portiko, revak ve kolonadlarla birleştirilmiş, birbiriyle mekansal ilişkisi olan binalarla çevrili bütüncül ve tanımlı bir kamusal mekandır" (Zucker, 1959).

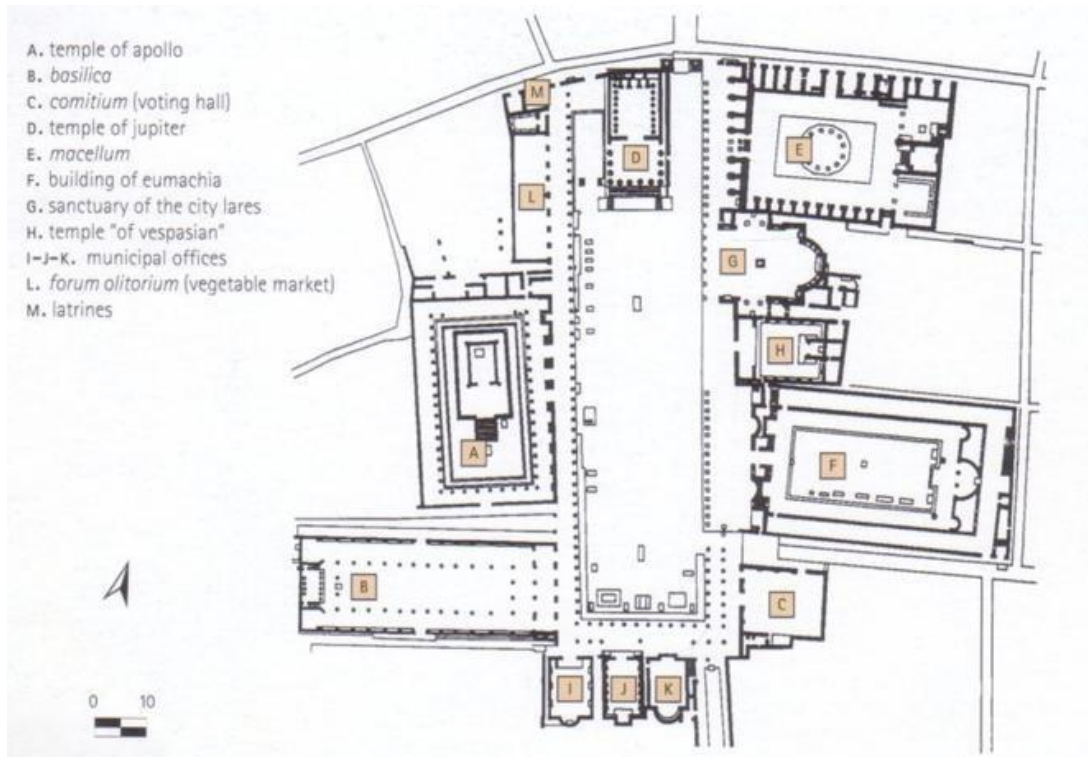

Şekil 2.2 : Agora planı, Milet (Town and Square, Zucker).

Roma Forumu:

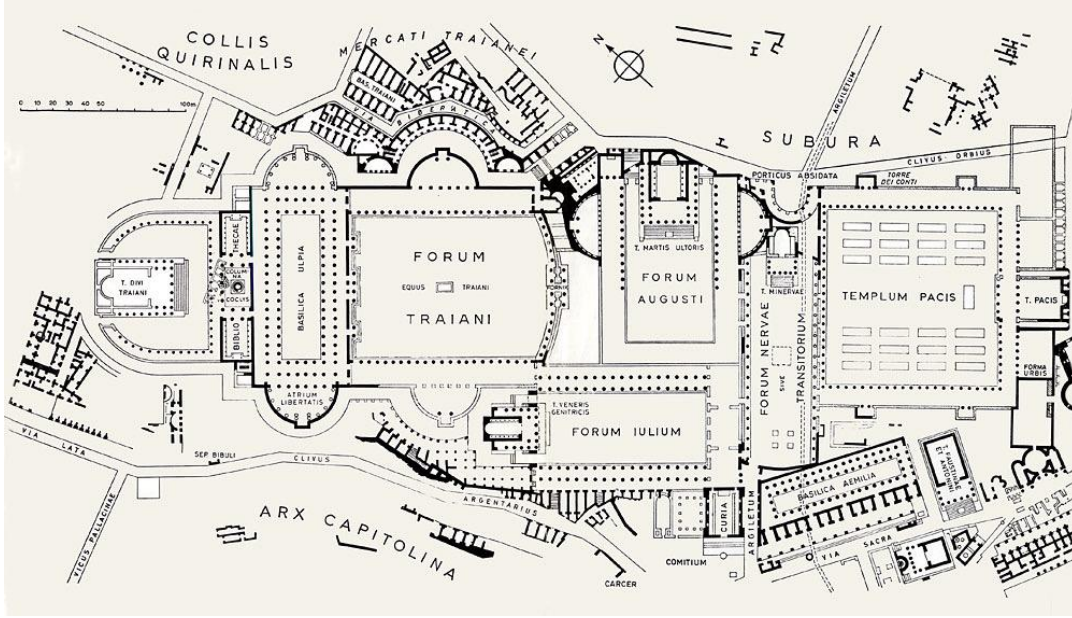
Roma şehirlerinin çekirdeği ise forumdu. Forumlar halkın toplandığı ve ticaret yapılan alanlardı. Zaman içerisinde politik olarak da önem kazandı. Bu alan; insanların bir araya gelip siyaset ve mal alış verişi yaptıkları, şehrin en hareketli alanıydı. Antik yunandakine benzer olarak, Roma şehirlerinde de birden fazla forum bulunabiliyordu. Mesela, “daha kutsal bir anlam yüklenen Roma Forumu’nun yanı sıra, şehirde ticari işlev ağırlıklı başka forumlar da bulunmaktaydı” (Zucker, 1959).

M.Ö. 2. yüzyıldan itibaren, foruma eklenen önemli bazilikalarla, alan mekansal olarak daha tanımlı bir hale gelmiştir. “Roma forumlarının lineerliği genel olarak topoğrafya tarafından belirlenmiştir” (Morris, 1994). Forumlar; şehre geniş caddelerle bağlanan, bir tapınak ya da bazilikanın domine ettiği, portikolarla çevrili dikdörtgen formda bir alandı (Şekil 2.3). Alanı mekansal olarak düzenleyen, meydanın aksına paralel olarak yerleştirilen bazilika; idari ve hukuki olarak hizmet gören bir binaydı. Portikolar ise; meydanı çevreleyen önemli binaları bağlaması ve eksensel bir kompozisyon oluşturması açısından, forumu oluşturan önemli öğelerden biridir. “Daha önceki çağlardaki açık alanların mekansal düzensizliği, portikolarla birlikte ortadan kalkmıştır. Ayrıca, sokaklardan foruma girişler de portikolarla vurgulanmış ve tanımlanmıştır” (Zucker, 1959).

Şekil 2.3 : Forum Pompeii planı (<https://vico.wikispaces.com>).

Şehirler genişledikçe, forumların da sayısı artmaya başladı; idari ve hukuksal işlerin görüldüğü ana bir forum ve bu foruma genelde dik açılarla ve portikolarla birleşen kültürel, ticari işlevli diğer forumlar. Bu forumlar akslarla birbirine bağlıyken, kendi içlerinde de mekansal düzenlerini oluşturmuşlardır (Şekil 2.4).

Şekil 2.4 : Roma Imperial Forum planı (<http://www.vtpublichistory.org>).

Topoğrafyaya bağlı olarak ufak değişiklikler gösteren bu dikdörtgen formlu açık alanlardaki ana amacı aynıydı: açıkça tanımlanmış bir şekli olan bir boşluk yaratmak. “Portikolarla ve büyük binalarla çevrili olan bu açık alan, mekanda bir kapalılık hissi yaratır. Sokağa bağlanan akslarda bıraktığı açıklıklarla ise, tamamen simetrik portikolarla çevrili alana perspektif bir görüş açısı verir” (Zucker, 1959).

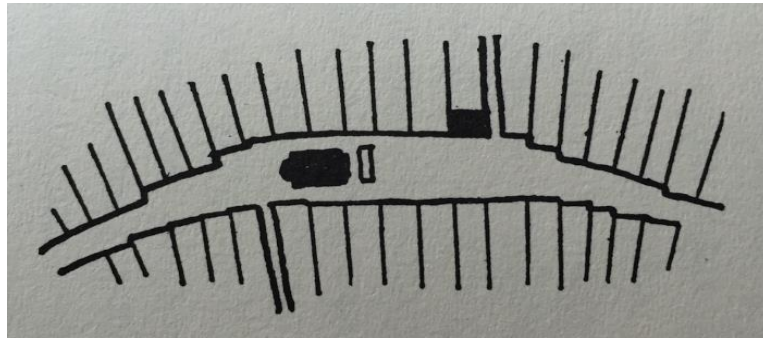
Dikdörtgen formlu planı, eksenleri, simetrisi, kapalı mekan algısı ve sağladığı perspektiflerle roma forumları, yunan agoralarından kesin bir şekilde ayrılır.

2.2.2 Ortaçağ meydanları

Ortaçağ kentlerinin çeşitli köklerden gelişmesi sonucunda, ortaçağ meydan yapısı da çeşitlilik göstermektedir. Varolan Roma dönemi şemasını koruyan antik kentlerde ve yeni kurulan kentlerde düzenli ve planlı bir şekilde oluşturulmuş meydanlara rastlanırken; mevcut kale, kilise ya da feodal yapıların etrafında şekillenen kentlerde, sokakların kesişiminde konumlanan, şehrin organik dokusuna eklemlenen, düzensiz, organik yapıdaki meydanlara rastlanmaktadır.

Zucker (1959), bulunduğu yere göre çeşitlilik gösteren bu dönemin meydanlarını şu şekilde sınıflandırmış ve tanımlanmıştır:

- Ana sokak aksının genişlemesiyle oluşan pazar meydanları: Köylerden ve ticaret merkezlerinden gelişen bu kentlerde, ana sokak kendiliğinden pazar meydanına dönüşür. Kamusal ve özel yaşam henüz ayrışmamıştır. Genellikle Almanya, Avusturya ve İsviçre’de görülen bu meydanlarda; bulundukları kentlerin barındırdıkları düşük yoğunluklu nüfus sebebiyle büyük alanlara ihtiyaç duyulmamıştır. Bazen de, sokağın genişlediği bu alanda, sokak aksına paralel olarak yerleştirilmiş kilise ve benzeri önemli bir yapı bulunurdu (Şekil 2.5).

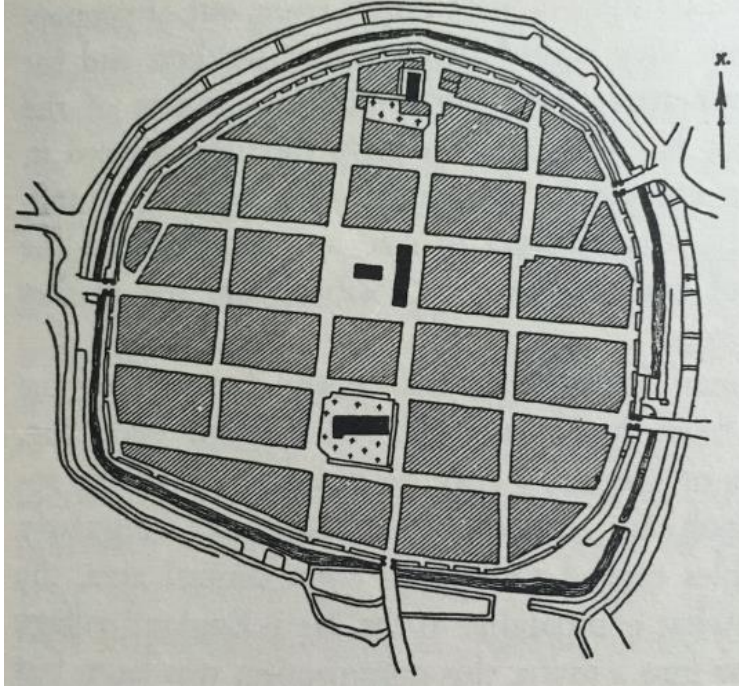
Şekil 2.5 : Ana sokak aksının genişlemesiyle oluşan tipik bir Ortaçağ meydan planı (Town and Square, Zucker).

- Ana sokak aksının yanal olarak genişlemesiyle oluşan pazar meydanları: Yaya ve araç trafiğinin artmasıyla birlikte, pazar aktiviteleri trafikten ayrıştırılarak sokağın yanına çekilmiştir (Şekil 2.6). Böylelikle, üç tarafından tanımlı gerçek bir mekan oluşmuştur. Meydanın sokak tarafındaki dördüncü tarafı ise, hala sokağın bir parçasıdır. Böyle bir meydan kentte önem kazanmaya başladığında, alanın 3 yanından birine kilise eklenmiş ve meydan mekansal olarak daha tanımlı hale gelmiştir.

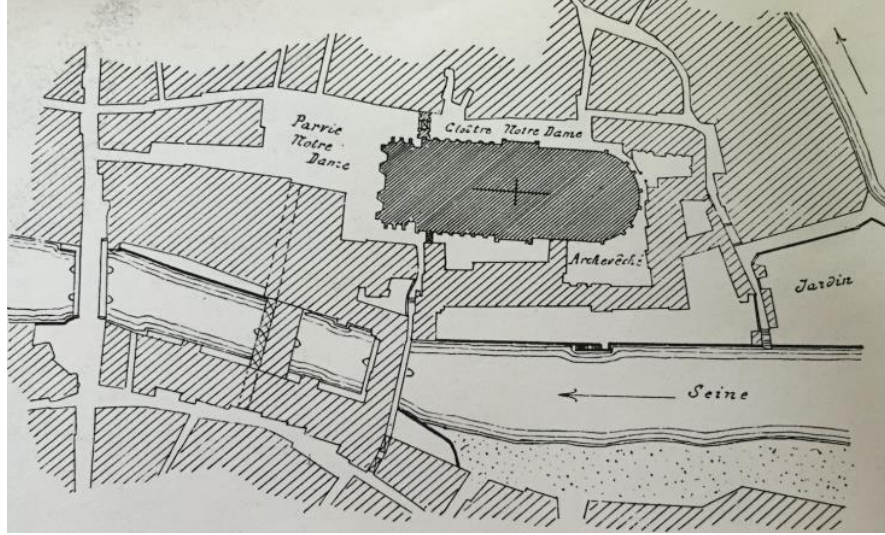
Şekil 2.6 : Marienplatz Gravürü, Münih (Town and Square, Zucker).

- Kent kapısındaki meydanlar: Genelde üçgen formlu olan bu meydanlar, iki veya 3 sokakla beslenirler. Mekan, koruma kulesi veya giriş kapısı gibi büyük güç sembolleri tarafından domine edilir. Ticari olarak küçük bir işleve sahip olan ve trafiğin düğüm noktasında olan bu açık alanlar, gerçek bir mekansal algı yaratmamaktadır.
- Kentin merkezi olan meydanlar: Kentin düğüm noktasında, planlı/gridal dokunun içerisinde, tanımlı ve düzenli bir kamusal alandır (Şekil 2.7). Ticari işlevler için belirli alanlar tanımlanmıştır. Meydanı çevreleyen binalar, arkadlar ve saçaklarla birbirine bağlanmış, aynı hizadaki çatı yükseklikleriyle bütüncül kapalı bir mekan algısı yakalanmıştır.

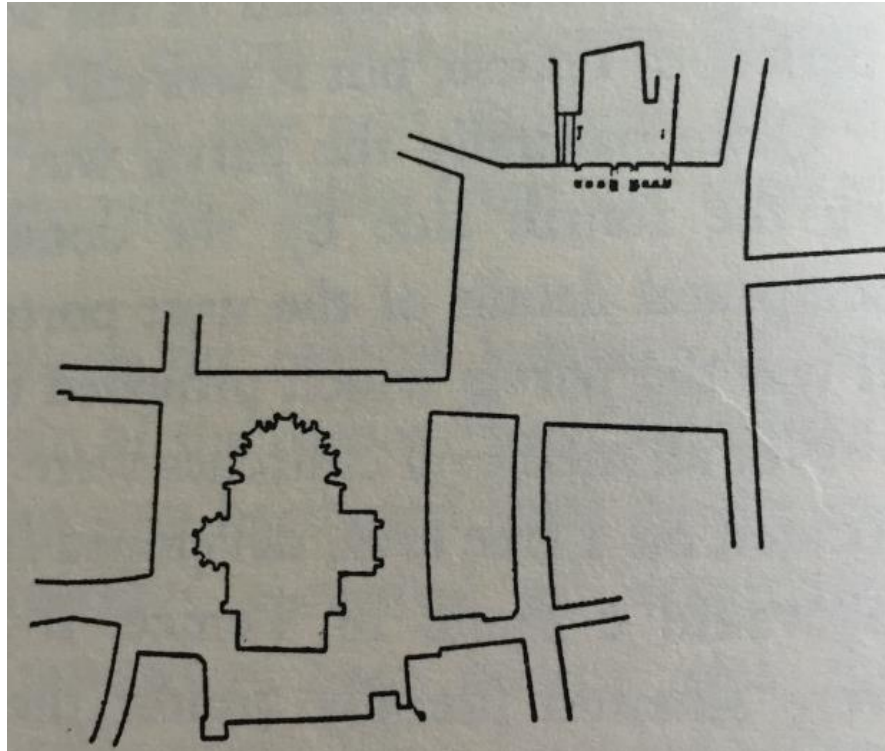
Şekil 2.7 : Neubrandenburg Meydanı planı (Town and Square, Zucker).

- Kilise avlusu niteliğindeki meydanlar: Ortaçağ pazar meydanlarından farklı olarak, bu meydanlar tek bir bina tarafından domine edilmektedir. Alan, kilisenin uzantısı olarak dini aktivitelere ev sahipliği yapar. Genelde üç tarafından evlerle, bir tarafından da kiliseyle sarılı kapalı bir mekandır (Şekil 2.8).

Şekil 2.8 : Notre Dame Katedrali ve çevresini gösteren plan (Town and Square, Zucker).

- Gruplanmış meydanlar: Dini ve dünyevi işlerin ayrılması ihtiyacından dolayı, pazar meydanı ve kilise meydanının ayrılmasıyla gelişmiştir (Şekil 2.9). Bu alanlar ayrılrsa bile, kilise yüksek kuleleriyle, görsel olarak pazar meydanının üzerindeki etkisini sürdürür.

Şekil 2.9 : Rostock kilise ve pazar meydanı (Town and Square, Zucker).

Ortaçağ İtalyan meydanlarıysa yukarıda bahsettiğimiz sınıflandırmanın dışında bir çeşitlilik gösterir. Kuzey Avrupa’dakilerin aksine, bu dönem İtalyan meydanları; sokağın genişlemesiyle değil, önemli binalar ve onların etrafında kalan alanın ilişkisiyle bağlantılı olarak oluşmuştur. Bu dönemdeki meydanlardan; Pisa’daki Piazza del Duomo, bir birinden kopuk binalar barındıran, mekansal olarak hiç bir düzen içermeyen bir alanken; Siena’daki Piazza del Campo, yarattığı mekan algısıyla, en başarılı meydan örneklerinden biridir (Şekil 2.10). Mantua’daki Piazza Sordello ise, boyutu itibarıyla, ortaçağ meydanları arasında bir istisnadır.

Şekil 2.10 : Piazza del Campo, Siena (<http://umi.dm.unibo.it>).

Bu dönemde meydanlara; süs havuzları ve heykeller gibi öğelerin eklenmeye başladığını görmekteyiz. Eklenen bu öğeler, alana dekoratif işlevlerinden öte bir mekansal katkı henüz sağlayamamışlardır. Meydanı çevreleyen binalara girişler için ilave edilen basamaklırsa, alanın üçüncü boyuttaki kalitesini güçlendiren, alan organizasyonunun etkileyici öğelerinden biri olmuşlardır. “Yükseklik, genişlik ve malzemeleri açısından kontrast yaratan binaların kombinasyonu, Ortaçağ meydanlarına kendine özgü bir güzellik katmıştır. Alanın mekansal kalitesi, strüktürel ilişkilerde yakalanan başarısından çok, estetik anlamdaki başarısına bağlıdır” (Zucker, 1959).

“Meydanlarda, yöneticinin halkla bütünleşmesini sağlamak için bayramlar ve festivaller kutlanmış, dini törenler ve tüm insanların izleyebileceği cezalandırmalar yapılmıştır. Ortaçağda meydan, ticari bir fonksiyon da taşımış, pazaryeri olarak da kullanılmıştır” (Sertkaya, 2011).

2.2.3 Rönesans dönemi meydanları

Rönesans döneminde artık tam bir kent planlamasından söz edilebilir. Teorik düşünce ve estetik kaygılar, kent öğelerinin ve kent planlarının oluşturulmasında etkili olmuştur. “Şehrin bir sahne gibi düşünüldüğü bu dönemde önemli kamusal alanlar bir geometriyle oluşturulmuş; kentsel dekor önem kazanırken, meydanlar, pazar veya dolaşım alanları işlevini kaybederek adeta bir sahne dekoruna dönüşmüştür” (Taşçı, 2012).

Yeni oluşturulan meydanlar ve ortaçağdaki mekanların uzantısı olarak yeniden düzenlenen meydanlar arasında farklılıklar bulunsa da, bu döneme ait ortak karakteristik özellikler bulunmaktadır. Zucker’e göre (1959), Rönesans meydanlarının başlıca özellikleri şu şekilde tanımlanabilir:

- Mekansal bütünlüğe erişme ve alanı çevreleyen öğeler arasında denge kurma çabası görülmektedir. Bu dönemde meydan, tasarlanması gereken bütüncül bir alan olarak ele alınmış ve meydanı çevreleyen binalar, alanın bütünselliğini sağlayacak şekilde düzenlenmiştir.
- Meydanın etrafındaki binalarda tek tip arkad kullanımı ile görsel bütünlük yakalamaya çalışılmıştır (Daha önceki çağlarda, binaları birbirine bağlayan arkadlar, biçimsel olarak farklılık gösteriyordu).
- Heykel ve havuz gibi öğeler, ortaçağdaki benzerlerinin aksine, sadece dekoratif elemanlar olmaktan çıkıp, alanı domine eden ve etrafındaki boşluğu şekillendiren önemli elemanlar olmaya başlamışlardır.

Örneğin, küçük bir yerleşim yeri olan Vigevano’daki Piazza Ducale; alanı çevreleyen aynı yükseklikte binaları, tek tip arkad ve pencere söveleriyle, tipik bir Rönesans meydanıdır (Şekil 2.11). Bu döneme ait en önemli sembollerden biri olan Venedik’teki Piazza di San Marco ise, Ortaçağ meydanının yeniden düzenlenmesiyle elde edilen bir alandır. Ortaçağda pazar meydanı olarak işleyen ve St Marco’nun da uzantısı olan alan genişletilmiş ve alanı çevreleyen binalarda yapılan düzenlemelerle bugünkü görünümüne kavuşmuştur (Şekil 2.12). Altı yüzyıldan fazladır kentin merkezi olan Floransa’daki Piazza della Signorina’da da, benzer şekilde, ortaçağdaki yapısına ilaveler ve düzenlemeler yapılmıştır.

Şekil 2.11 : Piazza Ducale, Vigevano (<http://www.castit.it>).

Şekil 2.12 : Piazza di San Marco, Venedik (Town and Square, Zucker).

2.2.4 Barok dönemi meydanları

16. yüzyılın sonlarından itibaren iki akım ortaya çıkmıştır; Michelangelo - Bernini'nin önderliğinde gelişen Barok akımı ve Palladio - Fransıız akademisi önderliğinde gelişen klasizm.

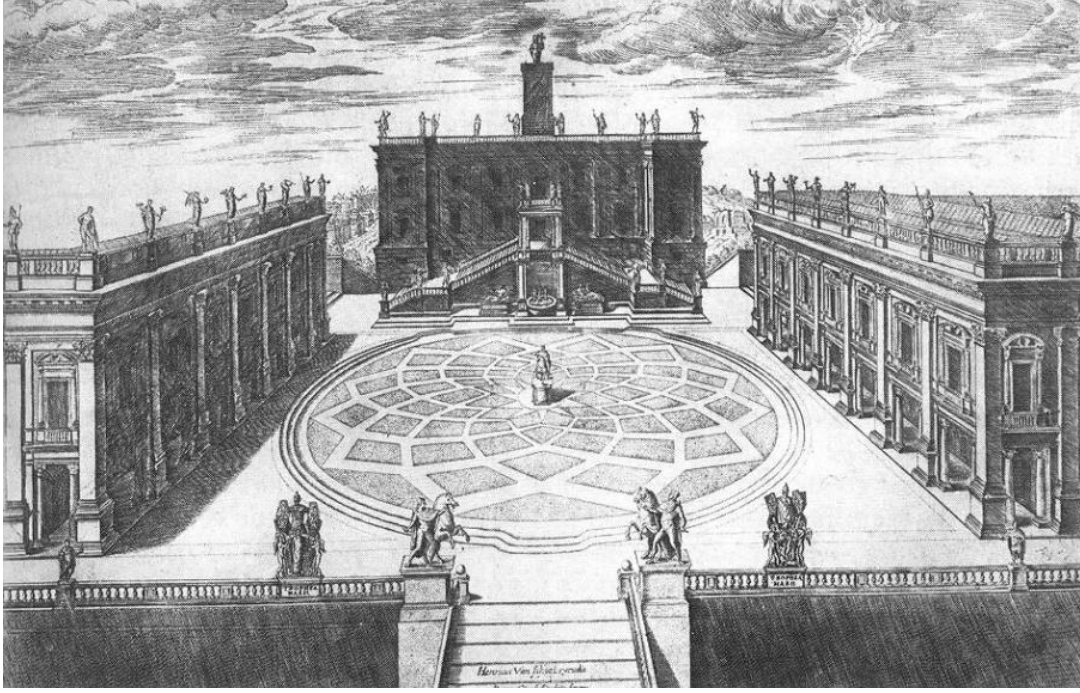
Barok akıma uygun yapılan düzenlemelerde, geniş bulvar ve vistalar kentsel mekanın daha belirgin öğeleri haline gelmiştir. “Barokun merkezi vurgulayan niteliği, radyal yol düzenleri ile kentsel dokuya yansımıştır” (Sertkaya, 2011).

Barok meydanlarda mekan, akıcılığı olan ve şekillendirilmesi gereken bir alan olarak görülmekle birlikte, daha önceki dönemlere kıyasla daha hareketli alanlar sunmaktadır. Meydandaki hareket, tekil mimari elemanlar ve bunların arasındaki mekansal ilişkilerle sağlanmaktaydı; meydana bağlanan caddelerin yönelimi, heykel ve süs havuzlarının konumu, kot farklılıkları ve en önemlisi alanı çevreleyen binaların dalgalı kontürleri (Zucker, 1959).

Rönesans meydanlarından farklı olarak, Barok meydanları dış mekana açıktır ve daha geniş vistalar sağlamaktadır. Bu dönemde, kütle-hacim ve gölge-ışık ilişkisi mekana katkıda bulunan yeni faktörlerdir.

Roma'daki Piazza del Campidoglio, bu stildeki meydanların en iyi örneklerindendir (Şekil 2.13). Michelangelo tarafından düzenlenen bu meydanda, birbirinden bağımsız üç adet bina bulunmaktadır. Bu binalardan ikisi daha önceden var olup, üçüncüsü, simetrik bir alan oluşturacak şekilde alana eklenmiştir. Binalar, cephelerindeki korint kolonlar sayesinde görsel olarak birbiriyle bağlantılıdır. Alanın zemin kaplamasındaki oval desenleme, ortadaki heykeli merkezine alarak, binaların kaidelerini oluşturana kadar devam eder.

Piazza di San Pietro, Piazza di Spagna (Şekil 2.14) ve Piazza Navona da barok dönemin önemli örneklerindendirler.

Şekil 2.13 : Etienne Duperac tarafından yapılan Piazza del Campidoglio gravürü, 1568 (en.wikipedia.org).

Şekil 2.14 : Piazza di Spagna, Roma (www.tredytours.com).

2.2.5 Klasizm dönemi meydanları

Barok anlayışın aksine, klasizmde mekandaki fiziksel ve görsel tansiyon (hareket) düşürülmüş, mekanı oluşturan öğeler arasında denge kurulmaya çalışılmıştır.

Mekansal boşluk ve üç boyutlu sınırlar arasındaki karşıtlık; dikdörtgen, kare ve daire gibi geometrik biçimlendirmelerle vurgulanmıştır. Görsel algının ana elemanlarını oluşturan yatay ve dikeydeki kesin hatlar ile dominant bir öğe olarak aksların varlığı, mekanın tam olarak neresinde olduğunu belirler ve buna bağlı olarak da alandaki hareketinizi yönlendirir (Zucker, 1959).

Mekanın belkemiği olan aks, meydandaki öğeleri de kendine referansla düzenler. Bu öğeler artık mekan algısı yaratan parçalar değil, aksın uzantılarıdır. Klasizm düzenlemeleriyle birlikte, kent, meydan yerine sokak akslarına göre genişlemeye ve düzenlenmeye başlamıştır.

Torino'daki Piazza di San Carlo, Napoli'deki Piazza del Plebiscito ve Paris'teki Place des Vosges bu akımın örneklerindendir.

Şekil 2.15 : Piazza di San Carlo, Torino (Town and Square, Zucker).

Şekil 2.16 : Place des Vosges, Paris (avenuedeparis.com).

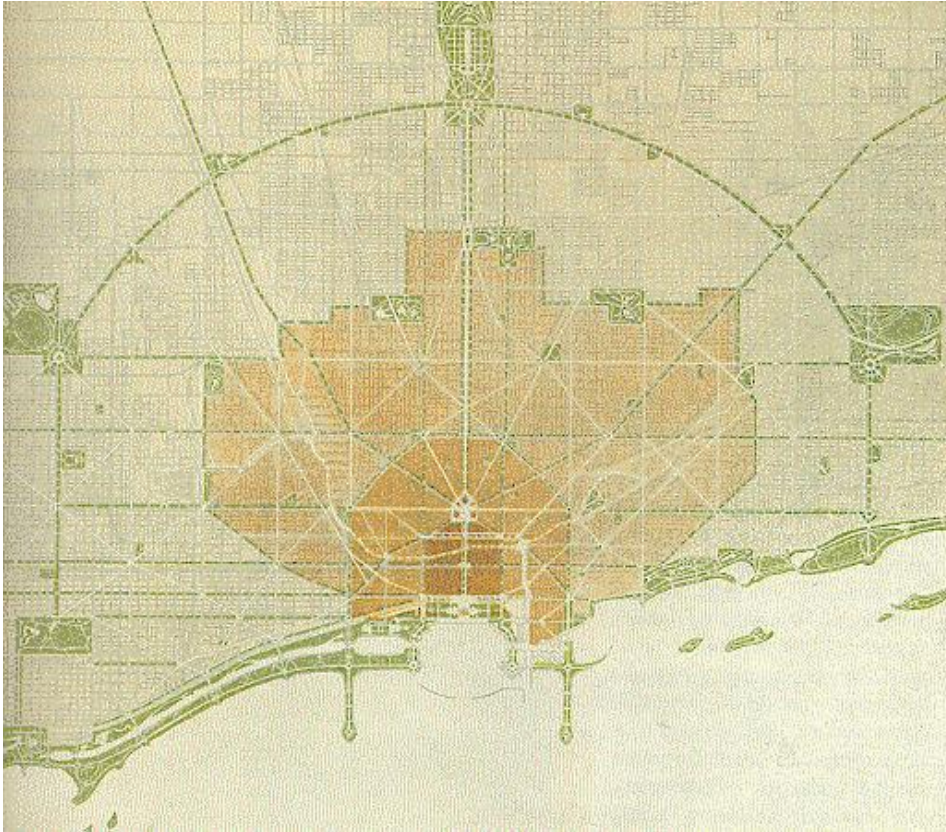
2.2.6 Sanayileşme sonrası ve güzel şehir hareketi

19. yüzyıl sonlarında, kapitalizm sonucu doğan sanayi kentinin yarattığı sorunlarla başa çıkılmaya çalışılmıştır. Sanayileşme sonucunda kentlerdeki nüfus hızla artmış ve işçi sınıfının kötü yaşam koşulları yüzünden salgın hastalıklar ortaya çıkmıştı. Bu salgın hastalıklar, sadece işçi sınıfını değil, burjuvaziyi de tehdit etmeye başlamıştı. Giderek büyüyen sağlık problemleri, hem yapılan sağlık reformlarıyla, hem de şehirlerdeki bazı düzenlemelerle çözülmeye çalışılmıştır. “Sanayi kentleri geometrik bir düzende yeniden planlanmış, kanalizasyon sistemleri, yol ağlarıyla yeniden koordine edilmiş, yol aksları genişletilmiş ve parklar yapılmıştır” (Tekeli, 2010). Ayrıca artan sanayileşme sonucu üretilen malların pazarlanabilmesi için, kent merkezinde daha çok ticari alana ihtiyaç duyulmuştur. “Anıtlar, müzeler ve sergi salonları, bu dönemin kentsel açık alanlarında hakim yapı tipleridir” (Seçkin, 2005).

19. yüzyıl sonları ile 20. Yüzyılın başlarında, yeni yeni kurumsallaşmakta olan kent planlama ile bu problemlerin düzeltilmesi için bir yandan reformist kent ütopyaları yaşama geçirilmeye çalışılırken, diğer yandan mevcut kentin kamusal alanlarının görkemli yapılarla ve yeni bir kent planlama ve tasarım anlayışıyla güzelleştirilmesine çalışıldı (Ersoy, 2008).

Güzel şehir hareketi, “1890 ve 1900’lü yıllarda, özellikle Amerika’da, kentsel alanlarda yaşanan büyük yoksulluğun yol açtığı manevi çöküntünün, büyük anıtsal yapılar ve kentsel tasarım çalışmalarıyla aşılması girişimidir” (Ersoy, 2008). Kentten uzaklaşma fikrine karşılık, kentin kamusal mekanlarının yeniden yapılandırılmasını önerir. Hareketin savunucularına göre kenti güzelleştirmek sadece estetik olarak değil, psikolojik ve ahlaki olarak da insanlara iyi gelecek ve uyumlu bir toplumsal düzen oluşmasına katkıda bulunacaktı. Güzel şehir hareketiyle, “kent merkezlerinde büyük parklar ve anıtsal yapılarla etkileyici bir kentsel peyzaj yaratılmıştır” (Ersoy, 2008).

Daniel Burnham tarafından 1909 yılında yapılan Şikago kent planı, güzel şehir akımı prensiplerinin uygulandığı ilk yerdir. Bu planlamada; merkezden dağılan geniş bulvarlar, büyük parklar ve klasizm stilinde simetrik, anıtsal kamu binaları bulunmaktaydı (Şekil 2.17 ve 2.18). Kentte yaşayan her insanın, yürüyerek ulaşabileceği mesafede büyük parklar öngörmüştür. İdari binaların yanı sıra, müze ve kütüphane gibi kamu binaları da kent merkezine yerleştirilmiştir. Yaratıldığı estetik binalarla çevrili geniş kamusal açık alanlarla, kentteki insanların daha iyi koşullarda yaşamasına yardımcı olmak amaçlanmıştır.

Şekil 2.17 : 1909 Şikago planı (en.wikipedia.org).

Şekil 2.18 : 1909 Şikago planına ait bir eskiz (www.chicagology.com).

2.2.7 Modernizm ve meydan

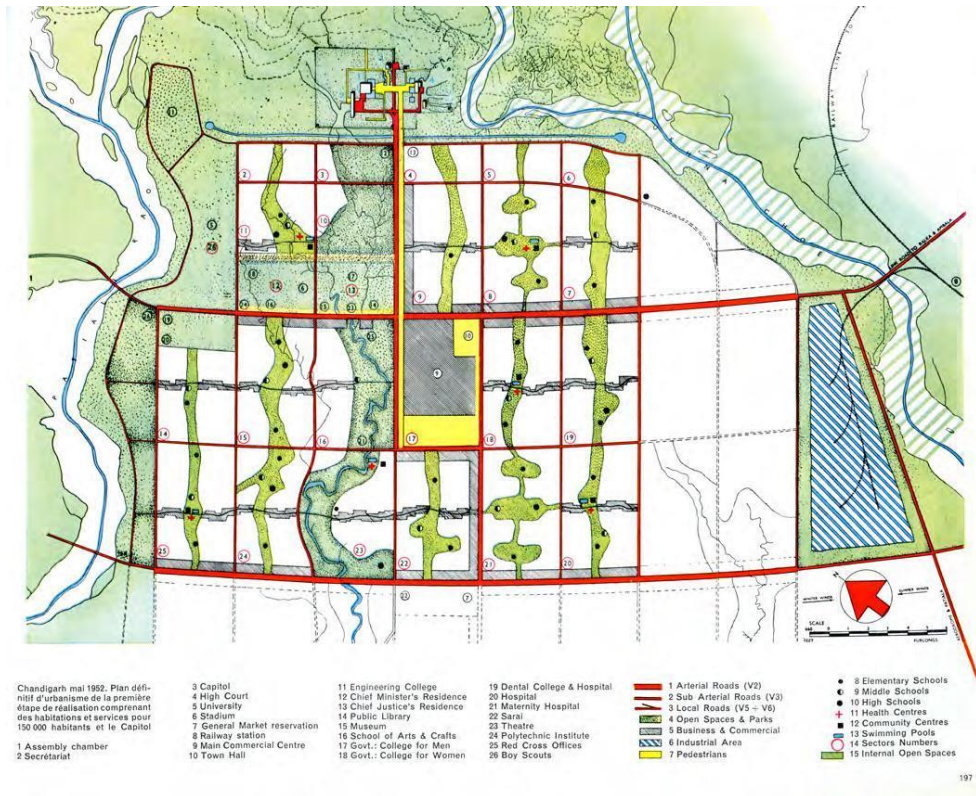
“Modernitenin ve kapitalizmin insan yaşamında yarattığı temel dönüşümler; kırsal ilişkilere ve toprağa bağlı bir yaşam tarzına son vermesi, yaşamın kentlerde yoğunlaşması, kent ile kır arasındaki ilişkinin ters yüz edilmesi ve kentin toplumsal yaşamda merkez konuma gelmesi şeklindedir” (Karakurt, 2006). Böylece kent, “daha önceki yüzyıllardan farklı bir yapılanma içinde öne çıkmış ve insan yaşamının mekansal olarak ana eksenini oluşturmaya başlamıştır” (Yırtıcı, 2005). Sanayi sonrası şehirlerinde ortaya çıkan sağlıksız ve kötü çevre koşullarını gidermek de dönemin kent plancılarının çözmeye çalıştıkları problemler arasındadır. Bu yüzden; ışığa, yeşile, güneşe önem verilmekte; eski sıkışıklıktan, iç içelikten kurtulmak istenmektedir. Böylece; “yol boyunca süren klasik yoğun kentsel dokudan vazgeçilerek, yeşillikler içinde yüzen, hepsinin güneş görmesi istenen yapılar yeğlenmektedir” (Vardar, 1990).

“Modern mimari felsefe, ideal kent kavramı ekseninde mükemmellik, netlik, kesinlik ve çelişkisizlik arayışındadır” (Karakurt, 2006). Modernist kent planlamasında, kentler ideal bir model oluşturularak tasarlanmaya çalışılmıştır. Bu bakımdan, modernizme bir kent ütopyası demek yanlış olmaz.

“Modernistlerin kente bakışları hep işlevsel olmuş ve modernist reformcular her zaman kenti kendi idealleri doğrultusunda, ihtiyaçlarına göre biçimleyebilecekleri bir mekan olarak görmüşlerdir” (Işık, 1993). Amacı ve işlevi olmayan her elemandan kaçınmışlardır. Kentsel problemlere evrensel çözümler aranmış ve yöresellik göz ardı edilerek farklılaşmamış mekanlar elde edilmeye başlanmıştır.

Sanayi toplumunda bilgi ve üretim standartlaştırılmasıyla, kentsel mekan çözümleri de standartlaştırılmaya çalışılmıştır. Bu dönemde kent elemanları, kesin bir şekilde bölgelere ayrılmıştır (zoning). Kent ana olarak konut, rekreasyon, iş ve sanayi olmak üzere 4 bölgeye ayrılmıştır. Bu bölgeler birbirinden taşıt yollarıyla ayrılmaktadır.

Dönemin modernist mimarları, modernizm ilkelerini uygulayabilecekleri çalışma alanlarını, Hindistan ve Brezilya gibi gelişmekte olan ülkelerde bulmuşlardır. Mesela, Hindistan'daki Chandigarh şehri modernist kent planlamasının somut bir örneği olarak günümüze kadar gelmiştir. Bağımsızlık sonrası Hindistan'daki ilk planlanmış şehir olma özelliğini taşımaktadır. 1950 yılında, Albert Mayer tarafından başlanan proje, Le Corbusier tarafından yeniden planlanmıştır (Şekil 2.19). Geleneksel kent planından farklı olarak, bütün işlevler taşıt yollarıyla ayrıştırılarak bölgeleme (zonlama) yapılmıştır. Konut birimleri; parkları, okulları ve dükkanlarıyla kendine yeten mahalleler olarak düzenlenmiştir. Kentin merkezinde, geniş açık alanların ortasına yerleştirilmiş anıtsal nitelikteki, modernist stilde tasarlanmış, yönetim binaları yer almaktadır. Merkezde yer alan açık alanlar; yaya yollarının saplandığı, trafikten arındırılmış, su öğelerinin eklendiği geniş alanlar olarak düzenlenmiştir.

Şekil 2.19 : Chandigarh yerleşim planı, Le Corbusier (gallerygogopix.net).

2.2.8 Postmodernizm ve meydan

Postmodernizm, modernizm akımıyla oluşturulmuş şehirleri kimliksiz çevreler olarak eleştirir. Modernizmin standartlaştırma çabalarına karşılık, postmodernizm heterojenlik ve çok seslilik gibi kavramları savunur. Postmodern görüşe göre kent, tek bir bütün olarak ele alınamayacak kadar farklı kimlikler barındıran, hızla değişen bir yerdir. “Kenti bir bütün olarak görmemizi sağlayan mantıksal temelleri ortadan kaldırılmış ve kenti bir anlamda sokakta yürüyen kentli insanların gözleriyle görmemizi sağlamıştır. Bu kent, her türlü bütünlüğünden koparılmış, parça parça algılanan bir kenttir” (Işık, 1993). Rasyonel ve kapsamlı planlama anlayışı yerine, değişik projelerden oluşan parçalı bir plan anlayışı ön plana çıkmaktadır. “Postmodern anlayışın oluşturduğu şehirler mekân/zaman sınırlamalarının üstesinden gelmekte; bilginin, mesajların, hizmetlerin, sermayenin, imaj ve işgücünün ani ve hızlı hareketini desteklemektedir” (Ceritli, 2003).

“Postmodern yaklaşımlarla, estetiksel ve niceliksel değerler gelişmiş, kentsel mekanların kalitesinin kentlinin yaşam kalitesinin de belirleyicisi olduğunun farkına varılmıştır” (Çetin ve Yılmaz, 2006). Postmodern kentler, kent dokusunun ve halkın gündelik hayatlarının daha büyük oranda estetikleştirilmesine, yeni tüketim ve aylaklık ortamlarının (alışveriş merkezleri, konulu parklar, müzeler gibi) gelişmesine ve yeni orta sınıf nüfusun kent merkezlerine yönelmesine yol açmıştır. “Kent içi alanların yeniden genişletilmesi çabalarına paralel olarak kentlerin merkezileşmesine karşı konulmaya başlanmıştır” (Featherstone, 1996).

“1980’lerin sonuna doğru, kent içi yayalaştırmanın, ticaret hayatına ve sosyal yaşama yaptığı olumlu katkının anlaşılmasıyla birlikte, kent merkezindeki açık mekanların geliştirilmesiyle ilgili çalışmalar arttırılmıştır. Kentteki mevcut yeşil alanları birbirine bağlayan ağaçlandırılmış yollarla açık mekan sistemleri kurulmaya başlanmıştır” (Seçkin, 2005).

2.2.9 Türkiye ve meydan

“Türk şehirlerinde açık alan kavramı ele alındığında ise, meydanın önemli bir noktada bulunduğu ve gündelik hayata katılarak bir parçası olduğu görülmektedir” (Yıldız, 2007). Bu alanlar; idari ve ticari işlevlere hizmet etmiş, dini ve politik unsurlarla zaman içerisinde şekillenmiştir.

Doğan Kuban (1968), “Anadolu Türk kentinde planlanmış bir kent meydanından söz edilemeyeceğini, meydanın ancak küçük bir kent kesiminin kullanımı için biçimlendiğini” söylemiştir. Fakat, böyle bir yargıya varmadan önce meydan tanımını gözden geçirmek gerekir. Uğur Tanyeli, 1986 yılında yazdığı doktora tezinde şöyle der:

Meydan, en az üç yönden yapılarla kesin bir biçimde sınırlanmış bir kentsel açık alan ya da geometrik düzen ilkelerine bağlı bir mimari olgu olarak tanımlanıyorsa, geleneksel Türk kentinde meydandan bahsetmek oldukça zorlaşır. Eğer meydan, bazı kentsel fonksiyonların ve toplumsal işlevlerin görülebilmesi için kent bütününe hizmet eden bir açık alan olarak tanımlanırsa, Türk kentinde küçük ölçekli meydan veya semt meydanının dışında bir de kent meydanından söz edilebilir. Fonksiyonel açıdan bakıldığında, Batı ve Türk meydanları arasında büyük bir fark olduğunu söylemek oldukça güçtür.

Gençel’e göre de (2000); “Türk kent meydanlarını tanımlayan temel kavram, bu meydanların işlevleri ve konumlarıdır”.

Geleneksel Türk kentinde meydanlar; toplumun dini, kültürel, sosyal, ticari, eğitimsel, eğlence, dinlenme ve ulaşım gibi fonksiyonel ihtiyaçları sonucu belirli bir biçim kazanmış kentsel açık alanlardır. “Bu mekanların, genellikle bulunduğu semtin ya da kentin düğüm noktası olduğu veya merkez noktalarını oluşturduğu bilinmektedir” (Gençel, 2000).

Gençel’e göre (2000); geleneksel Türk kent dokusunda yapıların organizasyonu ile oluşan iki farklı meydan vardır:

- Düzensiz ve biçimsiz yapılarıyla semt ve kent meydanları:

Bir sokağın biraz genişlemesiyle ya da birkaç sokağın kesişmesiyle, genellikle küçük ölçekli açık alanlar oluşmuştur. Rastlantısal ve planlanmamış bir ulaşım şebekesinin sonucu olan, küçük şişmeler olarak nitelendirilen meydanlar, “Türk kentlerinin en erken dönemlerinden beridir görülmektedir” (Tanyeli, 1986). “Çevrelerinde genellikle çeşme, kahve, cami, bakkal bulunan organik yapıda semt meydancıkları oluşmuştur” (Vardar, 1990).

- Düzenli ve dengeli yapılarıyla külliyeler ve meydanları:

“Semt ve kent meydanlarını oluşturan, ulaşım ağındaki bu şişmeler, klasik Osmanlı döneminde belirli bir evrim geçirmiş ve cami önü meydanlarına dönüşmüşlerdir” (Tanyeli, 1986). Anıtsal cami ve külliye kompleksinin içerdiği diğer binaların fiziksel organizasyonu, kentsel düğüm noktası niteliğinde kamusal açık alanlar oluşmuştur. Bu çok fonksiyonlu yapılar birliği, meydanda buluşturduğu farklı kesimden insanlarla, bir bakıma sosyal katalizör olarak görev görmüştür.

2.2.9.1 Roma ve Bizans devrinde meydan

Bizans şehir yapısıyla ilgili, Konstantinopolis haricindeki yerlerle ilgili sınırlı sayıda bilgi bulunmaktadır. Doğan Kuban (1968); “7. Yüzyıldan 11. Yüzyıla kadar özellikle Orta ve Doğu Anadolu’daki Bizans şehirlerinde, fakirleşmeye ve askeri örgütlenmeye paralel olarak, şehirlerin, şehir niteliğinden uzaklaşma sürecine girdiğini” ileri sürer. Bizans’ın merkezi olan Konstantinopolis kent yapısıyla ilgili ise Tanyeli, “Türk fethi öncesinde çok parçalı bir kent modeline sahip olduğunu” belirtir (1986).

Hipodrom Meydanı, Atmeydanı, Constantinus Forumu, Tauri Forumu, Bous Forumu, Arkadios Forumu bu devirdeki önemli kentsel odak noktalarıdır. Örneğin; önemli yapıların ve abidelerin ortasında bulunan Hipodrom, dönemin önemli toplanma alanlarından biriydi (Şekil 2.20).

Şekil 2.20 : Bizans Dönemi’nde Hipodrom Meydanı, (www.turkiyeturizm.com).

“Büyük Saray’ı oluşturacak ilk yapılar, Constantinus tarafından Hipodrom çevresinde inşa ettirilmiştir” (Çelik, 1986). Hipodrom; şehrin toplantı, eğlence ve spor merkezi olarak 10. yüzyıla kadar önemini sürdürmüştü. Bu alanda; araba yarışları, müzik, dans, akrobasi ve vahşi hayvan gösterileri yapıldı. “Büyük Saray” diye bilinen İmparatorluk Sarayı, Hipodromun yanından başlar, aşağılara, deniz kenarına kadar uzanırdı (tr.wikipedia.org, 2015).

2.2.9.2 Türk – İslam devrinde meydan

İlk dönemlerdeki Türk meydanlarına baktığımızda, İslam dininin paralelinde bir oluşum ve kullanım görmekteyiz. “Roma ve Bizans dönemlerinin yapılarla çevrili kent meydanı kavramı değişerek, insanların toplanacağı alanlar camiler ve külliye çevresinde oluşmuştur” (Kuban, 1998).

“İslam kentinde sosyal yaşam, cami ve çarşıda sahnelenir. Kendi içinde kapalı olan mahalle kültüründe, kamusal yaşamın oluşabileceği bir açık alan olmadığından, cami avluları bu işlev için ideal mekanlar olmuşlardır. Kadınların dışlandığı bu mekanlarda, politik görüşler paylaşılıyor ve ticaret yapılıyordu” (Kuban, 1998).

Selçuklu Devrinde Meydan:

Selçuklu şehir hayatını teşkil eden temel unsurlardan biri de meydandır. Sivil ve askeri hayatın bir parçası olan meydanlarda çeşitli spor gösterileri, yarışmalar, şenlikler, kutlamalar, törenler ve devlet merasimleri yapıldı. “Sefer öncesinde ordu meydana çadırlarını kurarak, sultanın vereceği emirleri burada bekler, savaş idmanlarını bu alanda yapardı. Ayrıca bayram namazları da, bazen Sultan’ın da katılımıyla, bu geniş alanda toplu olarak kılınır ve namaz sonrası toplu bayramlaşma yapıldı” (Metin, 2013). Bu aktiviteler yoluyla, meydanda halkın farklı kesimleri arasındaki birliktelik pekiştirilmekte, ve sultan ile halk arasında da bağ kurulması sağlanmaktadır. Selçuklu devrinde meydan yukarıdaki kullanımlarına ilaveten, “cezalandırma ve infaz yeri olarak da kullanılmaktaydı” (Tanyeli, 1986). Halkın önünde uygulanan idam ve diğer cezalandırmalar yoluyla, sultanın otoritesinin de pekiştirildiğini söyleyebiliriz.

Bu büyük aktivitelerin yapıldığı meydan, şehir surlarının dışında geniş yer kaplayan bir alan olarak tasvir edilir. Tanyeli de (1986), Selçuklu meydanını “yapılaşmış çevrenin ortasında bir boşluk olarak değil, aksine; yapılaşmış çevreye dıştan eklemlenen bir kentsel öge” olarak tanımlar. Bu dönemde meydan; “yoğun kent

dokusunun dışında, yapılarla tamamen sınırlanmış olmayan düz bir alandır. Herhangi bir fiziki yapılaşmanın olmadığı alanda, burada yapılacak aktiviteye göre geçici düzenlemeler yapılırdı. Ticaret alanları da yine meydan gibi, surların dışında çarşı biçiminde oluşmuştur” (Ayten ve Özer, 2005). Buradan hareketle; Selçuklu dönemindeki sosyal kent hayatının, daha çok sur dışında geçmekte olduğunu söyleyebiliriz.

Selçuklu’nun başkenti olan Konya’ya baktığımızda ise, kentin iki odak noktası etrafında geliştiğini görmekteyiz; Alaeddin Camisi ve ticaret merkezi (Şekil 2.21). Kemal Ahmet Aru’nun (1998), “ışınsal yapıda bir kent” olarak nitelendirdiği Selçuklu dönemi Konya şehri, bu iki merkezden genişlemeye başlar. Tanyeli tarafından derlenen belgelere göre (1968), “Alaeddin Camisi; saray, mescit ve medreseyle birlikte kentin iki merkezinden biri olan suriçinde bulunmaktaydı. Sur dışı diye nitelendirilen kesimde ise pazar ve çarşılarından oluşan ticaret alanları bulunmaktaydı”.

Sivas, Kayseri, Ankara, Çankırı, Kastamonu, Akşehir, Amasya Selçuklu dönemindeki diğer önemli yerleşmelerdir. “Bunlardan Kayseri (Konya ile birlikte) askeri-siyasal yönetim merkezi, Sivas ise uluslararası ticaret merkezi olması sebebiyle bu dönemin en kalabalık ve önemli yerleşimlerindenidir” (Özcan, 2006).

Şekil 2.21 : Konya eski kent dokusu ve kent gelişme yönleri (Aru, 1998).

Osmanlı Devrinde Meydan:

“Erken dönem Osmanlı meydanları, konumlanma ve işlevsel açıdan Selçuklu meydanlarıyla benzerlik gösterir. Meydan hangi etkinlik için kullanılacaksa, ona göre geçici olarak örgütlenmekte ve donatılmaktadır” (Tanyeli, 1986).

Klasik Osmanlı döneminde ise, kentsel merkez külliyeler ve cami avlularında, yapılaşmış fiziki çevrenin ortasında yer almaya başlamıştır. Bu yeni kentsel öğeler, Bizans devrine ait kentsel odakların üzerine inşa edilmişlerdir.

Mesela İstanbul’da, Roma ve Bizans döneminden kalma forumlar, kentin Osmanlı hakimiyetine girmesiyle birlikte değişime uğramışlardır. “Osmanlı öncesi İstanbul’un önemli meydanlardan bazıları olan; Hipodrom Meydanı, Atmeydanı, Constantinus Forumu, Tauri Forumu, Filadelfion, Amastrianon, Bous Forumu, Arkadios Forumu gibi Bizans’tan devralınan kentsel öğeler, Osmanlı döneminde etrafında külliye ve camiler gibi büyük anıtsal komplekslerin konumlandığı kent alanlarına dönüşmüşlerdir” (Kuban, 1998). “Roma forumunun düzenli mimarisinin yerini, giderek mimari düzeni ortadan kalkmış, çok işlevli, büyük anıtlı küçük dükkanların birbirine karıştığı bir işlevsel meydan almıştır” (Gençel, 2000). Beyazıt, Fatih ve Nuruosmaniye Külliyeleri gibi önemli yapıların büyük dış avluları, uzantısında oluşan ticari birimlerle, Osmanlı dönemi İstanbul’unun yeni kentsel merkezleridir. Kuban’a göre (1998), “külliyein içe dönük tasarımı Batılı geleneğin açık meydan tasarımıyla yer değiştirmiştir”.

Bizans döneminin önemli kentsel alanının Osmanlı devrindeki dönüşümüyle ilgili Beyazıt Meydanı iyi bir örnek teşkil etmektedir. Bizans başkentinin ticari, dini ve politik yaşamının en önemli merkezlerinden olan Tauri Forumu, şehrin fethedilmesinden sonra yapısal değişikliğe uğramaya başlar. 16. Yüzyıl başlarında bu alana; cami, medrese, imaret, kervansaray, sıbyan mektebi, hamam ve türbe yapılarını içeren Beyazıt Külliyesi inşa edilir. Sultan tarafından kullanılan Saray-ı Atık’in de bu alanın çeperinde yer aldığı bilinmektedir. Saray daha sonra, Sultanahmet’teki Topkapı Sarayı’na taşınmıştır. Uğur Tanyeli’nin görüşüne göre (1986);

Alanın yoğun kentsel dokunun içerisinde sıkışması sarayın yerinin değiştirilmesine sebep olmuştur”. Osmanlı dönemi kentleri incelendiğinde, sarayın kentsel alanla kırsal alanın ara kesitinde yer aldığı, sarayın bulunduğu

alandaki kentsel yoğunluk arttığı zaman, kent ve kırsalın yeni kesişiminde yeni bir saray inşa edildiği bilinmektedir.

“Beyazıt külliyesi, dini ve toplumsal kompleks olarak, Osmanlı başkentinin en önemli odağıdır” (Gençel, 2000) (Şekil.22). Külliye kompozisyonunda en önemli eleman camidir. Cami, külliye de bulunan diğer yapılardan daha büyük ve anıtsaldır. Camiye girişin yapıldığı avlu ise, merkezi bir açık alan olarak, anıtsal camiye bir uzantı olarak teşkil eder. Bu açık alan, kamu mekanı özelliği taşıyor ve kentsel doku içerisinde bir düğüm noktası niteliğindedir. “Çoğunlukla geometrik olan cami önündeki bu alan, artık mekan değildir. Aksine, etrafını çepeçevre saran duvarlarla mekansal olarak da tanımlanmıştır” (Gençel, 2000). Oluşturulan mekana daha tanımlı ve anlaşılabilir ölçek kazandırma rolü oynayan duvarların, Roma forumlarını mekansal olarak tarifleyen portikolar benzeri bir işlev taşıdığı söylenir. “Beyazıt Külliyesi ve meydanı, ticari merkez olan kapalı çarşıya yakın olması dolayısıyla, yüzyıllar boyunca kent yaşamının önemli ve canlı faaliyet alanlarından biri olarak kalmıştır” (Gençel, 2000).

Şekil 2.22 : Beyazıt Meydanı ve çevresini gösterir Pervitich haritası, 1940’lı yıllar (İnceoğlu, 2007).

18. yüzyıla gelindiğinde ise; geç dönem Osmanlı kamusal alanları olarak, etrafı açık, bütün cephelerinden ya da birkaç cephesinden algılanabilen meydan çeşmelerini görmekteyiz. Kuban’a göre (1998), “etrafında bir mekan tanımlayan bu meydan çeşmeleri, kent meydanı düşüncesine yaklaşmıştır. Fakat, çevresinde bu oluşumu destekleyecek bir yapılaşma düzeni bulunmamaktadır”.

Dini bir yapıyla bütünleşmeyen, daha çok bir kentsel planlama ürünü olan bugün anladığımız anlamda meydan yokluğu, 19. yüzyıl sonuna kadar sürmüştür. “Bu dönemde Osmanlı kentlerinde gerçekleşen değişim ve kurumsal dönüşüm, mekansal örgütlenmede yeni unsurları ortaya çıkarmıştır. Yeni ve farklı işlevlere sahip kamu yapıları Osmanlı kentlerinde görülmeye başlamıştır” (Güntan, 2007). “Özellikle Padişah II. Abdülhamit döneminde kentlerde kamu yatırımları yoluyla büyük bir değişim gerçekleştirilmiştir” (Sezer, 2010).

20. yüzyılda II. Abdülhamid tarafından, meydan ve kent planlamasının yapılması amacıyla, mimar Antoine Bouvard’a bazı çalışmalar yaptırılmıştır. “Sadece gönderilen fotoğraflar üzerinden yapılan bu çalışmalar, İstanbul gerçeğinden uzak bir şekilde, dönemin modası olan klasik akademizim stilindedir” (Kuban, 1998).

Fransız mimar; At Meydanı, Beyazıt Meydanı (Şekil 2.20) ve Yeni Cami Meydanı gibi kentin önemli kamusal mekanlarıyla ilgili beaux-arts ilkeleri doğrultusunda çalışmalar yapmıştır. “Düzenlilik, simetri, anıtların meydana çıkarılması ve temaşa alanlarının açılması gibi ilkeleri barındıran bu projelerde, alanın topoğrafik özellikleri ve kentin kendine özgü yaşam dokusu dikkate alınmamıştır” (Çelik, 1986).

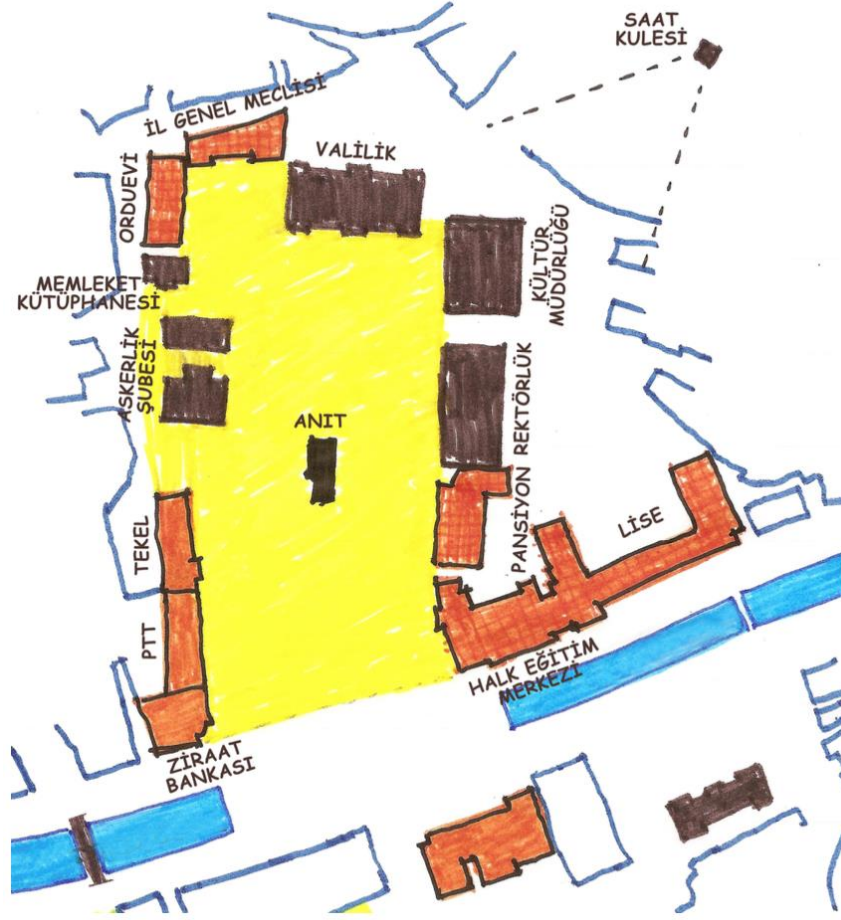
Şekil 2.23 : Antoine Bouvard-Beyazıt Meydanı projesi (<http://www.doganhasol.net>).

2.2.9.3 Cumhuriyet devrinde meydan

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde; kent yaşamının, dini yapıların avlularının dışında, kentin düğüm noktalarında gelişmeye başladığını görmekteyiz. “Kentsel alanlar artık kadın ve erkeklerin bir arada kullandıkları önemli toplanma mekanları olmaya başlamıştır” (Tunç, 2003). “Bu yıllarda, kentsel açık alanlar kent kültürünün önemli bir parçası olmuştur” (Ayten ve Özer, 2005). Örneğin, Ankara’da Ulus ve Kızılay Meydanlarının, “Cumhuriyet’le birlikte gelen modern ve batılı yaşamı sembolize eden önemli kamusal alanlar olarak tüm ülkeye örnek teşkil etmesi amaçlanmıştı” (Zeka, 2011).

Cumhuriyet dönemi Anadolu şehirlerinde ise, kentin genişleyen kısımlarının odak noktasında oluşturulan alanlarda, Cumhuriyeti simgeleyen heykeller yer almakta ve Vali konağı, Kaymakamlık gibi idari binaların yakınında bulunmaktadır. “Ama bu mekanlar çoğunlukla kentsel bir meydandan çok, park-tören alanı karışımı açıklıklardır” (Vardar, 1990). Vardar (1990); bu açık alanların “hacim olarak değil, yüzey olarak ele alındıklarını ve bu alanlarda mekan birliğinin ya da bütünlüğünün izlemenin güç olduğunu” belirtir.

Cumhuriyet dönemi Anadolu kent meydanlarına, Kastamonu’daki Cumhuriyet Meydanı iyi bir örnek teşkil etmektedir. Osmanlı Devleti’nin yenileşme ve batılılaşma süreci ile oluşan bu meydan, 1940 yılında yapılan değişiklikler ve ilavelerle günümüzdeki halini almıştır (Şekil 2.24 ve 2.25). “Cumhuriyet dönemi yönetim binalarıyla şekillenen bu kamusal açık alan, kent merkezindeki tanımlanmış en büyük boşluktur” (Sezer, 2010). Vardar’ın Cumhuriyet dönemi kent meydanlarının genel kullanım şekli olarak yorumladığı tören meydanı olma niteliği, Kastamonu Cumhuriyet Meydanı için de geçerlidir.

Şekil 2.24 : Kastamonu Cumhuriyet Meydanı (Sezer, 2010).

Şekil 2.25 : Kastamonu Cumhuriyet Meydanı (Sezer, 2010).

2.2.9.4 1950 sonrasında meydan

Uğur Tanyeli'nin de belirttiği gibi (1986); Türk kentlerinin kamusal odağı olan meydanlar, “19. Yüzyıl’dan itibaren, Batı’daki örneklerle paralel olarak, trafik odağı ve kentsel dokunun içerisindeki boşluklar olmaya başlamışlardır”. 1950’den sonra hızlı kentleşmeyle birlikte; “kimliksiz, niteliksiz ve benzer karakterde mekanlar oluşmaya başlamıştır” (Ayten ve Özer, 2005). Bu hızlı kentleşme ve artan trafik yoğunluğuyla birlikte, “kent meydanları giderek trafik meydanları olamaya başlamışlardır” (Kuban, 1998).

1950’li yıllardan bu yana; kent meydanlarının mimari ya da kentsel kaygılarla değil, dönemin hakim siyasi iradeleri doğrultusunda düzenlenmesi, Türkiye’de kamusal yaşamı barındıran başarılı mekanlar yaratılması önündeki en büyük engeldir. “Kent meydanları, tarih boyunca kentlerimizin kimliğini ve kişiliğini ortaya koyan önemli bir kentsel yaşam odağı iken, giderek taşıt meydanları veya otopark olarak kullanılarak özgün değerlerini yitirmişlerdir” (Ayten ve Özer, 2005).

1980’li yıllara gelindiğinde ise; “toplu konut yapımını yasalarla kurumsallaşıp hız kazanmış, imar planı yapımı ve onanması yetkilerinin belediyelere devredilerek merkezi yönetimin denetimi azaltılmıştır” (Tekeli, 2010). Planlama yetkilerinin, yeterliliği sorgulanmamış belediye kadrolarına bırakılması, giderek daha hızlı bir kentleşme sürecine giren şehirlerdeki uygulamaların kontrol edilememesi ve keyfi süreçlerle ilerlenmesine sebep olmuştur. Tekeli (2010), “Ankara dışındaki metropoliten alanlarda üst ölçekli planlama çalışmalarının büyük ölçüde gündemden kaldırıldığını” belirtir. Büyüyen nüfusla birlikte kent planlaması sürecinin planlı bir şekilde yürütülememesine paralel olarak, kentlerdeki kamusal açık alanlarda da benzer sorunlar yaşanmaktadır. Plansız büyüme ve daha da artan trafikle birlikte, trafik meydanlarına dönüşen meydanlar, giderek kavşaklaşmaktadır.

1980’li yıllardan itibaren kentin önemli meydanları için ulusal ve uluslararası yarışmalar düzenlense de, ekonomik yetersizliklerden ve politik dengelerin değişmesinden kaynaklanan engeller sonucunda, bu yarışmalardan herhangi bir sonuç alınamamıştır.

2.2.10 21. yüzyılda meydan

21. Yüzyıl başından bu yana, kentsel büyüme kontrol edilemeyen bir ivmeyle daha da artmış, globalleşmeyle birlikte, şehir dokusu büyük projelerle yeniden

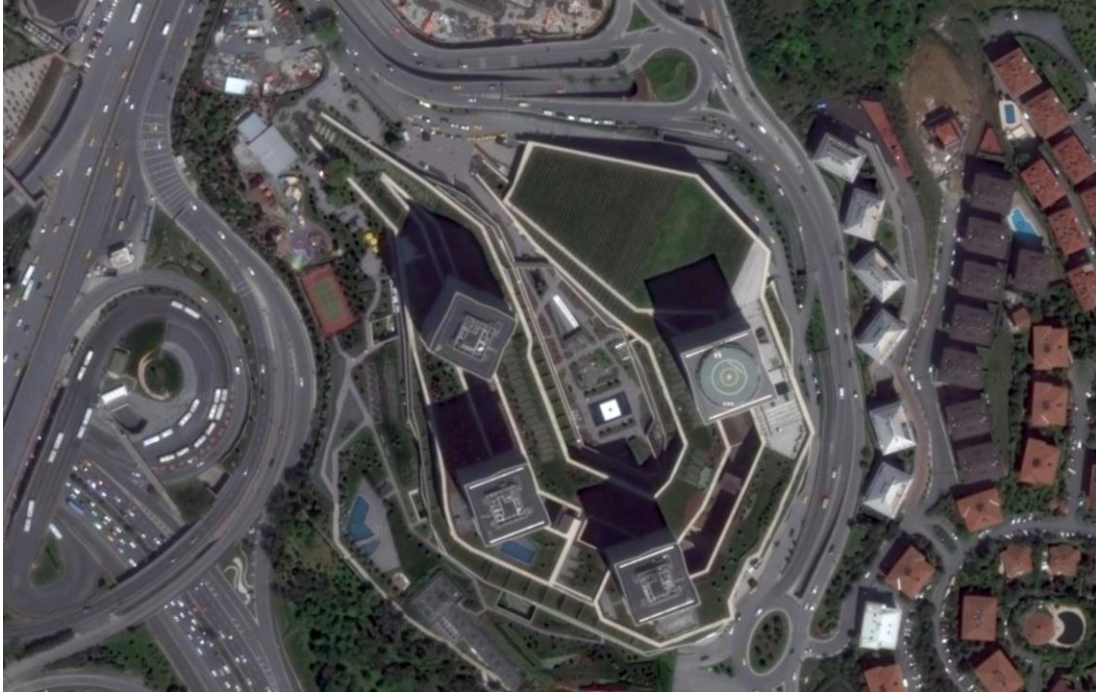
şekillenmiştir. Artık şehir merkezleri, bu büyük yatırımlı projelerin çok işlevli yapılarının etrafında/içinde oluşmaktadır.

“Özellikle metropoliten şehirlerin çevresinde oluşturulmaya başlanan uydu yerleşkelerde, bu merkez çoğunlukla bir alışveriş merkezi olarak ortaya çıkmaktadır” (Taşçı, 2012). “Alışveriş merkezleri; fonksiyonları açısından geçmişin kent meydanı, sokak ve caddelerinin işlevlerini yerine getiren ancak, kullanım izni bakımından sınırsızlığın olmadığı alanların başında gelmektedir. Ortaya çıkan yeni üretim-tüketim ilişkileri ve iletişimdeki gelişmeler, kamusal alanlar konusunda da bazı farklı uygulamaları beraberinde getirmiştir” (Öktem, 2011).

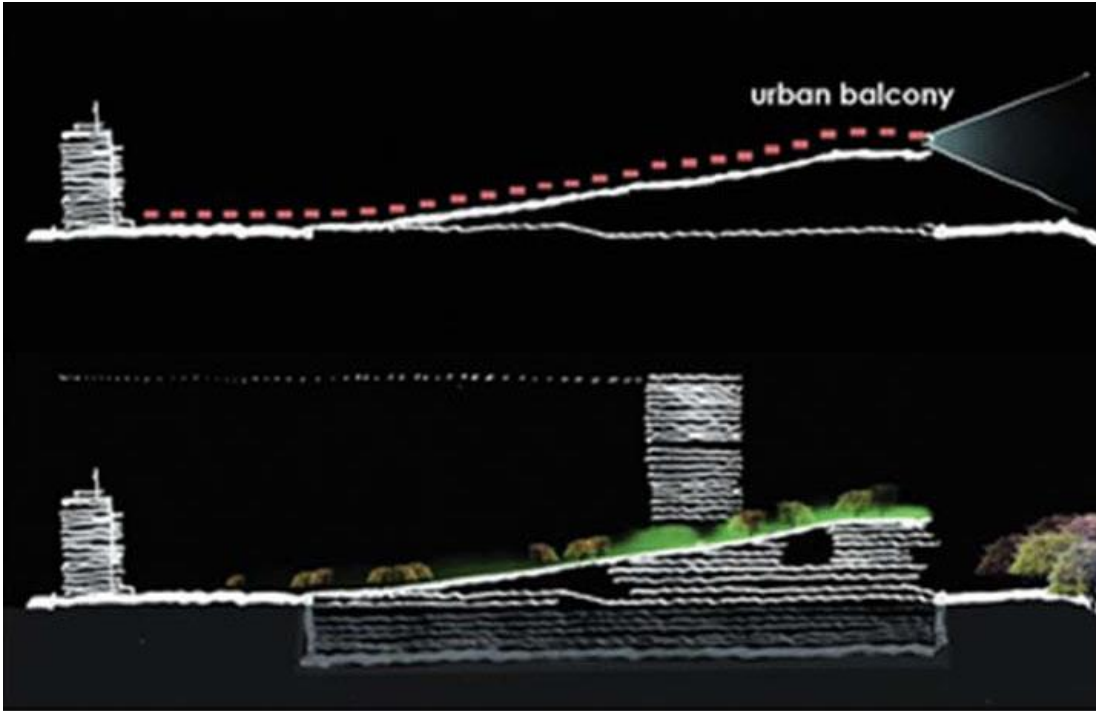
Günümüzde alışveriş merkezleri de evrilerek, çok işlevli mega projelerin bir parçası haline dönüşmüşlerdir (Halen en önemli parçasıdır). Kent insanının yeni odak noktası olabildiği ölçüde karlı bir yatırıma dönüşen bu mega projeler artık alışveriş merkezi olmanın yanı sıra; bünyesinde barındırdığı ofis birimleriyle iş merkezi, konut birimleriyle yerleşim yeri, performans/teyatro/sinema ve sergi salonlarıyla kültür merkezi, jimnastik salonları ve havuzlarıyla spor merkezi olmuştur. Böylece, gördükleri işlevler açısından kent halkının toplanma mekanları olmaya başlayan bu mega projeler, eskinin meydanları gibi bir merkez olma özelliği kazanmışlardır.

Fakat bugüne kadar süregelen meydan kullanımıyla, günümüz AVM meydanları arasında temel bir fark bulunmaktadır. Geleneksel olarak meydanlar insanları durmaya teşvik ederken, alışveriş merkezi planlarındaki en temel kural olarak karın maksime edilmesi amacıyla, müşterilerin sürekli mağazaları dolaşarak alışveriş yapması için kullanıcıyı harekete teşvik etmektedir (Yolcu, 2015).

Örneğin; Zincirlikuyu’da bulunan Zorlu Center, içerdiği işlevlerle kentin yeni aktivite ve yaşam odağı olmaya çalışmaktadır (Şekil 2.26). Projenin konseptinde sıkça vurgulanan kentsel balkonla ve merkezinde konumlandığı meydanla, bu yapının kamusal bir merkez olduğu mesajı verilmektedir (Şekil 2.27).

Şekil 2.26 : Zorlu Center, İstanbul (<https://maps.google.com>).

Şekil 2.27 : Zorlu Center konsept eskizi (<http://www.arkitera.com>).

2.3 Bölüm Sonucu

Meydanlar, insanlara sürekli ve yönlendirilmiş bir hareket düzeninden çok, durma ve toplanma olanağı veren, hareketliliği zorlamayan, insanların birbirleriyle ilişki kurma potansiyelini içeren mekanlar olarak kent yaşamında önemli bir yere sahiptirler. Tüm

kent halkına eşit kullanım olanağı sunması gereken bu açık alanlar, toplumdaki sosyal ayrışmanın da çözümüne katkıda bulunan mekanlardır. Bu kamusal açık alanlarda, kent insanının, kentle ve diğer kentlilerle ilişki kurması sağlanır.

Şekil 2.28’de kısaca aktarılmaya çalışılan meydanın tarihsel gelişim sürecine baktığımızda ise meydanın, Antik çağlardan bu yana, sadece kentsel dokudaki odak noktaları ve toplanma alanları olarak değil, politik ve dini gücün de sergilendiği alanlar olarak işlediğini görmekteyiz. Kamusal merkez olan bu açık alanlar, dönemin sosyal yapısıyla ve kültürel anlayışıyla da paralellik göstermektedir.

Antik Yunan agoralarında ve Roman forumlarında, sade bir mekansal organizasyonla düzenlenmiş meydanda, dini ve siyasi gücün simgelendiği binaların gölgesinde insanlar ticaret yapıp, fikir paylaşımında bulunurlardı. Ortaçağ’da ise meydan halen dini gücü simgeleyen yapının etrafında konumlansa da, buradaki ticaret işlevinin ağırlık kazandığı görülmektedir. Bu nedendir ki, Ortaçağ sonlarına doğru, büyüyen kentlerde kilise meydanı ve Pazar meydanı olarak ayrılan iki açık alana rastlanmaktadır. Rönesans ve Barok dönemlerde ise meydanın ve meydanı çevreleyen binaların estetiğine ve formuna odaklanılmış, meydanın mekansal kalitesinin arttırılmasının yolları aranmıştır. Bu bakımdan, bu devirlerde insanın mekansal organizasyonda önem kazandığını ve mekanın daha çok kullanılması için, sadece estetik boyutta kalsa bile, çözümler arandığını söyleyebiliriz. Klasizm dönemindeyse mekan organizasyonunda akslar ve katı formlar giderek baskın hale gelmiş, mekanın kullanıcıları geri plana atılmıştır.

Yaya kullanımının önemli ve ağırlıklı olduğu meydan oluşumunda durum, Sanayi Devrimi’yle birlikte değişmeye başlar. Artık kentleri domine eden öge, araç trafiği ve sanayileşmeyle artan üretim mallarının tüketilmesi gereken alışveriş birimleridir. Modern kent toplumunda, kent yaşamını şekillendiren kavramlar artık hız ve tüketimdir. Meydanlara ait alanlar, yoğun araç trafiğinin çözümü için yapılan düzenlemelere göre şekillenmeye başlamış ve giderek artan bir ticari işlev kazanmışlardır. Ayrıca; globalleşen dünyada, kentler ve meydanları; kimliksiz, niteliksiz ve birbirine benzeyen mekanlar olmaya başlamışlardır.

2000’li yıllardan bu yana hızla gelişen teknolojiyle birlikte, kamusal meydanın taşıdığı sosyal işlev de değişmek durumunda kalmıştır. Teknolojiyle birlikte insanlar arasındaki sosyal ilişkiler yeniden şekillenmiş, mekan kullanımları da buna bağlı

olarak değişiklikler göstermiştir. Artık kentsel açık alanlar; iş, eğlence, ve kültür eylemlerini de içermektedir.

Türkiye’deki meydanlarda da Dünya meydanlarındaki tarihsel sürece paralel bir oluşum görmekteyiz. Cumhuriyet’e kadar dinin gölgesinde varolan kamusal açık alan kullanımı, Cumhuriyet’in ilanıyla somut bir şekilde değişmiştir. Modern bir yaşam tarzının ifadesi olarak yeniden düzenlenen meydanlar, aynı zamanda alana eklenen yönetim binalarıyla da ülkedeki yeni rejime ait izler taşımaktadır. 1950 sonrası kentlerinde ise, dünyadakine paralel gelişmeler yaşanmıştır. Artan araç trafiği ve tüketimle birlikte meydanı şekillendiren etkenler de değişmeye başlamıştır. Kamusal alanlar artık çok işlevli mega binaların içinde/etrafında yer almakta, ya da yoğun trafiğin ortasındaki adacıklar olmaktadır.

Günümüzde meydan tasarımı halen araç trafiği ve ticari rant ekseninde şekillenmekte, bu kamusal alanların ana kullanıcısı olan insana/yayaya yönelik çözümler göz ardı edilmektedir.

	DÖNEM		ETKİN ÖĞE	İŞLEV
DÜNYA'DA	ANTİK ÇAĞ	Yunan Agorası	Kent Meclisi Tapınak	İdari/Siyasi Dini Ticari (Pazar Yeri)
		Roman Forumu	Kent Meclisi Bazilika/Tapınak	Ticari (Pazar Yeri) İdari/Siyasi
	ORTAÇAĞ	Varolan Antik Kente Eklenen	Kilise Kale	Dini Ticari (Pazar Yeri) Toplanma
		Yeni Kurulan Kentlerde		
		İtalya'da	Kilise İdari Bina	Dini Ticari (Pazar Yeri) Toplanma Kutlama
	RÖNESANS		Heykel Saat Kulesi Çeşme/Havuz	Ticari (Pazar Yeri) Toplanma
	BAROK		Heykel/Çeşme/Havuz İdari Bina Saray Bulvarlar	İdari Toplanma
	KLASİZM		Aks Heykel	Toplanma
	GÜZEL ŞEHİR HAREKETİ		Araç Yolları Anıt/Kültür Binaları İdari Bina	Toplanma Park
	MODERNİZM		İdari Binalar Kültür Binaları İş Merkezi / Gökdelen	Toplanma Park
	POSTMODERNİZM		Alışveriş Merkezi İş Merkezi / Gökdelen Müze	Ticaret Toplanma Park
TÜRKİYE'DE	ROMA - BİZANS		Anıt / Heykel İdari Bina Saray	Toplanma Eğlence İdari
	TÜRK-İSLAM	SELÇUKLU	Sur Han	Toplanma Eğlence İdari Ticari (Pazar Yeri)
		OSMANLI	Cami Külliyeye	Dini Toplanma Ticari (Pazar Yeri)
	CUMHURİYET		Araç Yolları İdari Bina	İdari Tören Park
	1950 SONRASI		Alışveriş Merkezi	Kavşak
DÜNYA'DA ve TÜRKİYE'DE	21. YÜZYIL		Alışveriş Merkezi Çok İşlevli Mega Bina	Ticari (AVM içi) Kültürel Toplanma

Şekil 2.28 : Tarih boyunca meydanlar ve özellikleri (AO, 2015).

3. KAMUSAL MEYDANLARDA KULLANICI İHTİYAÇLARI

“Kentsel tasarım insanlığa iyi hizmet etmek için varsa, insanların ihtiyaçlarıyla ilgilenip bu ihtiyaçları karşılayacak mekanizmalar ve çözümler geliştirmelidir” (Lang, 1994). Kullanıcının ihtiyaçlarını göz ardı eden ve bu ihtiyaçlara hizmet etmeyen alanların başarılı olması beklenemez. Başarılı bir kamusal alan oluşturmak için öncelikle bu alanı kullanacak olan insanın ihtiyaçlarını doğru bir şekilde belirlemek gerekir. Ancak burdan yola çıkarak onlara hizmet edecek alanlar üretebiliriz.

Başarılı kamusal mekanlar oluşturma ve insan ihtiyaçlarının belirlenmesi günümüze kadar bir çok akademisyen tarafından çalışılmıştır. Bunlar arasında, modernistler, kullanıcıların ihtiyaçlarına göre mekanlar oluşturulmasıyla ilgilenmiş ve bu ihtiyaçlara cevap verecek çözümler aramışlardır. Fakat modernistler insan ihtiyaçlarının belirlenmesinde sadece uyuma, hijyen, yeme-içme, ısınma ve barınma gibi ana ihtiyaçları baz almışlardır. Mesela Le Corbusier’e göre (1923), “bütün insanlar temelde aynı organizmaya ve işlevlere sahiptir”. Bu yüzden de bütün insanlık için tek tip bir çözüm geliştirilebileceğini düşünmüştür. Le Corbusier’in yanıldığı kısım, insanlar temelde aynı organizmalar olsa bile; her insanın birbirinin aynı olmadığı, etnik/kültürel/psikolojik/duygusal bir çok farklılığa sahip olduğu, insanın sadece temel ihtiyaçlarından ibaret bir makine olmadığı ve yaşamını mutlu bir şekilde sürdürebilmek için başka ihtiyaçlarının da karşılanması gerektiği idi.

Bazı akademisyenler ise; insanların salt temel ihtiyaçlarına değil, duygularına, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarına da karşılık gelebilecek mekanlar oluşturmakla ilgilendiler. Konuyla ilgili bir çok akademisyen tarafından çeşitli modeller oluşturulmuştur. Ortaya çıkarılan bu modellerin benzerlikleri ve çakışan tarafları bulunmaktadır. Jon Lang (1994), bu modellerden bazılarını incelemiş ve Şekil 3.1’deki karşılaştırmalı tabloyu oluşturmuştur.

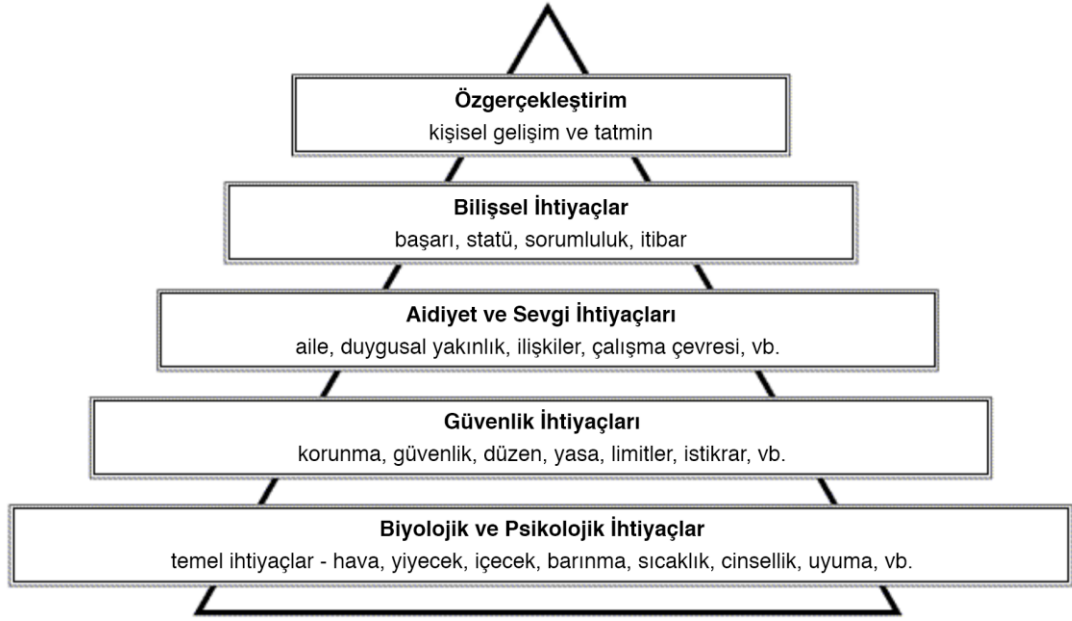
İNSAN İHTİYAÇLARI MODELİ

MASLOW (1987) İNSAN MOTİVASYONLARI	LEIGHTON (1959) ZARURİ UĞRAŞILAN DUYGULAR	CANTRIL (1965) İNSAN İLGİ ALANLARININ ŞABLONU	GROSS (LEWIS 1977)	STEELE (1973)
TEMEL İHTİYAÇLAR				
Hayatta Kalma	Fiziksel Güvenlik Cinsel Tatmin	Hayatta Kalma		Barınma ve Güvenlik
Güvenlik ve Emniyet	Topluma Uyum	Güvenlik, Düzen		Sosyal İletişim
Aidiyet	Sevginin Emniyetinde Olması	Kimlik	Aidiyet, Katılım	Sembolik Kimlik
Saygı, İtibar	Tanınma, Farkına Varılma		Şefkat Statü Saygı Güç	Gelişme Keyif
Potansiyelini Gerçekleştirme		Seçme Gücü ve Özgürlüğü	Kişisel Tatmin	
BİLİŞSEL İHTİYAÇLAR				
Bilişsel	Sevgi, Düşmanlık, Kendiliğindenlik İfadeleri		Yaratıcılık	Gelişme
Estetik			Güzellik	Keyif

Şekil 3.1 : İnsan ihtiyaçları modeli (Lang, 1994).

Tabloda görüldüğü gibi, insan ihtiyaçları genel olarak temel ihtiyaçlar ve bilişsel ihtiyaçlar olarak iki ana başlık halinde kategorize edilmiştir. İnsanın güvenlik ve farkedilme gibi ihtiyaçlarının, bu akademisyenler tarafından ortak maddeler olarak kabul gördüğü söylenebilir. Öyleyse; kamusal alanlarda, öncelikle kullanıcının güvenliği sağlanmalı ve toplumun kabul gören bir bireyi olarak mekanda aidiyet hissinin sağlanması gerekmektedir. Maslow, Cantril ve Gross'un; potansiyelini gerçekleştirme, seçme gücü, seçme özgürlüğü ve kişisel tatmin olarak belirttikleri ihtiyaçlar da, kullanıcıların kamusal alanı özgürce kullanabilecekleri ve istedikleri aktiviteleri yapabilecekleri mekanlar oluşturma yoluyla karşılanabilir. Lang tarafından oluşturulan bu tabloya göre; estetik, keyif, yaratıcılık vb. bilişsel ihtiyaçların karşılanması da kullanıcıların kamusal alanları kullanmaları açısından önem taşımaktadır.

Lang'e göre bu modellemeler arasında en kapsamlı olanı Abraham Maslow'a aittir. Şekil 3.2'deki Maslow tarafından oluşturulan tabloda, yaşamı sürdürmek için gerekli temel ihtiyaçlardan başlayarak, insan ihtiyaçları hiyerarşik olarak sınıflandırılmıştır. Maslow'a göre, "bilinç öncelikle en temel ihtiyacının eksikliğini farkederek, bu ihtiyaç karşılandıktan sonra bir sonraki ihtiyacın eksikliğini hissetmeye başlar" (Maslow, 1987).

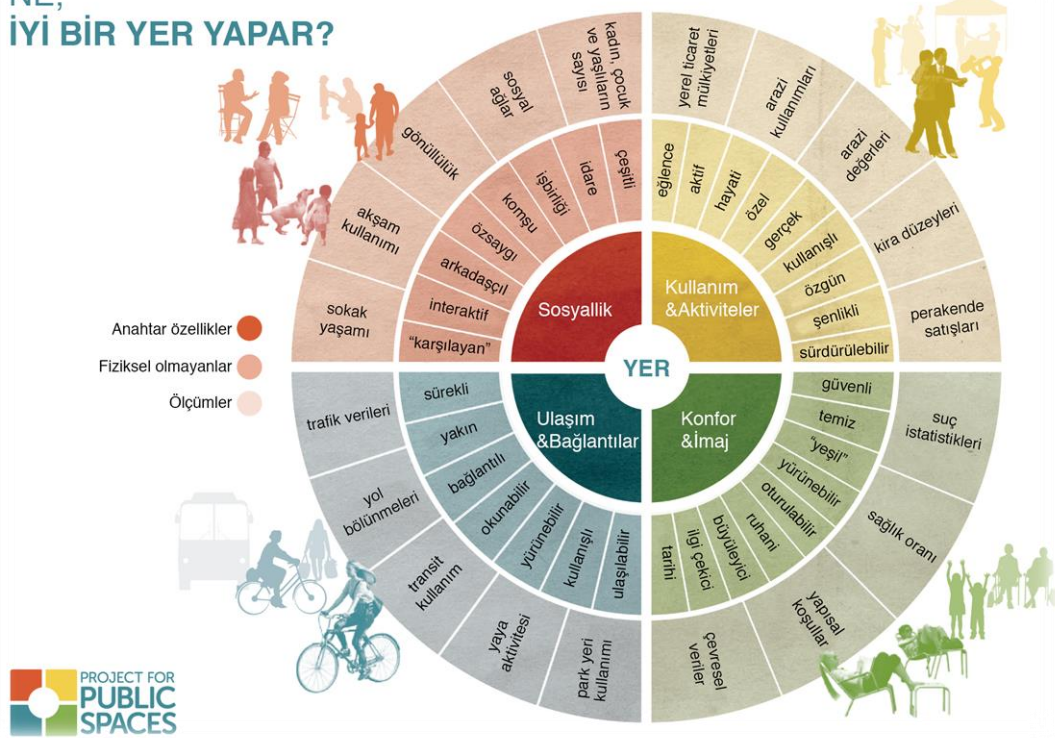

Şekil 3.2 : İhtiyaçlar hiyerarşisi (Maslow, 1987).

İnsanlara daha yaşanılabilir ve sürdürülebilir kamusal mekanlar yaratmada yol gösterme amacıyla 1975 yılında kurulan, kar amacı gütmeyen bir organizasyon olan Project for Public Space de konuyla ilgili çalışmalar yapmaktadır. Bünyesinde bir çok akademisyen, tasarımcı, planlamacı ve eğitimci barındıran ve çalışmalarını www.pps.org internet sitesinden aktaran bu kuruluş, başarılı ve yaşayan kamusal mekanlar yaratılabilmesi için seçilen çeşitli çalışma alanları üzerinde analizler ve araştırmalar yapmıştır. William Whyte tarafından yapılan ve *The Social Life of Small Urban Spaces* adlı kitabında derlenen araştırmalardan yola çıkarak, 43 ülkede bir çok kamusal alanda çalışmalar yürütmüş ve belirledikleri kriterlere göre inceledikleri bu mekanların değerlendirmesini yapmışlardır.

Bu değerlendirmeler sonucu Şekil 3.3'deki tablo oluşturulmuştur. Yapılan incelemelere göre; başarılı kamusal alanların sosyalleşilebilen, aktivitelerin yer aldığı, ulaşılabilir ve konforlu mekanlar olduğu görülmüştür. İyi bir yer olma kriterleri ana olarak bu dört başlıkta incelenen mekanlar, ikinci halkada belirtilen kavramlarla irdelenmiştir. İncelenen bu kavramların hepsinin, insanın sezgisel ve niteliksel tarafıyla ilgili kavramlar/sıfatlar olduğu görülmektedir. Yani burada karşılığı aranan, kullanıcıların temel ve günlük ihtiyaçlarından öte, kişinin ruhuna hitap edecek ihtiyaçlardır. Bu kavramlar, en dış halkada belirtilen, araştırmalar ya da istatistikler sonucu elde edilen sayısal veriler yoluyla ölçülmüştür.

NE, İYİ BİR YER YAPAR?

Şekil 3.3 : İyi bir yerin özellikleri (www.pps.org, 2105).

“Yine benzer bir çalışma yürüten Yugoslav mimar, kentsel araştırmacı ve multimedya tasarımcısı Aleksandar Janicievic de PPS’in kriterlerinden yola çıkarak, kentsel meydanlar için bir değerlendirme yöntemi geliştirmiştir” (Erdoğan, 2011). Bu değerlendirme yöntemi, meydanı ziyaret eden insanların mekana verdikleri psikocoğrafik tepkileri baz almaktadır. Janicievic’in devam eden çalışmaları www.urbansquares.com internet sitesinde yer almaktadır. Çalışılan meydanlarda, Şekil 3.4’deki anahtar kelimeler üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

SOSYALLİK karşılıklı, işbirlikçi, çeşitli, arkadaşçıl, komşu, interaktif, sokak yaşamı, sosyal ağlar, gece kullanımı, toplumun merkezi, potansiyeli gözlemleyen, şehrin kimliğini şekillendiren, fikir alış veriş, demokratik, yerel nüfusun katılımı...	KULLANIM&AKTİVİTELER kullanışlı, özel, hayati, eğlenceli, gerçek, sürdürülebilir, şenlikli, aktif, arazi kullanımı, arazi değerleri; esnek tasarım, mevsimsel strateji, kısıtlamayan, katılımcıları insancillaştıran, katılımcı bakım, sivil kutlama, çocuklar için oyun alanı...	ULAŞIM&BAĞLANTILAR yürünebilir, kullanışlı, ulaşılabilir, yakınlık, trafik, yaya aktiviteleri, park etme; yürünerek ulaşılın, toplu taşıma durakları, yayalara göre ayarlanmış trafik ışıkları, çevre mahallelere erişim, meydanadaki öğeleri belirli bir uzaklıktan görebilme...
KONFOR güvenli, temiz, yürünebilir, yeşil, oturulabilir, suç istatistikleri, sağlık oranı, çevresel değer, yapısal koşullar; ışıklandırma, kamusal sanat, sosyal etkileşim, sivil katılım için doğal ortam...	İMAJ ilgi çekici, büyüleyici, tarihi, korunmuş, ruhani, etkileyici, unutulmaz, çevredeki büyük binalara bağlı, toplumu ve sivil birlikteliği besleyen...	TURİST DEĞERİ sevilen, eğlencilen, kullanılan, tavsiye edilen, turist çeken, unutulmaz, tarihi, korunan; çeşitli insanları çeken, pek çok küçük aktivite, bir çok fotoğraf çekme imkanı...

Şekil 3.4 : Değerlendirme yöntemi (www.urbansquares.com, 2015).

Bu çalışmada ise, kamusal açık alanlarda karşılanması gereken kullanıcı ihtiyaçları için çeşitli gruplamalardan S. Carr, M. Francis, L.G. Rivlin ve A.M. Stone (1992) tarafından belirlenen kullanıcı ihtiyaçları üzerinden gidilmiştir. Meydanlarda, kullanıcıların zaruri ihtiyaçları dışındaki (yeme-içme, barınma, hijyen, ısınma, vb.) ihtiyaçlar; konfor, rahatlama, pasif katılım, aktif katılım ve keşfetme ihtiyaçları olarak 5 başlık altında incelenmiştir.

3.1 Konfor İhtiyacı

“Konfor insan yaşamını kolaylaştıran bir ihtiyaçtır. Yeme-içme, oturma gibi temel ihtiyaçlarımızın karşılanabilmesi için belli bir konfor oranının sağlanması gerekir. Konfor olmadan diğer ihtiyaçlarımızın algılanması da zorlaşır” (Carr ve diğ, 1992).

Sadece gelip geçilen, bir yere varmak için kullanılan bir mekan değil; vakit geçirilen, yaşayan, canlı bir yer olması amaçlanan meydan için konfor belki de en kritik ihtiyaçlardan biridir.

Bu çalışmada konfor; fiziksel, sosyal ve psikolojik konfor olarak 3 ayrı başlık altında incelenmiştir.

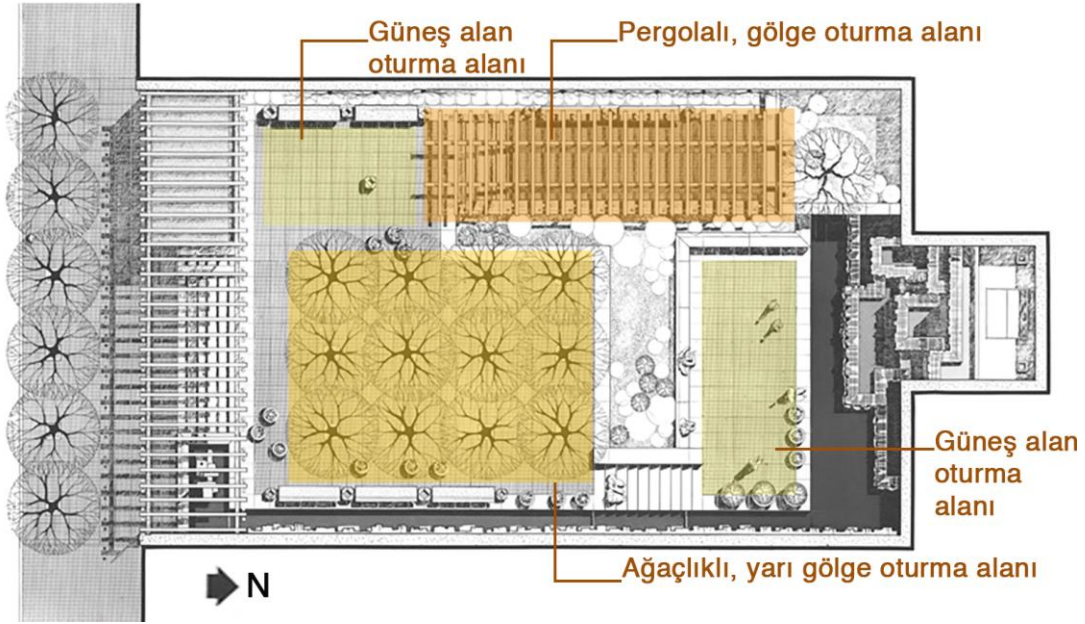
3.1.1 Fiziksel konfor

“Meydanlar, tavanının gökyüzü olduğu kentsel mekandır” (Webb, 1990).

Bir dış mekan olarak meydanın bütün mevsimlerde ve hava şartlarında kullanılabilmesi gerekir. Aksi halde yaşanabilir kılmaya çalıştığımız bu kamusal alanlar, sadece yılın belirli zamanlarında kullanılan, geri kalan zamanlarında ölü olan kent alanları haline geleceklerdir. Hangi iklim şartlarına göre, ağırlıklı olarak hangi çözümlerin geliştirilmesi gerektiği ise meydanın düzenleneceği yer dikkate alınarak saptanmalıdır. Soğuk iklimlerde kullanıcıların güneşten faydalanabilecekleri düzenlemeler yapılması, rüzgarlı coğrafyalarda kent meydanının insanların zaman zaman sığınabilecekleri nişler yaratabilmesi, sıcak iklimlerde güneşten koruyacak gölgelik alanların artırılması gibi çözümler alanın daha fazla insan tarafından ve daha uzun süreli kullanılmasını sağlayacaktır.

Örneğin, New York’taki Greenacre Parkı’nda, insanların mevsime göre güneşten faydalanabilecekleri açık alanlar ya da güneşten sakınabilecekleri ağaçlıklı ve

pergolalı alanlar oluşturulması, bu parkın kullanımını arttıran faktörlerden biri olmuştur (Şekil 3.5 ve Şekil 3.6).

Şekil 3.5 : Greenacre Park Planı (www.sasaki.com 'dan uyarlanmıştır, 2015).

Şekil 3.6 : Greenacre Park, New York (www.sasaki.com 'dan uyarlanmıştır, 2015).

Kamusal açık alanlarda iklimsel önlemler alınmasının yanı sıra, bu dış mekanların iklimlere göre dönüşebilmesi de alanın kullanılma oranını etkileyecektir. Oluşturulan kamusal alanlarda belirlenecek mevsimsel strateji, PPS tarafından başarılı bir

meydan olma kriterlerinden biri olarak kabul edilmektedir. “Bryant Park, Rockefeller Meydanı, Detroit Campus Martius Park gibi meydanlarda mevsimlere göre farklı kullanımlar ve mekanlar oluşmaktadır” (PPS, 2015). Örneğin, Rockefeller Meydanında kafe ve restoranların da bulunduğu oturma alanı, kış aylarında buz pistine dönüştürülmekte ve bu sayede kışın da yoğun olarak kullanılan bir mekan olmaktadır (Şekil 3.7 ve Şekil 3.8).

Şekil 3.7 : Rockefeller, New York (www.thegoldenempire.wordpress.com, 2015).

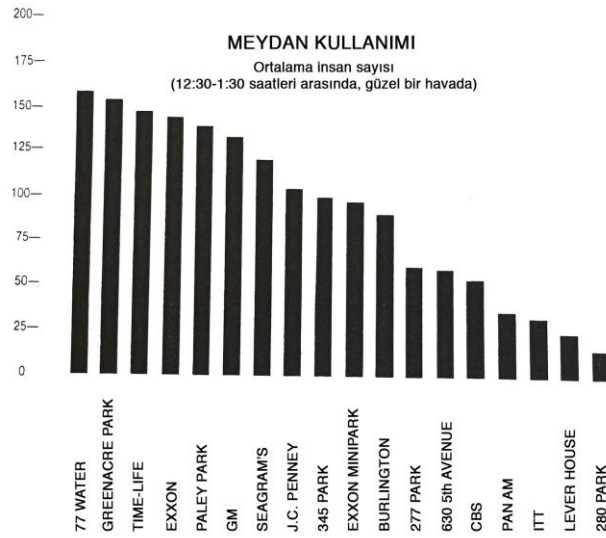

Şekil 3.8 : Rockefeller, New York (www.nycgo.com, 2015).

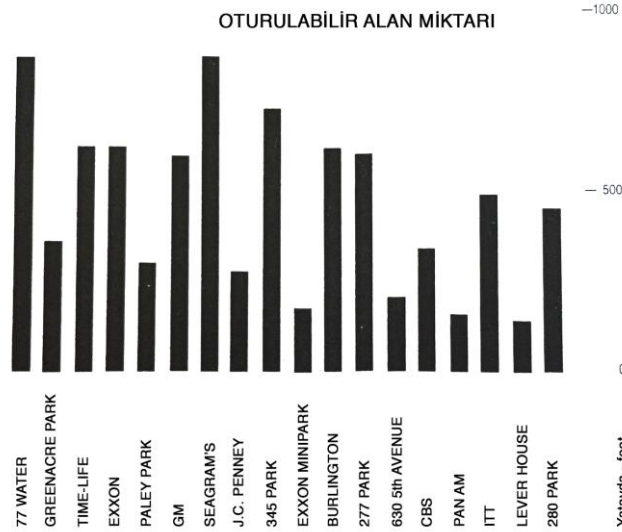
“İnsanlar oturma yeri olan alanlarda oturma eğilimindedirler” (Whyte, 1980).

Meydanın içerdği ve kullanıcıya sunduğu neredeyse tüm olanaklardan faydalanılabilmesi için rahat ve yeterli miktarda oturma elemanı gerekmektedir. Yaşayan bir mekan olması ve insanların vakit geçirmesi istenilen meydanda kullanıcı ihtiyaçlarını karşılayabilen oturma elemanları yoksa, meydan için tasarlanan diğer öğeler (binalar, havuzlar, heykeller, vb.) insanların bu alanda vakit geçirmelerini sağlayamayacaktır.

William Whyte tarafından yapılan araştırmalara göre (1980), “meydanın kullanımı oturma alanı miktarıyla doğrudan orantılıdır”. Whyte ve ekibi tarafından yapılan gözlemler ve incelemeler sonucunda ortaya çıkan grafiklerde de bu durum açıkça görülebilir (Şekil 3.3).

Şekil 3.9 : Meydan kullanımını gösteren grafik (Whyte, 1980).

Şekil 3.10 : Oturulabilir alanı miktarını gösteren grafik (Whyte, 1980).

Ayrıca, meydanların sadece uzun süreli kullanım için değil, insanın günlük koşuşturmacası içinde durup dinlenebileceği bir mekan olarak önemi de düşünüldüğünde, kullanıcıya hizmet edecek oturma elemanının sağlaması gereken konforun dikkatli bir şekilde ele alınması gerekir. “Oturma elemanının konforu, kullanıcının bu alanda geçireceği süreyi de doğrudan etkileyecektir” (Carr ve diğ, 1992). Oturma yüksekliği, oturma alanı genişliği ve sırt yüksekliğinin ayarlanması kullanıcının fiziksel konforunun sağlanması açısından önemlidir. Oturma elemanları bank, sandalye gibi ayrıca tasarlanmış elemanlar olabileceği gibi, parapet ve merdiven basamağı gibi bina ve peyzaj öğelerinin parçaları da olabilirler (Şekil 3.11).

Şekil 3.11 : Seagram Plaza, New York (Whyte, 1980).

“Dolaşım ve oturma birbirinin karşısı değil, birbirini tamamlayan kavramlardır” (Whyte, 1980).

Meydanın kentin odak noktasında ve sirkülasyonun kesişiminde/üzerinde olduğu düşünüldüğünde, yaya sirkülasyonu meydan tasarlanırken göz önünde bulundurulması gereken kriterlerden biridir. Dolaşımın elverişli olmadığı bir alanın kullanıcıyı çekmesi de beklenemez. İnsanların alanı kullanırken ya da sadece oradan geçerken alanın fiziksel konforunun sağlanması önemlidir. Kullanılan zemin

kaplama malzemeleri, rampaların eğimleri, merdivenlerin basamak genişlik ve yükseklikleri ergonomik kriterlere göre belirlenmelidir. Ayrıca, engelli kullanıcıların da meydana erişimleri göz önünde bulundurulmalıdır. “Dolaşımın ve işlevlere erişimin engellilere göre düzenlenmesi, diğer kullanıcılara da kolaylık sağlayacaktır” (Whyte, 1980).

“Bir meydanın başarılı olabilmesi için, kolay ulaşılabilir olması gerekir” (PPS, 2015).

Bir meydanın insanlar tarafından tercih edilen bir yer olması için, bu mekanın hiç şüphesiz ki kolaylıkla ulaşılabilen, yaya dostu mekanlar olması gerekmektedir. PPS tarafından yapılan araştırmalar da, “başarılı sayılan meydanların hepsinin yayalar tarafından kolaylıkla ulaşılabilen mekanlar olduğunu” göstermiştir (PPS, 2015). Meydanın yakınındaki yolların dar olması, yaya geçitlerinin net bir şekilde belirtilmesi, trafik ışıklarının araçlara göre değil yayalara göre ayarlanması, meydanı çevreleyen yollardaki trafiğin yavaşlatılması ve toplu taşıma duraklarının meydanın yakınında konumlandırılması gibi düzenlemeler yoluyla meydana erişim kolaylaşacak ve yayalar tarafından daha çok tercih edilen bir yer olacaktır. “Hızlı bir trafiğin aktığı geniş caddeler tarafından çevrelenmiş bir meydana erişim yayalar için tercih edilmeyen bir durum oluşturacaktır” (PPS, 2015). Örneğin, Santa Ana meydanını çevreleyen yolların dar olması etrafındaki trafik akışını yavaşlatmakta ve yaya trafiğini daha güvenli bir hale dönüştürmektedir.

Şekil 3.12 : Plaza Santa Ana, Madrid (www.pps.org ‘dan uyarlanmıştır, 2015).

3.1.2 Sosyal konfor

“Sosyal ve psikolojik konfor, insanların kamusal alanı deneyimleme sürelerini uzatan derin ve yaygın bir ihtiyaçtır” (Carr ve diğ, 1992).

Oturma düzeni, sosyal konfor ihtiyacını karşılamada önemli bir etkidir. Oturma elemanları, insanların grup halinde ya da tek olmaları haline göre kullanıcılara çeşitli varyantlar sunmalıdır. 3.1.1’de de bahsedilen bank, sandalye, parapet ve merdiven basamakları gibi elemanların birlikte kullanılması, ihtiyaç duyulan kullanım çeşitliliğine de olanak verecektir.

Mesela, bir meydanda tek tip bir bankın bulunması kullanıcının ihtiyacı olan çeşitliliği sağlayamaz. Bunun yerine, grupların kullanabileceği farklı oturma düzenleri oluşturulması, yüz yüze konuşmaya imkan verecek köşeler yaratılması, tek olan insanların başka insanlara olan sosyal mesafelerini ayarlayabilecekleri hareketli elemanların varlığı gibi alternatifler de göz önüne alınırsa farklı kullanıcı tiplerinin ihtiyacı karşılanmış ve meydanın kullanımı artırılmış olur. Örneğin, Luxembourg Bahçelerinde bulunan hareketli oturma elemanları, kullanıcılara kendi istekleri doğrultusunda farklı kullanım olanağı vermekte ve böylelikle kullanıcıların sosyal konforu karşılanmaktadır (Şekil 3.13).

Şekil 3.13 : Luxembourg Bahçeleri, Paris (www.pps.org, 2015).

3.1.3 Psikolojik konfor

“Freud’a göre, bütün insan davranışları acıyı önleme ve zevk alma prensipine göre belirlenir” (Lang, 1994). Bütün canlılar gibi insan da kendini güvende hissetmek ister ve günlük yaşamındaki hareketleriyle de bunu destekler. Tasarlanan kentsel mekanlar da insanların rahatça vakit geçirebilecekleri güvenli ve emniyetli alanlar sağlamalıdır. Kullanıcıyı fiziksel tehlikelerden uzaklaştıracak mimari ve mekansal çözümler geliştirilmelidir. Bu çözümler mutlaka çocuklar, yaşlılar ve engelliler düşünülerek yapılmalıdır. Ayrıca, kişinin başka insanlar tarafından zarar görme riskini azaltacak ve güvenliğini arttıracak çözümler de göz önünde bulundurulmalıdır. Kullanıcıya mahremiyet sağlama ve kalabalıktan izole sakin mekanlar yaratma amacıyla oluşturulan bazı yerler tehlikeli, izbe alanlara dönüşmektedir. Bu sebeple, meydanın işlek yerlerden görünür olması, peyzaj elemanlarının oturma alanlarını tamamen kapatmayacak ya da izole etmeyecek şekilde düzenlenmesi, alanı çevreleyen elemanların görünürlüğe imkanı vermesi, kullanılacak alanda psikolojik konforu sağlar (Şekil 3.14). Özellikle kadın kullanıcıların alanda rahatça vakit geçirebilmeleri, psikolojik konforun sağlandığına işaret eder. Whyte’a göre (1980), “yoğunlukla kullanılan alanlarda ortalamadan daha fazla kadın vardır ve bir meydana kadın oranı erkek oranından azsa orada ters giden bir şey vardır”.

Şekil 3.14 : Bryant Park, New York (www.10000birds.com ‘dan uyarlanmıştır).

3.2 Rahatlama İhtiyacı

“Rahatlama hem bedenem hem de zihinsel bir duygu olarak konfor ihtiyacından daha gelişmiş bir ihtiyaçtır” (Carr ve diğ, 1992). “Kamusal alanda verilen bir mola, kişinin rahatlamasına ve günlük koşuşturmacadan, karmaşadan ve aşırı yüklemelerden kaçmasına olanak tanıyabilir” (Milgram, 1970). Günlük kent yaşamının bir parçası olarak meydan, insanların bu ihtiyacına cevap verebilecek kapasitededir. Meydan, insanların günlük rutinlerinden, kısa bir süre için bile olsa, çıkıp rahatlayabilecekleri düzenlemeler sağlayabilirse kent hayatına ve kentlilere fayda sağlayabilecek bir mekana dönüşecektir. Meydan tasarımına dahil edilecek ağaç, bitki, su gibi doğal elemanlarla kullanıcıların rahatlama ihtiyaçlarına cevap verilecek mekanlar yaratılabilir. Örneğin; Şekil 3.15’te görülen Ghirardelli Meydanında, ortadaki süs havuzu etrafında kullanıcıların mola verip dinlenebilecekleri oturma alanları ve meydanın köşelerine yerleştirilmiş olan ağaçlıklı yarı gölge oturma alanları, bu meydanı kullanıcıların rahatlayabilecekleri bir mekana dönüştürmüştür. “Kullanıcıların rahatlamalarını sağlayacak bu mekanların büyük alanlar olması gerekmez. Aslında; aktivitelerin ve peyzaj öğelerinin yer aldığı birbirinden farklı ufak alanlar yaratılması, aynı mekanda farklı kullanıcı gruplarının rahatlama ve vakit geçirme ihtiyaçlarına cevap vererek, mekanı daha canlı bir hale getirecektir” (PPS, 2015).

Şekil 3.15 : Ghirardelli Square, San Francisco (www.pps.org, 2015).

3.3 Pasif Katılım İhtiyacı

“Pasif katılım, karşılaşılan aktiviteye doğrudan dahil olunmasa bile, kişide rahatlama hissine yol açar” (Carr ve diğ, 1992). Pasif katılım ana olarak gözlemlemeye dayanır. “İnsanları izleme kentsel alanlarda sıkça karşılaşılan bir aktivitedir” (Whyte, 1980). Whyte’a göre (1980), “insanların ilgisini en çok çeken şey diğer insanlardır”. Kentsel meydan tasarlanırken, oturma elemanlarının ve yaya geçişlerinin bu ihtiyacı karşılayabilecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Whyte tarafından yapılan gözlemlere göre (1980), “insanlar yoğun sirkülasyon alanlarına yakın ve meydanın hareketli kısımlarını gözlemleyebilecekleri yerlerde oturmayı tercih ederler”. Mesela; Siena’deki Piazza del Campo’da, meydana açılan kafeler ve restoranlar, insanların meydandaki diğer insanları ve meydanda sürüp giden hareketi izleyebilmeleri açısından sıklıkla tercih edilen mekanlardandır (Şekil 3.16).

Şekil 3.16 : Piazza del Campo, Siena (www.pilgrimages.com ‘dan uyarlanmıştır).

Bir meydanda sergilenen objelerin varlığı, sokak sanatçıların performansları gibi aktiviteler de kullanıcıların pasif katılım ihtiyaçlarının giderilmesine olanak verir. Ulaşılabilir konumdaki bir heykel ya da sanatsal çalışma, kullanıcının ilgisini çekerek onu gözlemlemesine, belki dokunarak deneyimlemesine ve hatta belki aynı aktiviteyi deneyimleyen insanlarla etkileşime geçmesine sebep olur. Sokak sanatçıların yaptıkları ufak gösteriler de, hem kullanıcının aktiviteye doğrudan

dahil olmadan eğlenmesini hem de aynı aktiviteyi gözlemleyen etrafındaki diğer insanlarla bağ kurmasını sağlar (Şekil 3.17). Bu tür aktiviteler, aynı zamanda meydandaki hayatın canlılık kazanmasını sağlayan önemli aktivitelerdir.

Şekil 3.17 : Dam Square, Amsterdam (www.itravel81.wordpress.com, 2015).

3.4 Aktif Katılım İhtiyacı

“Aktif katılım, mekanı ve insanları bir arada barındıran daha doğrudan bir deneyimdir. Bazı insanlar sadece izlemekle yetinirken, bazıları insanlarla daha direkt bir ilişki kurmayı ister” (Carr ve diğ, 1992). Lang’e göre (1994), “insanlar aidiyet hissetme, toplumsallaşma ve yakınlaşma ihtiyacı içindedirler”. Kamusal alanlarda insanlar birbirleriyle doğrudan ilişkiye pek geçmeseler de, bazı aktiviteler yoluyla iletişime geçebilirler (Şekil 3.18). Bu yolla kamusal alandaki sosyal birliktelik ve bir arada olma hissi de güçlenir. İnsanlar kamusal ortamda bir araya gelip, benzer deneyimleri paylaşarak sosyalleşebilirler. Çocuk parkında çocuklar sosyalleşirken, onları izleyen aileleriye ortak deneyimlemeleri sonucu paylaşımda bulunabilirler. Benzer şekilde, kamusal binaların önünde bekleyen insanlar da benzer ihtiyaçları üzerinden sosyalleşebilirler (Cami, devlet kurumu, sinema, tiyatro vb. yerler). Belediyeler tarafından organize edilecek seremoniler, festivaller ve dini/toplumsal olayların kutlandığı organizasyonlar da toplumdaki bir arada olma hissini güçlendirirken, benzer duygular paylaşan katılımcıları da bir birine yaklaştıracaktır.

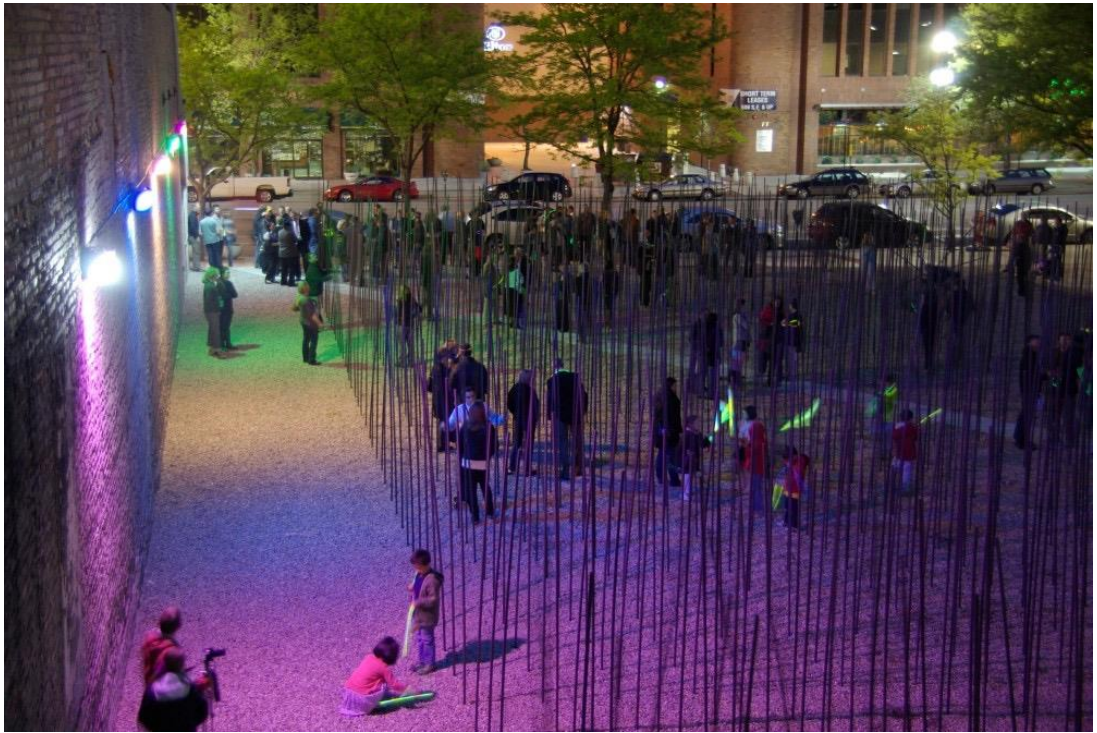
Şekil 3.18 : Kungstradgarden, Stokholm (www.pinterest.com, 2015).

3.5 Keşfetme İhtiyacı

Bu ihtiyaç, “insanın harekete geçme isteğini” (Lynch, 1960) ve “yeni, zevkli deneyimler yaşamamanın hazzını temsil eder” (Carr ve diğ, 1992). Keşfetme, hayati olmayan ama insanın hayatını tatmin olabileceği bir şekilde geçirmesine yardımcı olacak bir ihtiyaçtır. Lang’e göre (1994), “herhangi bir toplumda öğrenmeye devam etme ihtiyacı vardır”. Kullanıcı meydana vakit geçirirken, keşfetme ihtiyacını besleyebilecek nesneleri kendi getirebilir, ya da mekanın kendisi kullanıcıya keşfetme/öğrenme ihtiyacını harekete geçirecek/sürdürecektir olanağı tanır (Şekil 3.19). “Kamusal alanlarda keşfetme ihtiyacı fiziksel düzenlemelerle, tasarımdaki farklılıklar ve değişen görüş açıları/manzaralarla karşılanabilir” (Carr ve diğ, 1992). Kullanıcıların alanda hareket ederken rastlayıp keşfedecekleri özel tasarlanmış noktalar, alanı farklı açılardan deneyimleyebilecekleri farklı düzlemler, ya da kent içindeki yerlerini keşfedebilecekleri daha üst kotlardaki gözlem alanları keşfetme ihtiyacını karşılamaya yardımcı olabilir. Meydana yerleştirilecek interaktif öğelerle de kamusal alanlarda kullanıcının deneyimleyerek keşfedebileceği sistemler geliştirilebilir (Şekil 3.20).

Şekil 3.19 : Parramatta, Sidney (www.amberroaddesign.com, 2015).

Şekil 3.20 : SWAY'D Sanat Çalışması, Daniel Lyman (www.archdaily.com).

3.6 Bölüm Sonucu

Kentteki farklı kesimlerden insanların bir araya geldiği bir toplanma alanı olan meydanın; kent yaşamına katkıda bulunan bir mekan olabilmesi için, bu alanın

kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılaması gerekmektedir. Alanın daha yaşanılabilir ve sürdürülebilir olabilmesi için, burayı kullanacak insanların ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bu ihtiyaçlara karşılık gelen çözümler sunması gerekir. Bölüm başında da belirtildiği gibi, bu kamusal açık alanlarda insanların sadece temel ihtiyaçlarının karşılanması yeterli değildir. Aynı zamanda, psikolojik ve sosyal ihtiyaçların da karşılanması gerekmektedir.

Konfor, rahatlama, pasif katılım, aktif katılım ve keşfetme ihtiyaçlarının karşılandığı meydanlar; kent insanının tercih edeceği, tanıdıkları ve tanımadıkları diğer insanlarla etkileşime geçebileceği, yeni deneyimler yaşayabileceği gerçek kamusal odak noktaları olacaktır.

4. GAZİOSMANPAŞA MEYDANINDA KULLANICI İHTİYAÇLARININ ARAŞTIRILMASI

4.1 Çalışmanın Amacı ve Alan Seçim Kriterleri

Çalışmanın bu bölümünde; teorik düzeyde aktarılan ve dünyanın farklı bölgelerindeki meydanlarla örneklenen, kamusal açık alanlarda kullanıcı ihtiyaçlarının belirlenmesi ve karşılanmasıyla ilgili konuların, seçilen kamusal meydan üzerinde somut bir mekansal değerlendirmesinin yapılması amaçlanmıştır.

Şüphesiz, Türkiye'nin en önemli ve göz önünde şehiri olan İstanbul, tarihi öneminin yanı sıra, geçirdiği kentsel değişimlerle günümüzde de önemli bir yere sahiptir. Bu değişimlerle birlikte, kentin en önemli kamusal mekanlarından olan meydanlar da değişime uğramakta ve yerel yönetimler tarafından yeniden ele alınmaktadır. İstanbul için yapılmış meydan araştırmaları, İstanbul'un tarihi geçmişinden bugüne süregelen bir çok meydan üzerinde çalışılmış ancak; İstanbul'un kalabalık kentsel gelişme alanlarında benzer bir araştırma yapılmamıştır. Bu yüzden; İstanbul'un geç dönem yerleşim yerlerinden biri olarak kabul edilen ve en kalabalık semtlerinden biri olan Gaziosmanpaşa, ve bu kalabalık ilçenin merkezindeki en önemli kamusal açık alan olan Gaziosmanpaşa Meydanı çalışma alanı olarak seçilmiştir. Yerleşimin 1950'li yıllardan itibaren yoğunlaşmaya başladığı bu alan, Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden aldığı göçlerle kozmopolit bir yapıya sahiptir. Ayrıca, İstanbul'un en kalabalık ilçelerinden biri olan Gaziosmanpaşa, kent içerisinde giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Böylelikle, bu ilçenin merkezi olan meydan da her geçen gün daha fazla kullanıcı tarafından ziyaret edilen önemli bir kamusal alan olmaktadır.

Gaziosmanpaşa ilçesine ait meydan; konumu, tarihi ve süreç içerisinde geçirdiği değişimler açısından incelenmiş, seçilen çalışma alanının daha önceki bölümlerde aktarılan bilgiler ışığında kullanıcı ihtiyaçlarına göre değerlendirmesi yapılmıştır.

4.2 Değerlendirme Yöntemi

Seçilen çalışma alanı, 3. Bölümde belirlenen kullanıcı ihtiyaçlarına göre analiz edilmiştir. Bu ihtiyaçlar; konfor, rahatlama, pasif katılım, aktif katılım ve keşfetme ihtiyaçlarıdır. Çalışma alanı, gözlem yoluyla analiz edilmiş ve yapılan bu gözlemler sonucu şematik durum haritaları oluşturulmuştur. İncelenen her ihtiyacın karşılanmasına ait var olan durumun tespiti, bu haritalar ve alana ait fotoğraflar yoluyla aktarılmaya çalışılmıştır.

4.3 Çalışmanın Uygulama Alanı

4.3.1 Konum

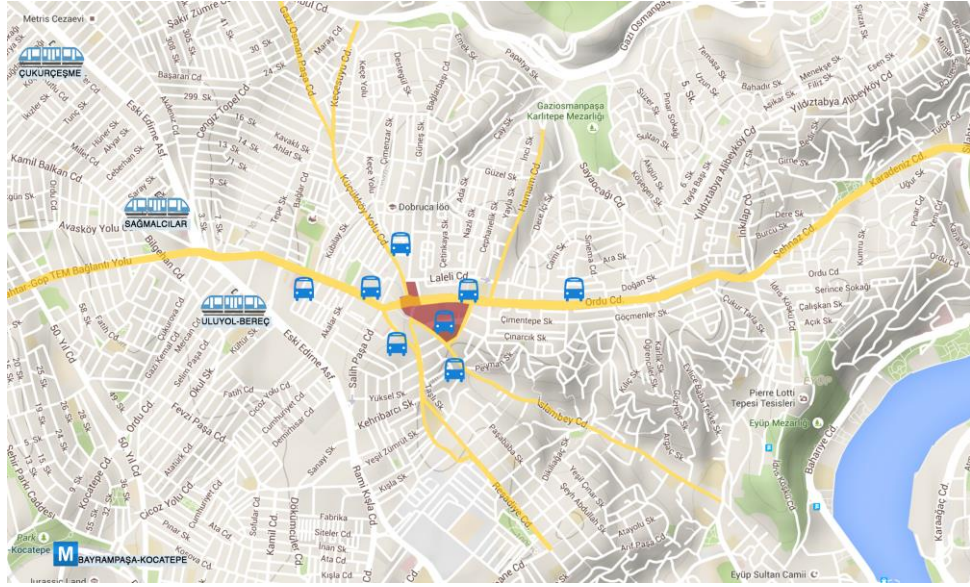
“Gaziosmanpaşa, Karadeniz’i Marmara Denizi’ne birleştiren ve Asya ile Avrupa kıtalarını birbirinden ayıran İstanbul Boğazı’nın batısında, Avrupa yakasında bulunmaktadır. Gaziosmanpaşa ilçe alanı, yönetsel bakımdan kuzeyden Sultangazi, kuzeydoğu, doğu ve güneydoğudan Eyüp, güneyden Bayrampaşa ve Esenler, batıdan Esenler ile çevrilidir” (Şekil 4.1) (GOP Bel, 2014).

Şekil 4.1 : Gaziosmanpaşa'nın İstanbul içerisindeki konumu
(www.maps.google.com'dan uyarlanmıştır, 2015).

İstanbul'un geç dönem yerleşmelerinden olan ve daha önce Taşlıtarla - Küçükköy mevkisi olarak bilinen Gaziosmanpaşa, 1950'li yıllardan sonra gelişme göstermiş, 1983 yılında da ilçe yapılmıştır. "2008 yılında yapılan kanun değişikliğiyle Gaziosmanpaşa İlçe sınırları küçültülerek, TEM kuzeyinde kalan mahalleler Sultangazi Belediyesi'ne, mücavir alandaki Belde Belediyeleri ve köyler ise Arnavutköy Belediyesi'ne dahil edilmiştir" (Güldüler, 2010). Günümüz sınırlarıyla Gaziosmanpaşa, 2013 yılı TUIK verilerine göre, 495.006 kişilik nüfusuyla İstanbul'un en kalabalık ve büyük ilçelerinden biridir.

İlçe aynı zamanda konumu itibarıyla Haliç manzarasına sahiptir (Şekil 4.3). Üst kotlardan Haliç, Sultanahmet ve Maslak civarı görünmektedir.

Şekil 4.2 : Gaziosmanpaşa Meydanı'nın ilçedeki konumu
(www.maps.google.com'dan uyarlanmıştır, 2015).

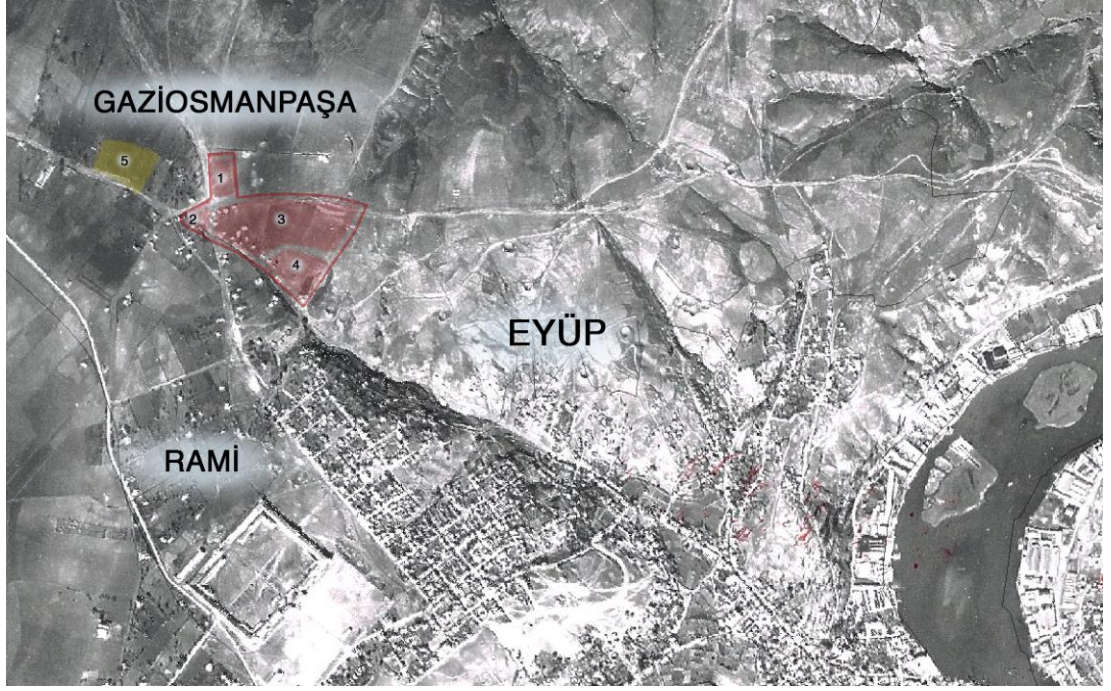
Şekil 4.3 : Gaziosmanpaşa Meydanı'ndan Haliç'e bakış (AO, 2015).

4.3.2 Tarihçe

İstanbul'un geç dönem yerleşmelerinden olan Gaziosmanpaşa'nın geçmişi aslında Osmanlı dönemine kadar uzanır. “Bu dönemde Eyüp kazasına bağlı olan alan, Osmanlı kaynaklarında Küçükköy adıyla anılan bir *su yolu köyü*¹ idi” (Karahasanoğlu, 2013).

Karahasanoğlu tarafından yapılan arşiv taramalarında (2013), “1835 tarihli Osmanlı belgelerinde, bugün Halk Eğitim Merkezi'nin bulunduğu yerde Aya İlyas adında bir kilise bulunduğu, ve bu dönemde Küçükköy'de Rumların yaşadığı” ortaya çıkmıştır. Ayrıca, “bu bölge 1910'lu yıllara kadar saraya koyun yetiştiren bir *saye ocağı* olarak da hizmet görmüştür” (Karahasanoğlu, 2013). Bu bölgedeki Cumhuriyet sonrası yerleşme 1950'lerde başlar. “Bu yıllarda bölge Taşlıtarla olarak anılmaktadır” (Karahasanoğlu, 2013). 1950'li yıllara kadar bölgede yoğun bir yerleşme yoktur (Şekil 4.4). “1952 yılında devletin Balkan göçmenlerine yaptırdığı evler ile ve 1960'lı yıllardan itibaren sanayinin Rami ve Eyüp'e kayması sonucunda nüfus artmaya başlamış ve bugünkü Gaziosmanpaşa ilçesi ortaya çıkmıştır” (GOP Bel, 2014). “Bölge 1970'li yıllardan sonra Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden yoğun bir şekilde göç almış ve gecekondulaşma hızla artmıştır” (Güldüler, 2010). “1963 yılında bölgenin resmi adı Gaziosmanpaşa olmuştur” (İstanbul Ansiklopedisi, 1975). Gaziosmanpaşa Belediyesi ve TUIK verilerinden alınan bilgilere göre, 1835 yılından günümüze kadar ilçede yaşamış nüfusun profiline ait değişim Şekil 4.5'te aktarılmıştır.

¹ Su yolu köyü, Osmanlı döneminde merkeze su taşıyan su yolları üzerinde bulunan köylere verilen addı. Su yolu köyü olmanın en önemli ayrıcalığı, ahalinin su yollarının tamir ve bakımlarını gerçekleştirmeleri karşılığında elde ettikleri muhtelif vergilerden muafiyetleri idi. Küçükköy, tarihi Halkalı ve Kırkçeşme sularının geçiş yolundadır (Karahasanoğlu, 2013).

Şekil 4.4 : 1946 yılı hava fotoğrafı (www.sehirrehberi.ibb.gov.tr ‘den uyarlanmıştır, 2015).

	Ağırlıklı Olarak İkamet Eden Nüfus	Ekonomi
1835	Rumlar	Kırsal (Tarım ve hayvancılık)
1950	Balkan ve Kırım Göçmenleri	Kırsal ve Ticaret
1970	Karadeniz, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu	Küçük esnaf ve Dış Üretim
2015	Karadeniz, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, İç Anadolu, Marmara	Küçük esnaf, Dış Üretim ve Büyük Yatırımlı Projeler

Şekil 4.5 : 1835-2015 yılları arasında, Gaziosmanpaşa’da ikamet eden nüfus profili tablosu (AO, 2015).

Aşağıda, Gaziosmanpaşa’ya ait dönem fotoğrafları (1960’lı yıllara kadar) bulunmaktadır (Şekil 4.6-4.12).

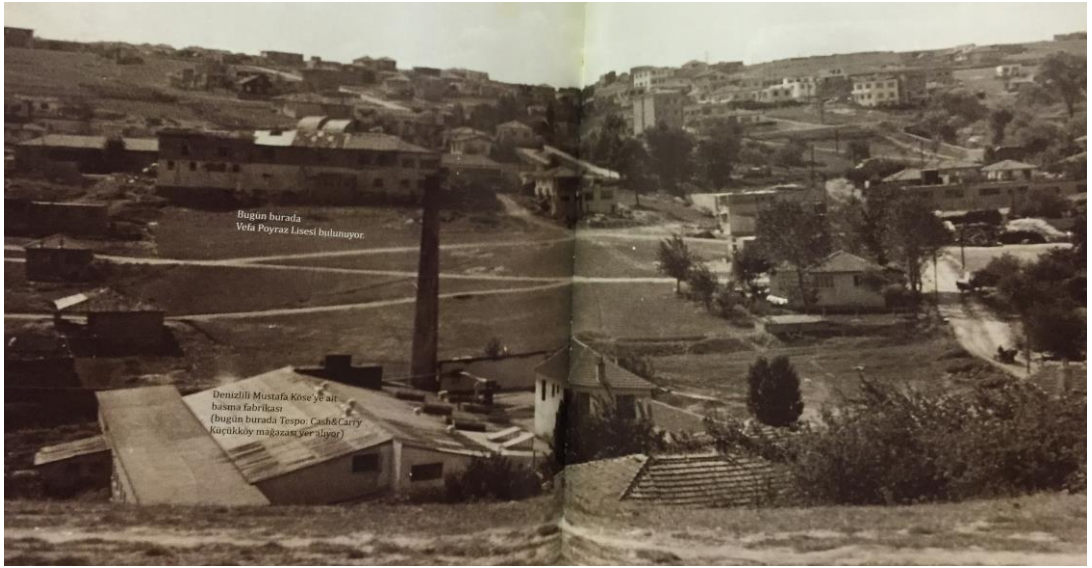
Şekil 4.6 : Gaziosmanpaşa (GOP Bel arşivi).

Şekil 4.7 : Gaziosmanpaşa (GOP Bel arşivi).

Şekil 4.8 : Gaziosmanpaşa Merkez Camii, 1948 (GOP Bel arşivi).

Şekil 4.9 : Küçükköy, (Karahasanoğlu, 2013).

Şekil 4.10 : Göçmen evleri, 1950 başları (GOP Bel arşivi).

Şekil 4.11 : Göçmen Evleri (GOP Bel arşivi).

Şekil 4.12 : Gaziosmanpaşa Dobruca İ.Ö Okulu açılışı (Okulun devamında göçmen evleri görülmekte), 1958 (Karahasanoğlu, 2013).

4.4 Gaziosmanpaşa Meydanındaki Planlama ve Uygulama Değişiklikleri

İstanbul'un en büyük ve kalabalık ilçelerinden biri olan Gaziosmanpaşa ilçesi; vizyonunu yansıtabileceği, trafik problemlerini çözebilecek, ilçe sakinlerinin vakit geçirebileceği bir meydan yaratmak için 1960'lı yıllardan günümüze kadar bir çok düzenlemeye şahit olmuştur. Bu meydan ve çevresinin tasarımı hemen hemen her Belediye Başkanı döneminde tekrar ele alınmış, meydana küçüklü büyüklü müdahalelerde bulunulmuştur. İlçe sakinleri kadar, yakın ilçelerde yaşayanlar için de Bayrampaşa ve Bakırköy gibi bir cazibe merkezi oluşturulmak amaçlanmıştır.

Sorunlarına daha sonraki bölümlerde değineceğimiz bu alan, **Şekil 4.13**'teki 2015 yılı hava fotoğrafından da görülebileceği gibi bütüncül bir kent meydanı olmaktan çıkıp parçalı kamusal alanlar bütünü olarak kalmıştır. Bu bölümde **Şekil 4.13**'te işaretlenmiş olan alanlarla ilgili kısa bilgiler verilip, 1960'lı yıllardan itibaren geçirdiği değişimler hava fotoğrafları, halihazır haritalar ve fotoğraflar yardımıyla aktarılacaktır.

Şekil 4.13 : Gaziosmanpaşa Meydanı ve çevresi hava fotoğrafı, 2015
(www.sehirrehberi.ibb.gov.tr 'den uyarlanmıştır).

- 1) Cumhuriyet Meydanı: Belediye, cami ve ilçenin en işlek ticari akslarından olan Bağlarbaşı Caddesi'ni bağlamaktadır. İlçe merkezinin ilk oluşan kamusal alanıdır.
- 2) Merkez Camii ve çevresi: Alanın merkezinde, önemli noktaların ve ana araç akslarının kesişiminde bulunan bu cami, ilçenin dinî merkezi sayılabilecek öneme sahiptir.
- 3) Belediye Hizmet Alanı: Belediye Binası, Kültür ve Sanat Merkezi, İlçe Kütüphanesi, Tiyatro, Nikah Salonu, Gençlik Merkezi, Engelsiz Yaşam ve Dayanışma Merkezi, Muhtarlık, Müftülük gibi idari ve sosyal binaları barındırmaktadır. Barındırdığı işlevlerle ilçenin yeni merkezidir.
- 4) GOPark: İlçenin merkezinde aileler, çocuklar ve gençler tarafından kullanılan bir kent parkıdır. Zemin altında kapalı otopark ve mağazalar bulunmaktadır.
- 5) Adliye Binası ve çevresi: Geçmişte Kaymakamlık ve Emniyet Müdürlüğü olarak kullanılmış olan bu bina, günümüzde Adliye Binası olarak hizmet vermektedir. Önündeki caddenin (Çukurçeşme Caddesi) yer altına alınmasıyla sokakla birleşip geniş bir kamusal meydan olma potansiyeline sahiptir. Bu alan, ana meydana ikincil olarak bağlandığından 4.3 ve 4.4'üncü bölümlerdeki inceleme alanına dahil edilmemiştir.

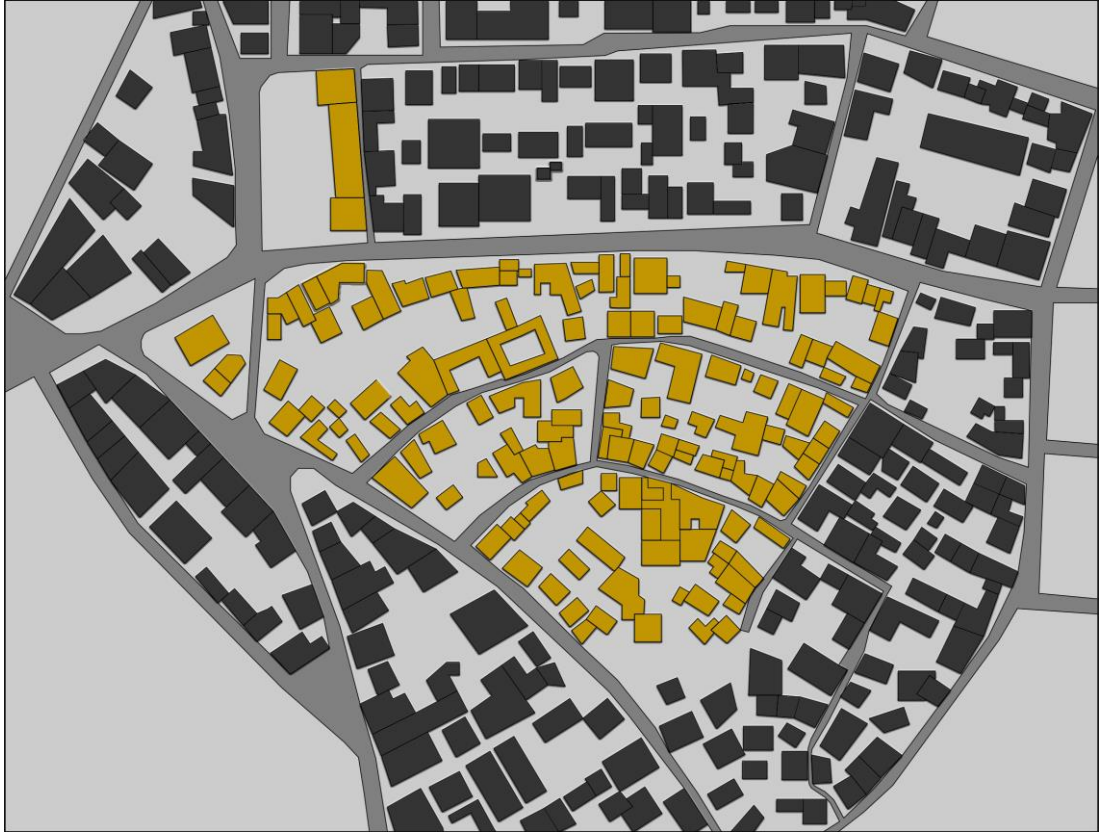
Şekil 4.14 : Gaziosmanpaşa Meydanı panoraması (AO, 2015).

Aşağıda, planlama değişikliklerinin açıkça izlenebileceği 1966, 1982, 1987, 1999 ve 2014 yılları ele alınmıştır.

1966 Yılı: Bu yıllarda yerleşim yoğunluğu artmış, Cumhuriyet Meydanı düzenlenmiştir. Bugün Belediye Hizmet Alanı ve Adliye binalarının bulunduğu alanlar konut binaları ve ticari binalarla doludur (Şekil 4.15 ve 4.16).

Şekil 4.15 : Gaziosmanpaşa Meydanı ve çevresi hava fotoğrafı, 1966
(www.sehirrehberi.ibb.gov.tr 'den uyarlanmıştır).

Şekil 4.16 : 1966 yılı yapı yerleşimleri (AO, 2015).

Aşağıda, 1980 yılına kadar olan dönem fotoğrafları bulunmaktadır (Şekil 4.17-4.24).

Şekil 4.17 : Gaziosmanpaşa Meydanı (Karahasanoğlu, 2013).

Şekil 4.18 : Gaziosmanpaşa Meydanı (GOP Bel arşivi).

Şekil 4.19 : Gaziosmanpaşa Meydanı (GOP Bel arşivi).

Şekil 4.20 : Gaziosmanpaşa Meydan Çeşmesi (GOP Bel arşivi).

Şekil 4.21 : Gaziosmanpaşa Meydan Çeşmesinin yıkılışı, 1969 (Karahasanoğlu, 2013).

Şekil 4.22 : Gaziosmanpaşa Meydanı, 1960'lar (GOP Bel arşivi).

Şekil 4.23 : Gaziosmanpaşa Meydanı, 1973 (Karahasanoğlu, 2013).

Şekil 4.24 : Gaziosmanpaşa Meydanı, 1973 (Karahasanoğlu, 2013).

1982 Yılı: Yolların ortasında kalan parselde Merkez Camii yapılmıştır. Yapı yoğunluğunda fazla bir değişiklik görülmemektedir (Şekil 4.25 ve 4.26).

Şekil 4.25 : Gaziosmanpaşa Meydanı ve çevresi hava fotoğrafı, 1982
(www.sehirrehberi.ibb.gov.tr 'den uyarlanmıştır).

Şekil 4.26 : 1982 yılı yapı yerleşimleri (AO, 2015).

Aşağıda, 1987 yılına kadar olan dönem fotoğrafları bulunmaktadır (Şekil 4.27-4.30).

Şekil 4.27 : Gaziosmanpaşa Futbol Sahası, 1983-84 (GOP Bel arşivi).

Şekil 4.28 : Gaziosmanpaşa Meydanı, 1984 (GOP Bel arşivi).

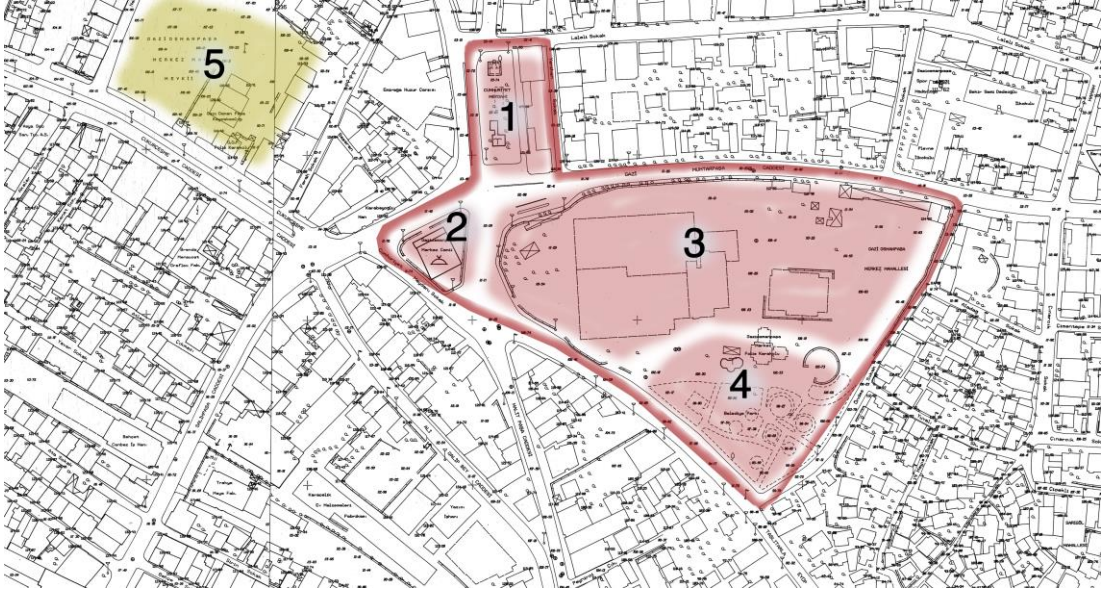

Şekil 4.29 : Gaziosmanpaşa Meydanı, 1986 (Karahasanoğlu, 2013).

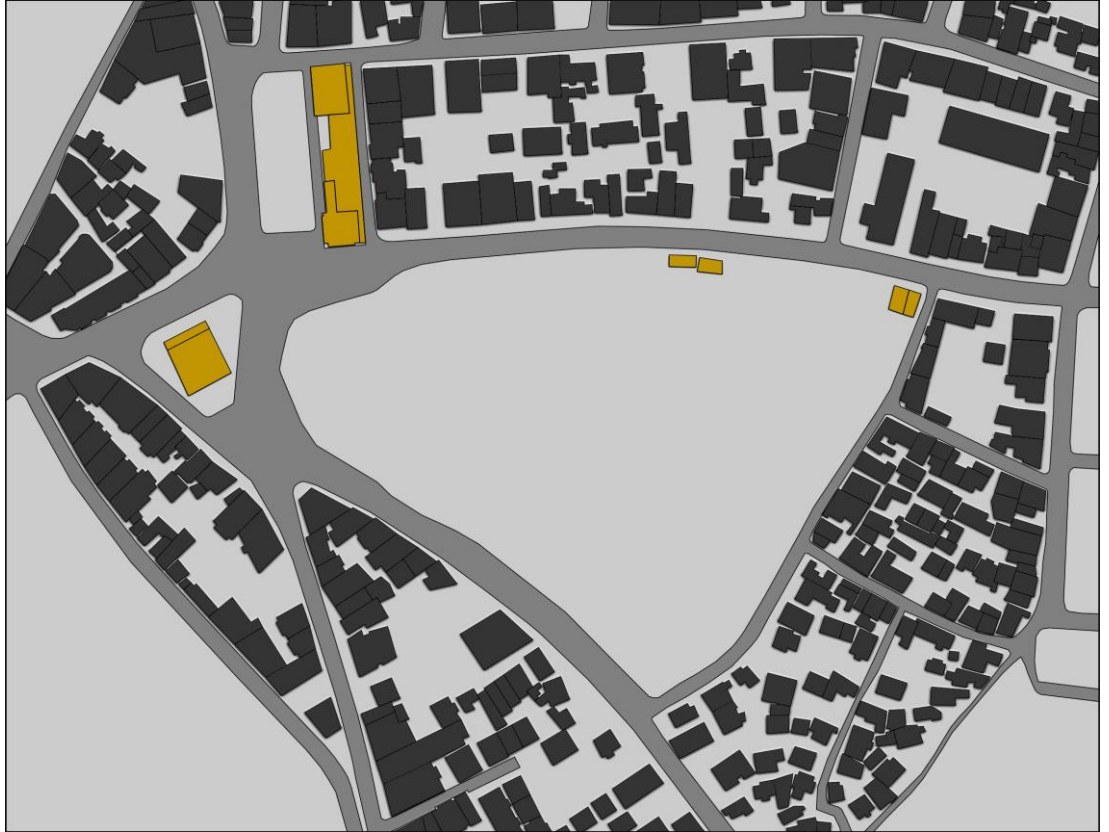

Şekil 4.30 : Ordu Caddesi (GOP Bel arşivi).

1987 Yılı: 1986 yılında Belediye Binası ve Hizmet Alanı için planlamalar yapılmış ve istimlaklara başlanmıştır. Aşağıdaki 1987 yılı haritasında da görüleceği gibi, Gaziosmanpaşa Meydanı bu düzenlemelerle bugünkü şeklini almaya başlamıştır (Şekil 4.31 ve 4.32).

Şekil 4.31 : Gaziosmanpaşa Meydanı ve çevresi 1987 yılı halihazır haritası (GOP Bel. arşivinden uyarlanmıştır).

Şekil 4.32 : 1987 yılı yapı yerleşimleri (AO, 2015).

78

Şekil 4.35 : Cumhuriyet Meydanı, 1999 (GOP Bel. 1999 Faliyet Raporu, 2000).

2000’li Yıllar: “1999 yılı sonunda yapımına başlanmış olan Ordu Caddesi’ni yer altına alma çalışmaları tamamlanmıştır” (GOP Bel 1999 Faliyet Raporu, 2000). “2005 yılında, Belediye Hizmet Alanı ve GOPark arasındaki yol genişletilerek belediye otobüsleri ana durağı yapılmıştır” (GOP Bel 2005 Faliyet Raporu, 2006). Bu düzenleme sonucu, Belediye Hizmet Alanı ve park alanı tamamen birbirinden kopmuştur. Yine “2005 yılında, ilçenin yoğun ticari akslarından olan Bağlarbaşı Caddesi araç trafiğine kapatılmıştır” (GOP Bel 2005 Faliyet Raporu, 2006). Merkez Camii çevresindeki alan ve Cumhuriyet Meydanı alanı genişletilmiş, yaya sirkülasyonu rahatlatılmıştır (Şekil 4.36 ve 4.37).

Şekil 4.36 : Gaziosmanpaşa Meydanı ve çevresi 2014 yılı halihazır haritası (İBB arşivinden uyarlanmıştır).

Şekil 4.37 : 2014 yılı yapı yerleşimleri (AO, 2015).

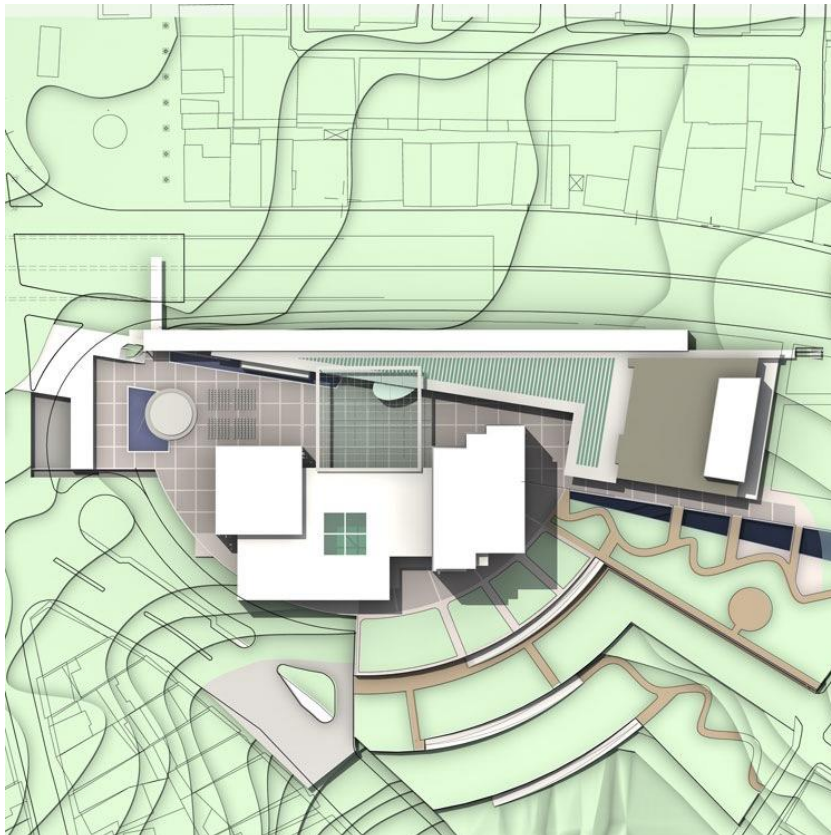
Ayrıca, bu alan için 2004 yılında ulusal bir yarışma düzenlenmiş, fakat ödül alan projelerin hiçbiri hayata geçirilmemiştir. “Gaziosmanpaşa Mimari-Kentsel Tasarım Yarışması” kapsamında sunulan bazı önerilere de bu bölümde kısaca yer verilmiştir (Şekil 4.38 - 4.41).

Şekil 4.38 : “Gaziosmanpaşa Mimari-Kentsel Tasarım Yarışması” 1.lık ödülü alan proje, Dilek Topuz Derman/Fırat Gülmez (www.dbarchitects.com.tr).

Şekil 4.39 : “Gaziosmanpaşa Mimari-Kentsel Tasarım Yarışması” 2.lık ödülü alan proje, Sunay Erdem/Günay Erdem (www.arkitera.com).

4.5 Gaziosmanpaşa Meydanında Kullanıcı İhtiyaçlarının Araştırılması

Belirlenen meydan, ilçe merkezinin odağında olması ve günlük ihtiyaçların karşılandığı sosyal, idari ve dini binalarla çevrilmesi bakımından, bölge sakinlerinin sıklıkla kullandığı bir alandır. Peki buranın yoğun bir şekilde kullanılıyor olması alanın sorunsuz işlediğine dair yeterli bir kanıt mıdır? Meydan sağladığı işlevler ve olanaklarla kullanıcıları burada vakit geçirmeleri için çekmekte midir, yoksa sadece günlük koşuşturmacada zorunlu olarak mola verilen bir açık alan mıdır? Bu soruları cevaplayabilmek için, alanın kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığını tespit etmek gerekir.

Özetleyecek olursak; meydanı kullanacak olan insanın ihtiyaçları karşılanırsa alan tercih edilen ve vakit geçirilen, kullanıcıya sosyal ve psikolojik fayda sağlayan bir kent ögesi haline gelir. Böylelikle kent meydanı amacına hizmet edebilmiş olur. Buradan hareketle, 3. bölümde sıralanan kriterlere göre çalışma alanının değerlendirmesini yapmak doğru olacaktır. Alandan elde edilen fotoğraflarla ve alan çalışmalarından elde edilen tespit haritalarıyla, çalışma alanının değerlendirmesi yapılacaktır. Alana ait fotoğrafların çekildiği yerler, üzerinde şekil numaralarının belirtildiği Ek A'daki harita üzerinde gösterilmiştir.

4.5.1 Gaziosmanpaşa Meydanında konfor

Hava şartlarından korunma:

Meydanlar, kullanıcıya alanı çeşitli hava koşullarında kullanabilme imkanı vermelidir. Dış mekan kullanımında iklimsel önlemlerin alınması, alanın kullanımını da arttıracaktır.

Gaziosmanpaşa Meydanı'na baktığımızda, alanda iklimsel hiçbir önlem alınmadığını görmekteyiz. Şekil 4.42'deki haritada; alandaki gölge, yarı gölge ve güneşli alanlar gösterilmiştir. Bu haritaya bakıldığında, meydanın genelinin güneşli alanlara sahip olduğu ve az miktarda gölgelik alan bulunduğu görülmektedir.

Şekil 4.43 ve 4.44'de görülebileceği gibi, kullanıcıları alanda güneşten ya da yağıştan koruyacak hiç bir mimari öge ya da peyzaj elemanı bulunmamaktadır.

Şekil 4.42 : Gölge, yarı gölge ve güneşli alanlar, Ö:1/3000 (AO, 2015).

Şekil 4.43 : Kültür Merkezi Önü (AO, 2015).

Şekil 4.44 : Merkez Camii ve Çevresi (AO, 2015).

Şekil 4.45, 4.46 ve 4.47’de ise yağın yağmur sonrası boşalmış olan alanlar görülmektedir. Yağışlara karşı hiç bir önlem alınmamış olması, bu gibi durumlarda, meydanın kullanımını olumsuz yönde etkilemekte ve alan kullanılamamaktadır.

Şekil 4.45 : Cumhuriyet Meydanı (AO, 2015).

Şekil 4.46 : Merkez Camii ve Çevresi (AO, 2015).

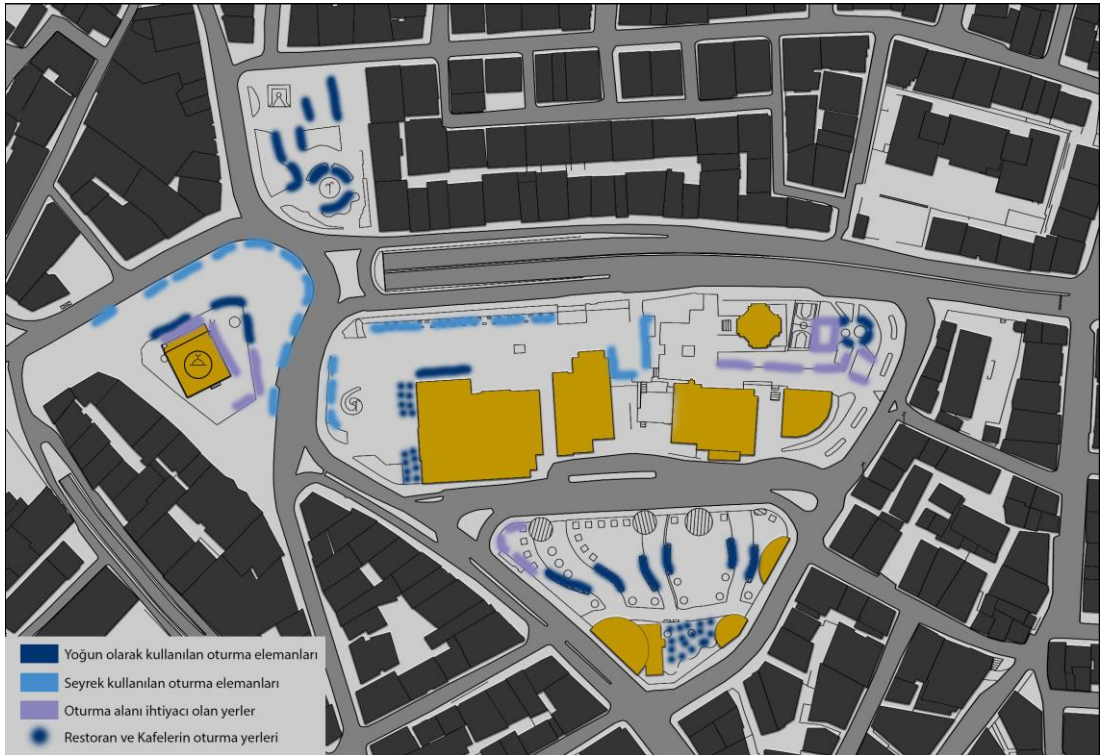

Şekil 4.47 : Belediye Binası Önü (AO, 2015).

Oturma elemanları:

Bir kamusal alanın kullanılması için gerekli ana eleman oturma birimleridir. Bu birimler diğer kamusal elemanlarla birlikte düşünölmeli ve kullanıcının ihtiyaçlarını maksimum şekilde karşılamalıdır.

Şekil 4.48'deki haritada, meydana yer alan oturma elemanları gösterilmiştir. Bu haritada işaretlenen oturma elemanları, kullanım yoğunluklarına göre sınıflandırılmıştır. Ayrıca, alan çalışması sırasında yapılan gözlemlere dayanılarak, kullanıcıların yoğunluğuna göre oturma elemanı eklenmesi gereken yerler de belirtilmiştir.

Şekil 4.48 : Oturma elemanlarının yerleşimi, Ö:1/3000 (AO, 2015).

Şekil 4.49'da göröldüğü gibi, alanın yoğun olarak kullanılan bir parçası olan çocuk oyun parkının etrafında, ailelerin dinlenebileceği oturma elemanlarının sayısı yetersiz kalmaktadır. Benzer şekilde, GOPark'ta bulunan oyun alanı yakınında da benzer ihtiyaçtan ötürü parapetler oturma alanına dönüşmüştür (Şekil 4.50). Böyle bir durumda ise, oturma birimine dönüşen bu peyzaj öğelerinin fiziksel konforunun artırılması gerekmektedir.

Şekil 4.49 : Belediye hizmet alanında bulunan çocuk parkı (AO, 2015).

Şekil 4.50 : GOPark (AO, 2015).

Şekil 4.51'deki haritada; Şekil 4.42'de belirtilen gölge, yarı gölge ve güneşli alanlar bilgisinin, oturma elemanlarının yerleşimiyle karşılaştırılması sonucunda ise kullanıcıların yaz aylarında sıcaktan korunabildikleri, iklimsel konfora sahip oturma alanlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Buna göre; özellikle Merkez Camii ve Kültür Merkezi etrafındaki alanlardaki oturma alanlarının hepsinin güneş alan yerlerde olduğu görülmektedir. Bu durum, yaz mevsiminde meydana kullanıcıların vakit geçirme süresini olumsuz yönde etkilemektedir.

Şekil 4.51 : Gölge, yarı gölge ve güneşli alanlarda yer alan oturma elemanlarının yerleşimi, Ö:1/3000 (AO, 2015).

Alan içerisinde dolaşım:

Meydanın içinde hareket ederken ya da alana ulaşırken, sirkülasyonun, kullanıcıyı fiziksel olarak zorlamayacağı ve engellilerin de ulaşabileceği şekilde tasarlanması gerekmektedir. Özellikle Gaziosmanpaşa Meydanı gibi parçalı yapıda olan meydanlarda, alanları birbirine bağlayacak mimari çözümler dikkatlice ele alınmalıdır. Gaziosmanpaşa Meydanı'ndaki arazi eğimi ve büyük kot farklılıklarından dolayı, özellikle Belediye hizmet alanı ve GOPark girişlerinde merdiven ve rampaların sıklıkla kullanılması gerekmiştir. Şekil 4.52'de arazi kotları ve meydana yer alan merdiven ve rampalar belirtilmiştir. Özellikle Cumhuriyet Meydanı ve Merkez Camii yönünden Belediye Hizmet Alanına gelişte, kot

farklılıklarından dolayı mekansal olarak kopukluklar yaşanmakta ve alana bu yöndeki erişim sadece merdivenle sağlanabilmektedir (Şekil 4.53).

Şekil 4.52 : Arazi kotları ve merdiven-rampaların yerleşimi, Ö:1/3000 (AO, 2015).

Şekil 4.53 : Kültür Merkezi girişi (AO, 2015).

Şekil 4.54 ve 4.55’te görüldüğü gibi Belediye hizmet alanını alt kota bağlamak için rampa ve merdivenler minimum boyutlarda ve dik yapılmıştır. Bunun yerine engelli, yaşlı ve çocukların da daha rahat kullanabileceği geniş basamaklı az eğimli çözümler geliştirilmelidir. Şekil 4.56’da görülen GOPark girişi ise kullanıcılara sunması gereken fiziksel konfordan oldukça uzaktır.

Şekil 4.54 : Belediye hizmet alanından GOPark ve otobüs duraklarına geçiş (AO, 2015).

Şekil 4.55 : Belediye hizmet alanından GOPark ve otobüs duraklarına geçiş (AO, 2015).

Şekil 4.56 : GOPark'a giriş (AO, 2015).

Meydana erişim:

Meydanın kullanıcıyı çeken canlı bir yer olabilmesi için, alana ulaşımın kolay ve sorunsuz olması gerekmektedir. Bu yüzden, kullanıcı tarafından rahatlıkla erişilebilen, yaya dostu kamusal dış mekanlar üretilmelidir. Kullanıcıların meydana erişimini sağlayacak toplu taşıma sistemlerinin durakları, meydanı çevreleyen yollardaki trafik akış hızı ve yaya dolaşımının güvenliği; meydana erişimi doğrudan etkileyen konulardır. Şekil 4.57’de; araç ve yaya sirkülasyonu belirtilerek, Gaziosmanpaşa Meydanı’nda yaya erişimi sorgulanmıştır.

Şekil 4.57 : Araç ve yaya sirkülasyonu, Ö:1/3000 (AO, 2015).

Şekil 4.57’deki haritaya bakıldığında, meydanın yollar tarafından çevrelendiği ve bölündüğü görülmektedir. Yoğun trafik akışının olduğu bu yollara, bazı noktalarda kontrollü yaya geçişleri eklenmişse de, bu noktalar dışında da yaya geçişlerinin olduğu görülmektedir. Özellikle Belediye hizmet alanı ve GOPark’ı çevreleyen trafiğin yoğun olarak aktığı araç yolları, bu alanlara erişimi yayalar için tehlikeli hale getirmektedir (Şekil 4.58). Şekil 4.59’da görülen Laleli Caddesi’nde ise, zemin kaplama malzemesinin farklılaştırılması ve hız kesici araç rampalarının eklenmesiyle, araç trafiğinin yavaşlatılması sağlanmıştır. Böylelikle; yaya sirkülasyonunun yoğun olduğu, araç trafiğine kapalı olan Bağlarbaşı Caddesi’nden Cumhuriyet Meydanı’na yaya geçişi güvenli bir şekilde yapılabilmektedir.

Şekil 4.58 : Belediye hizmet alanına yaya geçişi (AO, 2015).

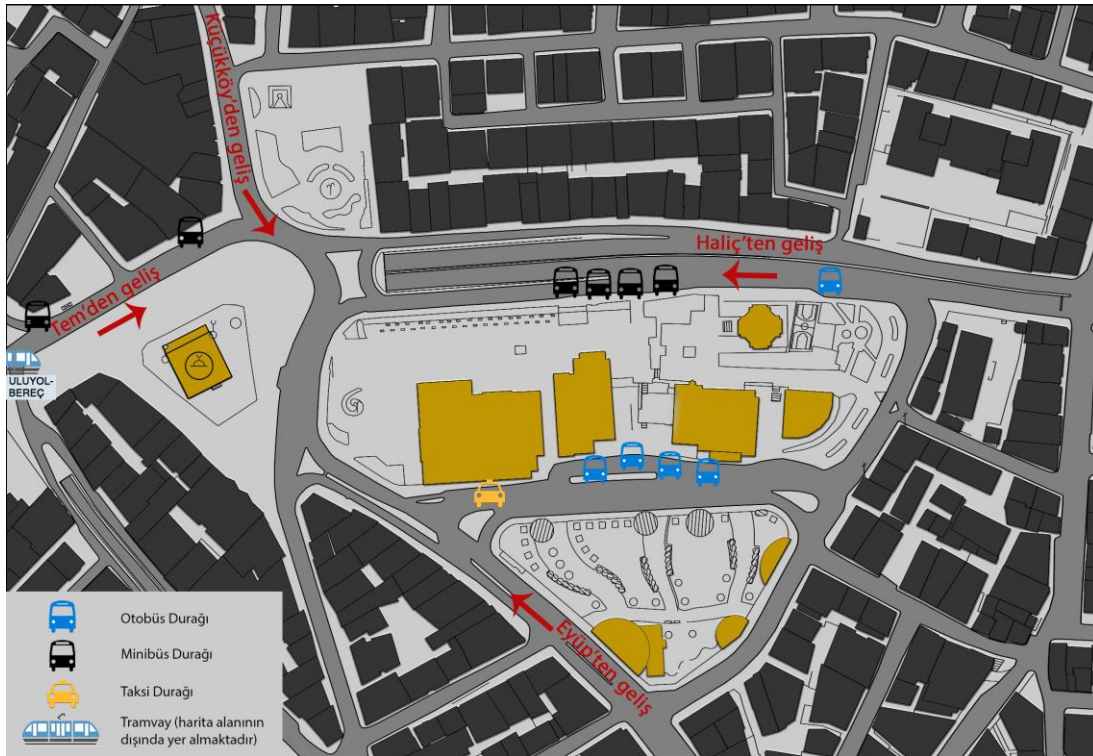
Şekil 4.59 : Bağlarbaşı Caddesi'nden Cumhuriyet Meydanı'na geçiş (AO, 2015).

Ordu Caddesi'nin kısmi olarak yer altına alınması ile Merkez Camii'ye erişim daha güvenli bir hale gelmiştir. Bu düzenleme sayesinde özellikle camiye sıklıkla kullanan yaşlılar, camiye eskiye oranla daha güvenli bir şekilde erişebilmektedir. Ordu Caddesi'ndeki bu düzenleme Merkez Camii çevresi için olumlu olsa da, Belediye hizmet alanına yaya erişimi açısından faydalı olmamıştır. Buradaki yolun genişletilmesi ve yolun yer altına inen kısmının Belediye hizmet alanının önüne denk gelmesi sebebiyle, yolun karşı tarafıyla olan fiziki bağ tamamen koparılmış ve yayaların buradan geçişi daha tehlikeli bir hale gelmiştir (Şekil 4.60).

Şekil 4.61 : Ordu Caddesi'nden Belediye hizmet alanına geçiş (AO, 2015).

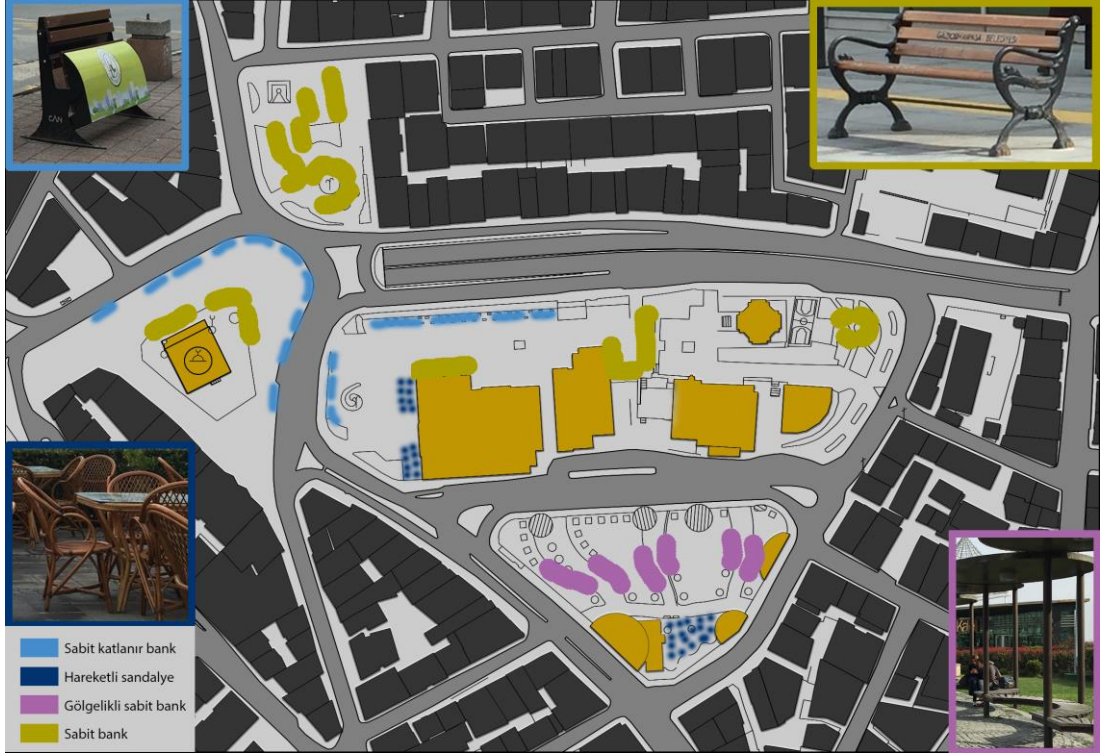
Şekil 4.61'de ise çalışma alanında bulunan toplu taşıma durakları ve alana araçla gelinen ana akslar belirtilerek, Gaziosmanpaşa Meydanı'nına ulaşılabilirlik sorgulanmıştır. Bu haritadan da görüldüğü gibi, alanın yakın çevresinde çok sayıda minibüs ve otobüs durağı olduğu görülmektedir. Yoğun olarak kullanılan Topkapı-Habipler tramvay hattına ait Uluyol-Bereç durağı ise alana 5 dakikalık yürüme mesafesinde yer almaktadır. Gerek ana arterlere yakınlığı, gerekse toplu taşıma araçlarının çokluğu nedeniyle, Gaziosmanpaşa'nın rahat ulaşılabilir bir yer olduğunu söyleyebiliriz.

Şekil 4.61 : Toplu taşıma durak yerleri ve alana araçla yaklaşım, Ö:1/3000 (AO, 2015).

Oturma düzeni:

Meydanlar kentin sosyalleşme alanlarıdır. Meydanı kullanacak bireylere ve gruplara bir araya gelebilecekleri farklı oturma düzenleri sağlamak gerekmektedir. Şekil 4.62’de, alandaki oturma elemanları tiplerine göre sınıflandırılmıştır. Buna göre, GOPark haricindeki alanlarda yer alan oturma elemanlarında her hangi bir çeşitlilik olmadığı görülmektedir.

Şekil 4.62 : Oturma elemanları tipleri, Ö:1/3000 (AO, 2015).

Halbuki; şekil 4.63'te aynı tip bankı kullanan 2 farklı grubun, birbirleriyle konuşurken aynı bankı farklı şekillerde kullanması, kullanıcıların farklı oturma düzenlerine olan ihtiyaçlarının bir örneğidir. Bu yüzden, Kültür Merkezi önündeki açık alanda sıralanmış tek tip bankların yerine, farklı grupların çeşitli şekillerde bir araya gelebilecekleri farklı oturma elemanlarının birlikte kullanılması gerekmektedir. Oturma birimlerinin düzenlenmesi, alanı benzer şekilde deneyimleyen farklı bireyler arasında etkileşim/yakınlaşma olmasına da olanak tanıyabilir. Şekil 4.64'te görülen oturma birimleri, çocukları parkta oynayan ailelerin birlikte vakit geçirmelerini ve iletişime geçmelerini desteklemesi bakımından başarılı sayılabilir.

Şekil 4.63 : Kültür Merkezi  n  (AO, 2015).

Şekil 4.64 : GOPark (AO, 2015).

Güvenlik:

Kamusal alanı kullanırken bireyin kendinin ve refakatindekilerin güvende olduğunu hissetmesi, o alanı kullanımı açısından büyük önem taşımaktadır. Güvende hissetmediğimiz mekanlarda, mekansal kalite ne olursa olsun, vakit geçirmeyi istemeyeceğimiz açıktır. Burada bahsi edilen güvenlikten kasıt, Bölüm 3.1.3’de de belirtildiği gibi; dışarıdan gelecek tehlikelere karşı bireyin kendini güvende hissetmesi ve fiziksel etkenlerle bağlantılı olarak bireyin kendini bedensel olarak güvende hissetmesidir.

Gaziosmanpaşa örneğinde, alanın gündüz ve gece kullanımında herhangi bir güvenlik endişesi bulunmadığı gözlemlenmiştir. Alanı, William Whyte’ın tespitlerinden yola çıkarak, kadın kullanıcıların çokluğuna göre değerlendirebiliriz.

- Gündüz kullanımı: Belediye Hizmet alanında kadın ve erkek kullanıcıların yoğunluğu eşitken (Şekil 4.65), GOPark’ta alanın işlevine de bağlı olarak kadın kullanıcılar çoğunluktadır (Şekil 4.66). Cumhuriyet Meydanı’nda erkek kullanıcılar çoğunlukta olsa da, kadın kullanıcı sayısı da az denemeyecek kadardır (Şekil 4.67 ve 4.68). Buna karşın, Merkez Camii alanında genel olarak erkek kullanıcılar bulunmaktadır. Fakat bu durumu, alanın güvenlik problemine değil, alanın cami sebebiyle barındırdığı işleve bağlamak doğru olacaktır. Sonuç olarak; Gaziosmanpaşa Meydanı’ndaki kadınların alanda tek, gruplar halinde ve çocuklarıyla birlikte rahatça vakit geçirdikleri gözlemlenmiş ve alanın gündüz kullanımında herhangi bir güvenlik sorunu gözlemlenmemiştir.

Şekil 4.65 : Kültür Merkezi  n  (AO, 2015).

Şekil 4.66 : GOPark (AO, 2015).

Şekil 4.67 : Cumhuriyet Meydanı (AO, 2015).

Şekil 4.68 : Cumhuriyet Meydanı (AO, 2015).

- Gece kullanımı: Alanın tümü yeterli derecede ışıklandırılmıştır. Meydanda kadın ve çocukların rahatca vakit geçirdikleri gözlemlenmiştir. Örneğin; Şekil 4.69'da, ışıklandırılan Kültür Merkezi önündeki alanın kadın, erkek, çocuk ve gençler tarafından yoğun bir şekilde kullanıldığını görmekteyiz. Cumhuriyet Meydanı ve Merkez Camii önünde erkek kullanıcıların çoğunlukta olmasına rağmen, kadınların mekanda rahatça vakit geçirdikleri gözlemlenmiştir (Şekil 4.70 ve 4.71). GOPark'da ise, alandaki cafenin yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir (Şekil 4.72). GOPark'taki çocuk oyun parkında ise çocuklar oyun oynarken, oyun alanı etrafındaki oturma birimlerinde aileleri rahatça vakit geçirebilmektedir (Şekil 4.73). Alanın yoğun gece kullanımını göz önünde bulundurarak, Gaziosmanpaşa Meydanı'nın kullanıcıların geceleri de güvende hissedebilecekleri bir alan olduğunu söyleyebiliriz. Yeterli miktardaki aydınlatma ve kadın kullanıcıların alandaki yoğunluğu bu görüşü destekler niteliktedir.

Şekil 4.69 : Kültür Merkezi önü (AO, 2015).

Şekil 4.70 : Cumhuriyet Meydanı (AO, 2015).

Şekil 4.71 : Merkez Camii önü (AO, 2015).

Şekil 4.72 : GOPark Cafe (AO, 2015).

Şekil 4.73 : GOPark (AO, 2015).

Alan genel anlamda güvenli olmakla birlikte, özellikle çocukların güvenliğı açısından bazı problemler taşımaktadır. Bu da ailelerin çocuklarına müdahale edebilecekleri mesafede bulunmaya zorlamaktadır. Şekil 4.74 ve 4.75'te de görülebileceğı gibi, GOPark sınırlarında bulunan koruyucu elemanlar çocukların aşabileceğı boyutlarda olduğundan fiziksel güvenlik açısından risk taşımaktadır.

Şekil 4.74 : GOPark (AO, 2015).

Şekil 4.75 : GOPark (AO, 2015).

4.5.2 Gaziosmanpaşa Meydanında rahatlama

Meydan, sağladığı imkanlar ve yarattığı atmosferle, kullanıcıya kentin günlük koşturmacasında mola verip rahatlayacağı mekanlar sunmalıdır. Bu, hem peyzaj elemanlarıyla hem de fiziksel çevredeki kaliteyle sağlanabilir.

Peyzaj öğelerinin işaretlendiği Şekil 4.76'taki haritaya baktığımızda, Gaziosmanpaşa Meydanı'nda bu ihtiyacın yeterince karşılanmadığını görmekteyiz. Sadece GOPark, çocukların oyun oynayabildiği yeşil alana sahiptir. Benzer şekilde, Cumhuriyet Meydanı'nda kullanıcılara görsel olarak hitap eden ve rahatlama imkanı veren bir havuz ve kullanıcılara gölgelik alan sağlayan ağaçlar bulunmaktadır (Şekil 4.77).

Kültür Merkezi önündeki alan ise; neredeyse hiçbir işlev barındırmayan, geniş sert zemin kaplama alanı ve fiziksel kaliteden yoksun binalarıyla kullanıcıların rahatlama ihtiyaçlarına cevap veremeyen bir alandır (Şekil 4.78 ve 4.79).

Şekil 4.76 : Peyzaj öğeleri, Ö:1/3000 (AO, 2015).

Şekil 4.77 : Cumhuriyet Meydanı (AO, 2015).

Şekil 4.78 : Kültür Merkezi Önü (AO, 2015).

Şekil 4.79 : Kültür Merkezi  n  (AO, 2015).

Yine Merkez Camii çevresindeki alan, sert zemin kaplamalı geniş boş bir alan olarak bırakılmış, cemaatin kullanımına cami etrafındaki duvarla örülü küçük bölge bırakılmıştır (Şekil 4.80).

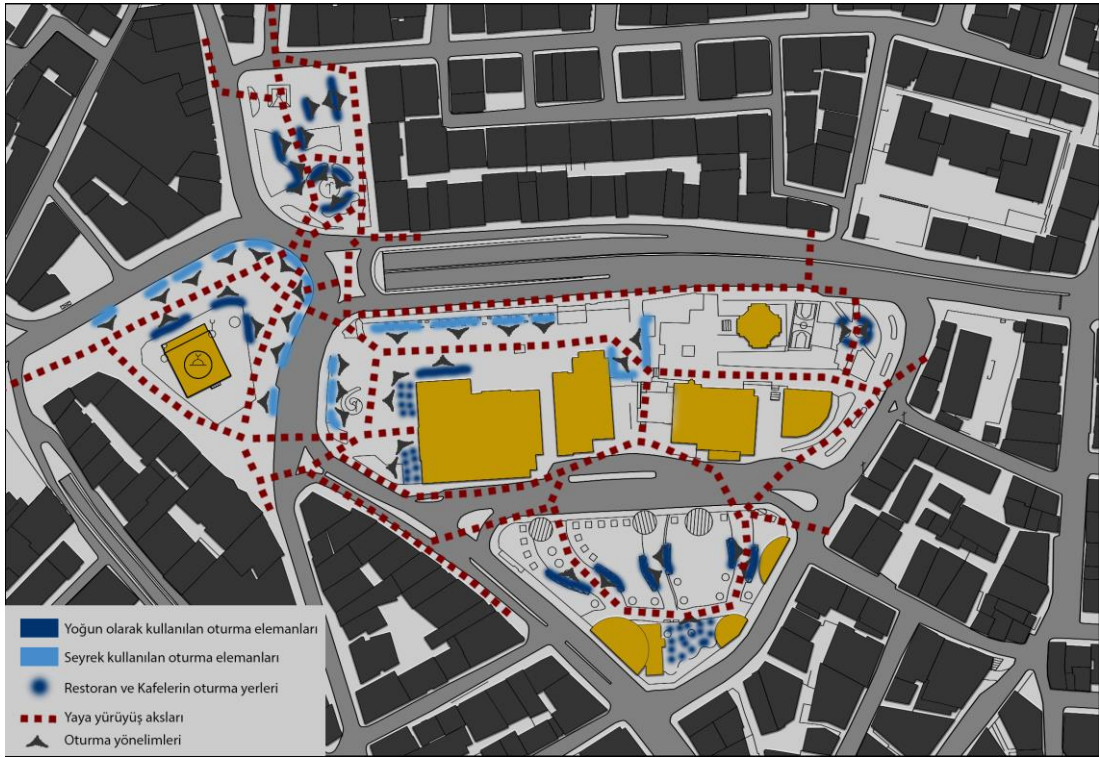

Şekil 4.80 : Merkez Camii  evresi (AO, 2015).

4.5.3 Gaziosmanpaşa Meydanında pasif katılım

“Diğer insanlarla birlikte olmak, onları görmek ve duymak, onlarla etkileşime girmek, yalnız kalmaya kıyasla daha pozitif deneyimler sağlar” (Erdönmez ve Akı, 2005). Diğer insanlarla doğrudan bir iletişime geçilme bile, alanda bulunan kişileri ve olayları gözlemlene, kişinin pasif katılım ihtiyacını giderebilmektedir.

Şekil 4.81’deki yaya akslarının ve oturma elemanlarının yönelimlerinin karşılaştırıldığı haritadan da görüldüğü gibi, Gaziosmanpaşa Meydanı’nda bulunan oturma elemanlarının yönelimi, aktif yaya geçişleri üzerinde ve aktiviteyi izleyebilecek düzende konumlandırıldığından, kullanıcıların diğer kullanıcıları gözlemlene ve pasif katılım ihtiyaçlarını karşılama olanağı bulunmaktadır.

Şekil 4.81 : Yaya aksları ve oturma elemanlarının yönelimi, Ö:1/3000 (AO, 2015).

Bunun yanı sıra, insanların meydandaki hareketi ve diğer insanları gözlemleyebileceği restoranlar ve kafeler olması, kullanıcıların pasif katılım ihtiyaçlarını karşılamaya katkısı olacaktır. Şekil 4.82’de bu işlevi tespit etme amacıyla, meydanın yukarıdan izlenebildiği yerler ve meydana açılan restoran-kafeler işaretlenmiştir. Buna göre; Cumhuriyet Meydanı’na bakan kafeler üst kottayken, Kültür Merkezi ve GOPark’taki kafeler zemin katta hizmet vermektedir. Fakat; Şekil 4.83, 4.84 ve 4.85’te de görüldüğü gibi, Kültür Merkezi ve GOPark’ta

110

Şekil 4.84 : GOPark (AO, 2015).

Şekil 4.85 : GOPark (AO, 2015).

Şekil 4.86 : Merkez Camii çevresi (AO, 2015).

4.5.4 Gaziosmanpaşa Meydanında aktif katılım

Aktif katılım, kişinin katılım isteğiyle birlikte, mekanın uygun olmasına bağlıdır. Aktif katılıma olanak veren aktiviteler yoluyla, bir aradalık ve aidiyet hisleri güçlenir.

Bu aktiviteler, genellikle yerel yönetimler tarafından organize edilmektedir (Sivil toplum kuruluşları ya da başka bağımsız topluluklar tarafından da organize edilebilir). Gaziosmanpaşa Belediyesi'ne ait 2015 etkinlik raporuna bakıldığında ise, ilçede düzenlenen etkinliklerin hepsinin meydana uzak bir parktaki (Recep Tayyip Erdoğan Gençlik Parkı) kapalı kültür merkezi binasında yapıldığını görmekteyiz (www.gaziosmanpasa.bel.tr). Bunun dışında, sadece Ramazan ayında, kültür merkezi önündeki alanda yöresel kiosklar açılmış ve her yöre kendi yiyeceklerini ve geleneklerini ilçe halkına tanıtmıştır. Bu etkinlikten başka, çalışma alanında, belediye tarafından düzenlenen herhangi bir etkinlik bulunmamaktadır.

4.5.5 Gaziosmanpaşa Meydanında keşif

Lang'e göre (1994), "herhangi bir toplumda öğrenmeye devam etme ihtiyacı vardır". Kişi sadece kendi özel alanında değil, kamusal alanda da kendini geliştirebileceği,

yeni bilgi ve deneyimler edinebileceği mekanlara ihtiyaç duyar. Kamusal alanda, keşfetme temel bir ihtiyaç olmasa da, kullanıcının bu ihtiyacının karşılanması, alanda geçirdiği zamanın kalitesini ve keyfini arttıracaktır.

Gaziosmanpaşa Meydanı'nda bu ihtiyaca karşılık gelecek herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

4.6 Bölüm Sonucu

İstanbul'un en kalabalık ilçelerinden olan Gaziosmanpaşa'da, 1950'li yıllardan bu yana hızla kentleşme olmuştur. İstanbul'un çeperinde yer alan bu ilçe, ciddi bir alana ve nüfusa sahip olduğundan, zamanla başlı başına büyük bir yerleşim yeri olmuştur. Rumlar, Balkan ve Kırım göçmenleri, ve Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden gelen insanlarla, ilçedeki insan profili zaman içerisinde büyük ölçüde değişmiş ve bugünkü kozmopolit halini almıştır. İlçenin odak noktasındaki çalışma alanı olarak seçilen meydan ise, bu kozmopolit yapıya hitap etmesi gereken önemli bir kamusal açık alandır. Araç yollarıyla bölünmüş ve parçalı bir açık alanlar topluluğuna dönüşmüş bu alanın düzenlenmesi ve iyileştirilmesi için her dönem yönetime gelen farklı belediye yönetimleri tarafından çalışmalar yapılmıştır. Halihazırda yoğun bir şekilde kullanılmakta olan bu alanın, kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap verecek bir alan olup olmadığı ise araştırmanın temelini oluşturmuştur. 3. Bölümde ayrıntılı bir şekilde aktarılan kullanıcı ihtiyaçlarından yola çıkılarak yapılan gözlem ve analizler sonucu ise alanın bu ihtiyaçları tam olarak karşılayamadığı ortaya çıkmıştır. Ayrıntılı olarak 5. Bölümde aktarılan tespitlerle ilgili genel olarak şunu söyleyebiliriz: Alana dışardan erişimin rahat olması ve alanın güvenli olması haricinde, meydandaki kullanıcı ihtiyaçları tam olarak karşılanmamaktadır.

5. SONUÇ

Bu tez kapsamında, bireyleri kamusal alanlarda mutlu edecek ve beklentilerini karşılayacak ihtiyaçlar belirlenmiştir. Seçilen çalışma alanında da bu ihtiyaçlar incelenmiş ve alanın kullanımı gözlenerek tespitler yapılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucu ulaşılan çıkarımlar ise iki alt başlık halinde aktarılmaktadır:

Kavramsal çıkarımlar:

Kamusal açık alanlar, kent yaşamı için tartışılmaz bir öneme sahiptir. Bu alanlar, tarih boyunca toplumun bir araya gelip sosyalleştikleri, etkileşime geçip bir aradalık hissini güçlendiren ve günlük temel ihtiyaçlarının haricinde sosyal ihtiyaçlarını karşıladıkları mekanlar olmuşlardır. Hem kent yaşamının hareketini barındıran hem de bu hareket içerisinde kullanıcıya durup vakit geçirme imkanı veren bir alan olarak meydan, kentteki belki de en önemli kamusal alandır. Toplumdaki bireylerin özel hayatlarındaki mekanlardan farklı olarak; kamusal meydanlarda toplumdaki başka bireyleri görme, sahip oldukları farklılıkları gözlemleme ve algılama olanakları göz önüne getirildiğinde, bu mekanların sağlıklı bir toplumsal yaşam için gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu mekanların kullanılma miktarı ve sıklığı ise toplumsal yaşama katkısını arttıracaktır.

Toplum ve bireyler açısından bu kadar büyük öneme sahip mekanların oluşturulmasına aynı derecede önem verildiğini söylemek pek de doğru olmaz. Günümüzde bu alanlar, sermaye çıkarları ve politik çıkarlar doğrultusunda şekillenmektedir. Bunun yanı sıra; araç kullanımının artmasıyla birlikte, kentin her yerinde olduğu gibi, meydanlarında da bu soruna yönelik düzenlemeler öncelikli olarak ele alınmaya başlamıştır. Para, siyasi erk ve trafiğin elinde şekillenen bu mekanların kullanıcısı olan insan ise çoğunlukla göz ardı edilmektedir. Halbuki, bu alanların değeri, insanlar tarafından kullanımına bağlı olarak artmaktadır. Bir kamusal alan toplum tarafından ne kadar benimsenip kullanılırsa, o kadar değer kazanır.

Kent yaşamına pozitif katkı sunması gereken bu alanların, kentin yaşayan parçaları haline gelmeleri için, bu alanı kullanacak insanların ihtiyaçları saptanmalıdır. Mekanın sadece fiziksel değil psikolojik ve sosyal açıdan da önemli olduğu düşünüldüğünde, insanların da sadece fiziksel değil psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının da karşılanması gerekliliği ortaya çıkar. Konfor, rahatlama, pasif katılım, aktif katılım ve keşfetme ihtiyaçları olarak belirlenen kullanıcı ihtiyaçlarının karşılanması, kamusal odak noktası ve toplumsal katalizör olarak işleyen meydanların yaşayan ve başarılı mekanlar olması için önem taşımaktadır.

Çalışma alanından elde edilen çıkarımlar:

Buna göre, İstanbul'un en kalabalık ilçelerinden biri olan ve giderek daha fazla önem kazanmaya başlayan Gaziosmanpaşa'nın odağındaki bu en önemli kamusal alan; fiziki olarak bir çok probleme sahip olup, mekansal kalite ve kullanıcı ihtiyaçlarını karşılama anlamında da yetersiz kalmaktadır. Alanın kullanıcı ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilgili aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Alan, çeşitli hava şartlarında kullanımına uygun değildir. Alanda iklimsel olarak hiç bir önlem alınmamıştır. Güneşten ve yağmurdan koruyacak önlemler alınmadığından, yaz sıcaklarında ve yağışlı havalarda alan genel olarak kullanılamamaktadır. İklimsel önlemlerin alınması, Gaziosmanpaşa Meydanı'nın kullanımını ve kullanım süresini arttıracaktır.
- Oturma elemanları yoğun olarak kullanılan yerlerde yetersiz kalmakta, kullanıcıların yoğun olduğu bazı alanlarda ise oturma elemanı bulunmamaktadır. Kullanım yoğunluğu gözetilerek oturma elemanlarının sayıca yeterli hale getirilmesi gerekmektedir. Var olan banklar ise, sadece alanda kısa süreli vakit geçirmek için rahattır.
- Oturma elemanlarının, kullanıcıların mevsimsel ihtiyaçları doğrultusunda yerleşimlerinin gözden geçirilmesi gerekmektedir. Mevcut durumda, bankların çoğunlukla güneşli alanlarda bulunduğu gözlemlenmiştir.
- İnceleme alanındaki kot farklılıkları ve bu kot farklılıklarındaki mekanların bağlantılarının çözülememesi nedeniyle, alanda dolaşımda sıkıntılar yaşanmaktadır. Dar merdivenler ve dik rampalar, başta yaşlı ve engelliler olmak üzere, tüm kullanıcılar açısından olumsuz bir etkidir.

- Fiziki olarak parçalanmış bu alanlar arasındaki geçişlerin trafikle kesişimlerinin de yeniden gözden geçirilmesi, yaya geçişlerindeki noktalara müdahale edilmesi ve alanlar arasında yaya geçişlerinin güvenli hale getirilmesi gerekmektedir. Mevcut haliyle alan içi yaya dolaşımı tehlikelidir.
- Ana arterlere yakın olması ve toplu taşıma araçlarının çokluğu sebebiyle, alana dışarıdan erişim rahattır.
- Farklı sayı ve karakterdeki kullanıcıların, bir arada vakit geçirebilmeleri için uygun oturma elemanlarının temin edilmesi gerekmektedir. GOPark dışındaki yerlerdeki oturma elemanları bu çeşitliliği sağlamamaktadır.
- Alanın gündüz kullanımında güvenlikle ilgili herhangi bir problem bulunmamaktadır. Alanı kullanan kadınların çokluğu da bunu destekler niteliktedir. Gece kullanımında da alandaki ışıklandırmanın yeterli olduğu, ve alanın kadınlar tarafından rahat bir şekilde kullanıldığı gözlemlenmiştir.
- Alanda; yaşlılar, engelli kullanıcılar ve özellikle çocukların güvenliği için bazı fiziki önlemler alınmalıdır. Alana girilen noktalardaki trafik probleminin ve kot farklılıklarından kaynaklanan tehlikelerin giderilmesi gerekmektedir.
- GOPark ve Cumhuriyet Meydanı haricinde, alanın rahatlatıcı bir yer olduğu söylenemez. Geniş, boş ve sert zeminin ağırlıklı olduğu bu yerlerin daha insancıl mekanlara dönüştürülmesi gerekmektedir.
- Meydanda bulunan oturma birimleri, yaya dolaşım akslarına yönelmiş konumdadır. Böylelikle, insanlar alanda vakit geçirirlerken, diğer insanları gözlemleyebilmekte ve pasif katılım ihtiyaçlarını karşılayabilmektedirler.
- Hem zemin kattan hem de üst katlardan meydandaki hareketin izlenebileceği kafe ve restoranlar bulunmaktadır. Fakat; Kültür merkezi önündeki ve Gopark'taki kafeteryaların oturma alanlarının meydandan kopuk, meydanla fiziksel ve görsel bağı engelleyecek şekilde bariyerlerle çevrili, kendi içine kapanmış mekanlar olduğu gözlenmiştir.
- Alanda düzenlenen herhangi bir aktivite bulunmamaktadır. Yıl içerisinde bu alanda yapılan tek aktivite, Ramazan ayında açılan yöresel kiosklardır. Yani, Gaziosmanpaşa Meydanı'nda kullanıcıların aktif katılım ihtiyaçlarını karşılayacak

herhangi bir organizasyon ya da aktivite bulunmamaktadır.

- Kullanıcının alanda geçirdiği sürenin kalitesini arttıracak keşif ihtiyacının karşılanmasına yönelik düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Gaziosmanpaşa Meydanı'nda, kullanıcıların keşfetme ihtiyaçlarına yönelik hiç bir düzenleme bulunmamaktadır.

Yukarıda sıralanan tespitlere göre, alan kullanıcı ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte bir yer olarak yeniden düzenlenmelidir. Gaziosmanpaşa Meydanı, kullanıcı ihtiyaçlarını karşıladığı ölçüde; yaşayan, tercih edilen ve ilçe hayatında önem taşıyan bir kamusal alan olacaktır.

KAYNAKLAR

- Ayten, M.A. ve Özer, M.N.** (2005). Kamusal Odak Olarak Kent Meydanları, Planlama Dergisi Sayı:2005/3, Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara.
- Aru, K.A.** (1998). Türk Kent Dokularının İncelenmesi ve Bugünkü Koşullar İçinde Değerlendirilmesine İlişkin Yöntem Araştırması, Y.E.M. Yayınları, İstanbul.
- Barnet, J.** (1980). An Introduction to Urban Design, U.S.A.
- Başaran, İ.** (2011). Kent İmgesi Çevirisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Cansever, T.** (1994). Ev Şehir Üzerine Düşünceler, İnsan Yayınları, İstanbul.
- Carr, S., Francis, M., Rivlin, L. G. ve Stone, A. M.** (1992). Needs in Public Space, Urban Design Reader 26. Bölüm, Architectural Press, Amsterdam.
- Ceritli, İ.** (2003). Kentleşme Sürecinin Ekonomi-Politiği ve Bir Türkiye Uygulaması, Yargı Yayınevi, Ankara.
- Chaplin, S.** (2011). Places, Space Place Life: Learning From Place 1, Routledge, New York.
- Çelik, Z.** (1986). 19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti, Değişen İstanbul, (Çeviri: Deringil, S., 1996), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Çetin, B.N. ve Yılmaz, A.S.** (2006). Postmodernizm ve Kent, Doğu Anadolu Araştırmaları Dergisi Sayı:4, Elazığ.
- Çulcuoğlu, G.** (1995). Meydanların Önemi ve Tarihsel Gelişimi, Bilkent Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara.
- Erdoğan, B.D.** (2011). Assessment of Urban Identity Characteristics in Public Places: A Case Study of Ortaköy Square, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Erdönmez, M.E. ve Akı, A.** (2005). Açık Kamusal Kent Mekânlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri, YTÜ Mimarlık Fakültesi e-Dergisi, Cilt:1 Sayı:1, İstanbul.
- Ersoy, M.** (2008). Kentsel Planlama Kuramları, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Erzen, J.** (2007). Çevre, Kent, Mimarlık, Mimarlık Dergisi No :334, İstanbul.

- Featherstone, M.** (1996). Postmodernizm ve Tüketim Kültürü, (Çeviri: Küçük, M.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Gaziosmanpaşa Belediyesi.** (2000). 1999 Yılı Faaliyet Raporu, Gaziosmanpaşa Belediyesi Yayınları, İstanbul.
- Gaziosmanpaşa Belediyesi.** (2006). 2005 Yılı Faaliyet Raporu, Gaziosmanpaşa Belediyesi Yayınları, İstanbul.
- Gaziosmanpaşa Belediyesi.** (2014). Planlama Raporu.
- Gehl, J.** (2006). Life Spaces Buildings, Urban Design Futures 7.Bölüm, Routledge, London.
- Gençel, Z.** (2000). Geleneksel Türk Kentinde Meydan Kavramı, Ege Mimarlık no:34, İzmir.
- Giritlioğlu, C.** (1991). Şehirsiz Mekân Ögeleri ve Tasarımı, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.
- Güldüler, E.S.** (2010). Gaziosmanpaşa Belediyesi Ölçeğinde Kentsel Dönüşüm Politikaları ve Uygulamaları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güntan, Ç.** (2007). II. Abdülhamit Döneminde İmparatorluk İmajının Kamu Yapıları Aracılığı ile Osmanlı Kentine Yansıtılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Işık, O.** (1993). Modernizm Kenti / Postmodernizm Kenti, Birikim Dergisi Sayı: 53, İstanbul.
- İnceoğlu, M.** (2007). Kentsel Açık Mekânların Kalite Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım, İstanbul Meydanlarının İncelenmesi, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- İstanbul Ansiklopedisi.** (1975). Gaziosmanpaşa İlçesi, Cilt 11.
- Karahasanoğlu, S.** (2013). Küçükköy-Taşlıtarla-Gaziosmanpaşa Bir İlçenin Öyküsü, Gaziosmanpaşa Belediyesi Yayınları, İstanbul.
- Karakurt, E.** (2006). Kentsel Mekânı Düzenleme Önerileri: Modern Kent Planlama Anlayışı ve Postmodern Kent Planlama Anlayışı, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Sayı: 26, Kayseri.
- Kılıç, A.** (2001). Kentsel Açık Alanların Kullanıcılar Tarafından Değerlendirilmesi: Kadıköy İskele Meydanı ve Yakın Çevresi, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kıray, M.** (1975). Metropoliten Kent Olgusu, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Şehircilik Enstitüsü Dergisi Sayı: 10, İstanbul.

- Krier, R.** (1979). Urban Space, Rizzoli International Publications, New York.
- Kuban, D.** (1968). Anadolu-Türk Şehri Tarihi Gelişmesi, Sosyal ve Fiziki Özellikleri Üzerinde Bazı Gelişmeler, Vakıflar Dergisi Sayı:7, İstanbul.
- Kuban, D.** (1998). Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları, Y.E.M. Yayınları, İstanbul.
- Lang, J.** (1994). Functionalism, Urban Design Reader 24. Bölüm, Architectural Press, Amsterdam.
- Lynch, K.** (1960). Kent İmgesi, (Çeviri: Başaran, İ, 2011) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Maslow, A.** (1987). Motivation and Personality, Harper and Row, New York.
- Memlük, Y., Özer, N., Özdemir, A.** (2000). Yaşanabilir Kentsel Dış Mekanların Tasarımında Tarihi Kent Meydanı Örneklerinden Yararlanma Olanakları, 1. Kentsel Tasarım Haftası, M.S.Ü. İstanbul.
- Metin, T.** (2013). Türkiye Selçuklu Şehirlerinde Meydan Kültürü, Tarih İncelemeleri Dergisi Sayı:28, İzmir.
- Milgram, S.** (1970). The Experience of Living in Cities, Science Journal Vol.167, U.S.A.
- Moughtin, C.** (1992). Urban Design: Street and Square, University of Nottingham Department of Architecture and Planning, Butterworth Heinemann Ltd., Oxford.
- Morris, A. E. J.** (1994). History of Urban Form, Before the Industrial Revolutions, Addison Wesley Longman Limited, Harlow, England.
- Oktay, D.** (1999). Kentsel Ortak Mekanların Niteliği ve Kent Yaşamındaki Rolü, Kentsel Ortak Mekanlarda Başarıya Ulaşmak İçin Arayışlar, Marcus, C.C. and Francis. C. 1990, İstanbul Yapı Dergisi, Y.E.M. Yayınları, İstanbul.
- Öksüz, A.M.** (1999). Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı, Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Ders Notları No:54, Trabzon.
- Öktem, B.** (2011). İstanbul'da Neoliberal Kentleşme Modelinin Sosyo-Mekansal İzdüşümleri, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi Sayı: 44, İstanbul.
- Özcan, K.** (2006). Anadolu-Türk Kent Tarihinden Bir Kesit: Selçuklu Döneminde Anadolu-Türk Kent Model(ler)i, Bilig Sayı: 38, Ankara.
- Schulz-Norberg, C.** (1971). Existence, Space and Architecture, London: Studio Vista, London, UK.

- Seçkin, Ç.** (2005). Tarihi Kentlerdeki Açık Mekanların Değişen Kullanımlarının Değerlendirilmesi: Amasya Örneği, Doktora Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sertkaya, İ.** (2011). Kent Meydanları: Adana 5 Ocak Meydanı Örneği Üzerine Bir İrdeleme, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Sezer, D.** (2010). Kastamonu Kent Dokusu İçinde Cumhuriyet Meydanı'nın İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Url-1** <<https://www.wikipedia.org>>, alındığı tarih: 20.03.2015/20.07.2015
- Url-2** <<http://www.tdk.gov.tr/>>, alındığı tarih: 05.04.2015
- Url-3** <<http://www.pps.org/>>, alındığı tarih: 10.07.2015
- Url-4** <<http://www.urbansquares.com/>>, alındığı tarih: 10.07.2015
- Url-5** <<http://www.gaziosmanpasa.bel.tr/>>, alındığı tarih: 15.08.2015
- Tanyeli, U.** (1986). Anadolu-Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Taşçı, H.** (2012). Kent Meydanı ile Kent Kimliği İlişkisi: Üsküdar Meydanı Örneği, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tekeli, İ.** (2010). Türkiye'nin Kent Planlama ve Kent Araştırmaları Tarihi Yazıları, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Tunç, G.** (2003). Transformation of Public Space: The Case of Migros Akköprü Shopping Center, Yüksek Lisans Tezi, O.D.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu.** (2013). Nüfus Sayımları.
- Vardar, A.** (1990). Meydansız Kentler, Planlama Dergisi Sayı:90/3-4, Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara.
- Webb, M.** (1990). The City Square: A Historical Evolution, Thames & Hudson Ltd.
- Whyte, W. H.** (1980). The Social Life of Small Urban Spaces, Project for Public Public Spaces Inc., New York.
- Yıldız, A.** (2007). Tarihsel Birikime Sahip Kentsel Açık Alanların Dinamizmi - İstanbul Kent Örneği; Beyazıt Meydanı, Sultanahmet Meydanı ve Taksim Meydanı, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yırtıcı, H. (2005). Çağdaş Kapitalizmin Mekansal Örgütlenmesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Yolcu, A. H. (2015). Zorlu Center ve Liberal Ütopya, www.arkitera.com.

Zeka, B. (2011). The Humanistic Meaning of Urban Squares: The Case of Çayyolu Urban Square Project, Yüksek Lisans Tezi, O.D.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Zucker, P. (1959). Town and Square, Colombia University Press, New York, USA.

EKLER

EK A: Fotoğraf Haritası

EK B: Gölge, yarı gölge ve güneşli alanlar (Şekil 4.42)

EK C: Oturma elemanlarının yerleşimi (Şekil 4.48)

EK D: Gölge, yarı gölge ve güneşli alanlarda yer alan oturma elemanlarının yerleşimi (Şekil 4.51)

EK E: Arazi kotları ve merdiven-rampaların yerleşimi (Şekil 4.52)

EK F: Araç ve yaya sirkülasyonu (Şekil 4.57)

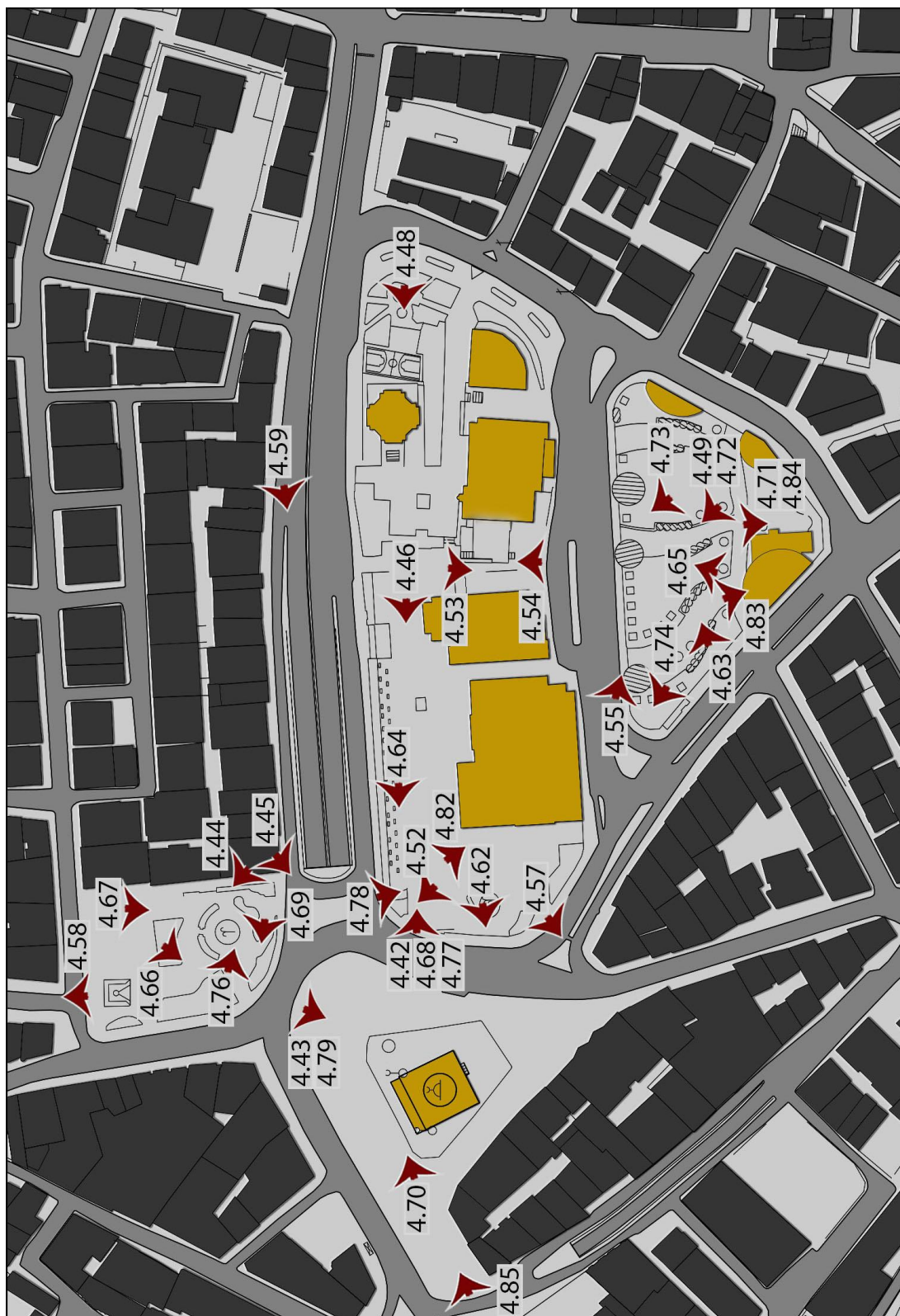
EK G: Toplu taşıma durak yerleri ve alana araçla yaklaşım (Şekil 4.61)

EK H: Oturma elemanları tipleri (Şekil 4.62)

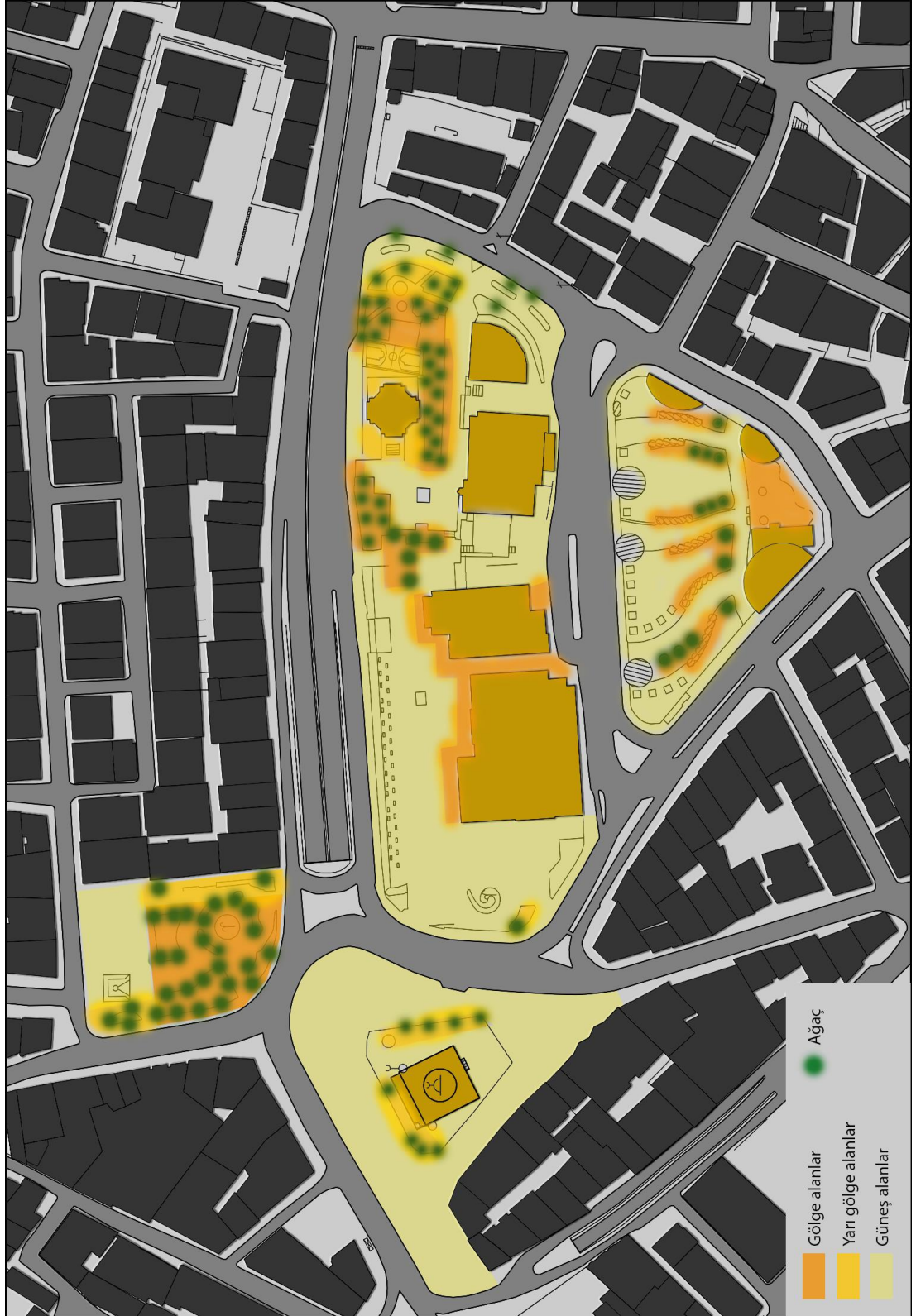
EK I: Peyzaj öğeleri (Şekil 4.76)

EK İ: Yaya aksları ve oturma elemanlarının yönelimi (Şekil 4.81)

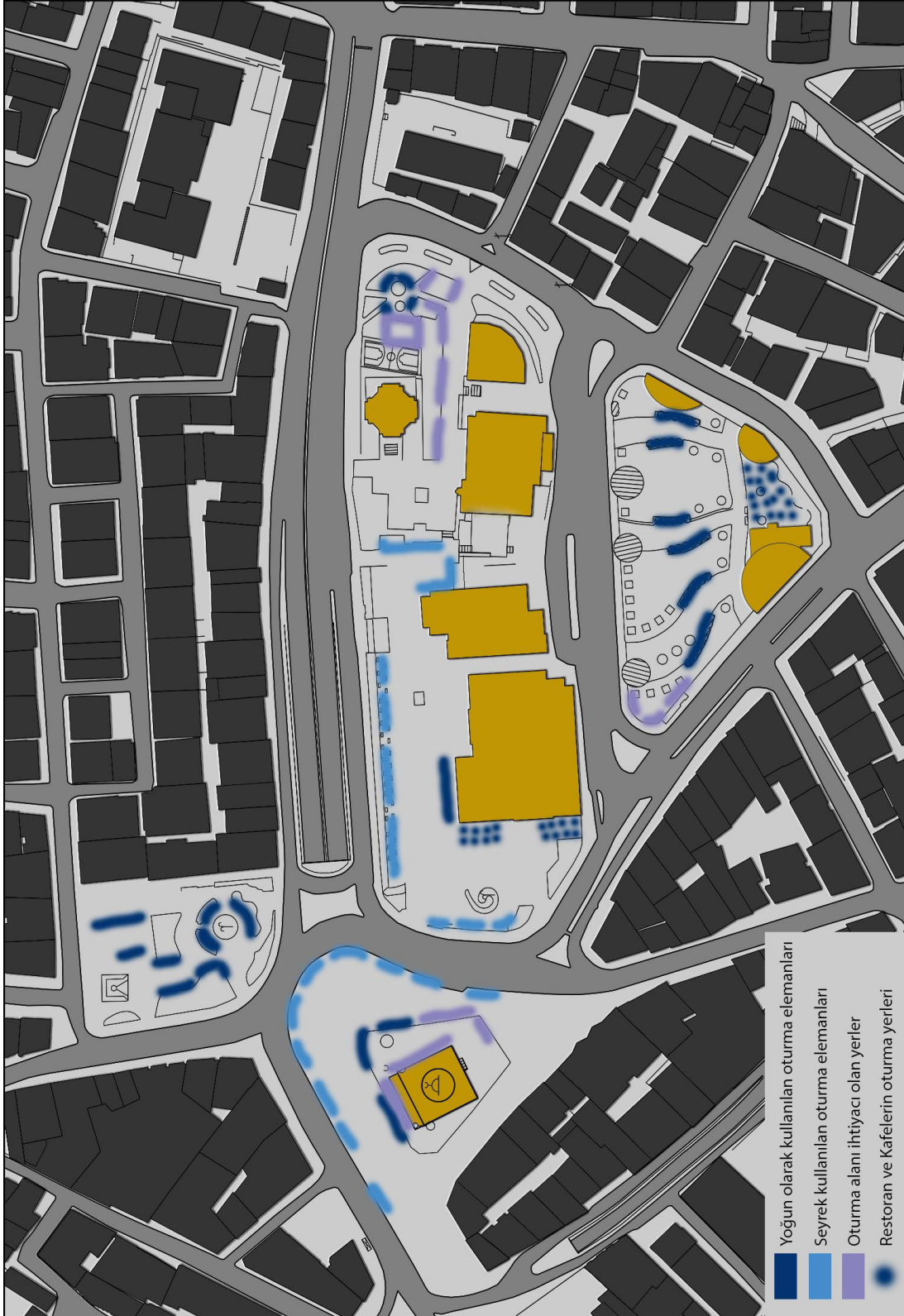
EK J: Restoran ve kafe yerleşimleri (Şekil 4.82)

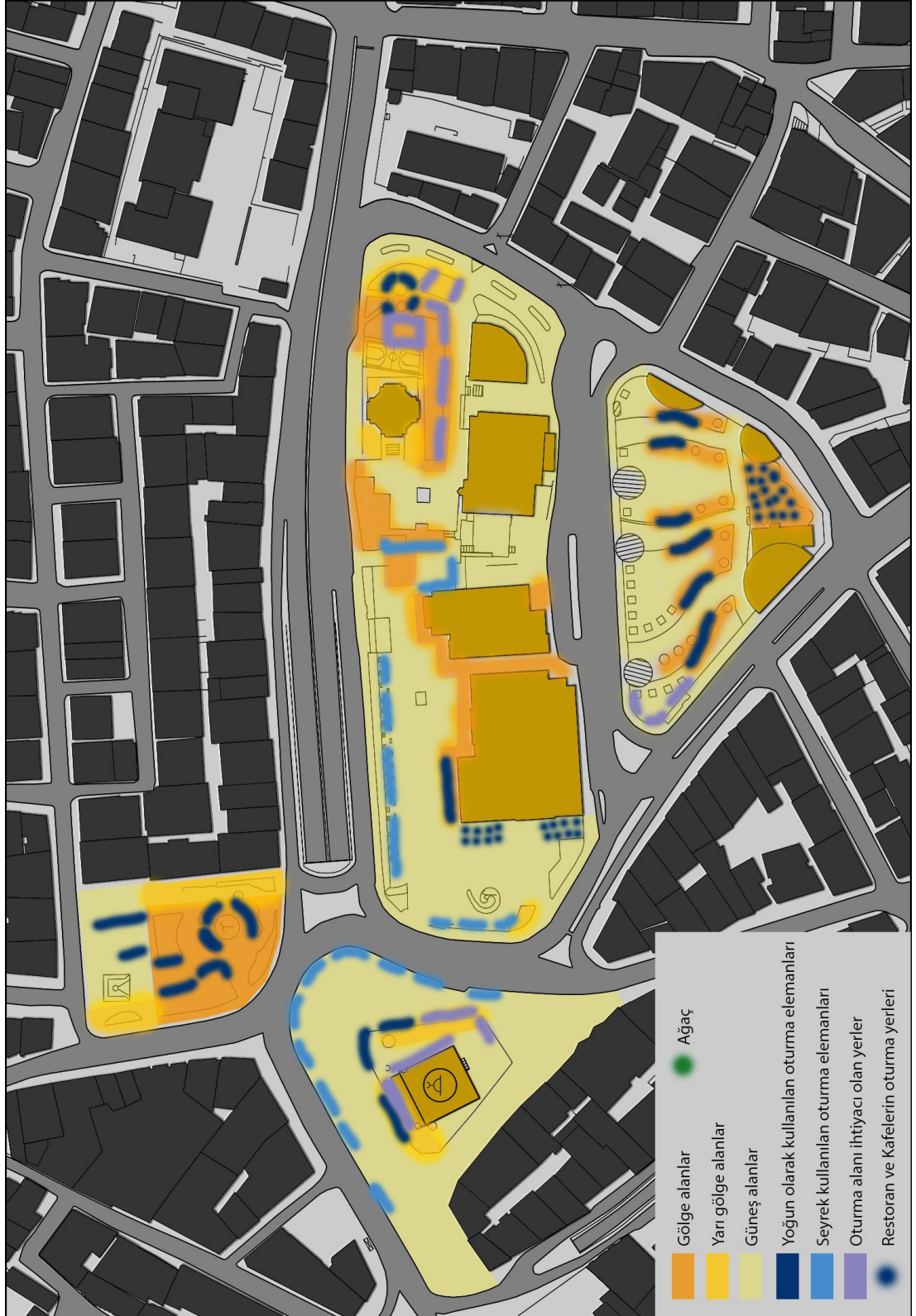
EK B

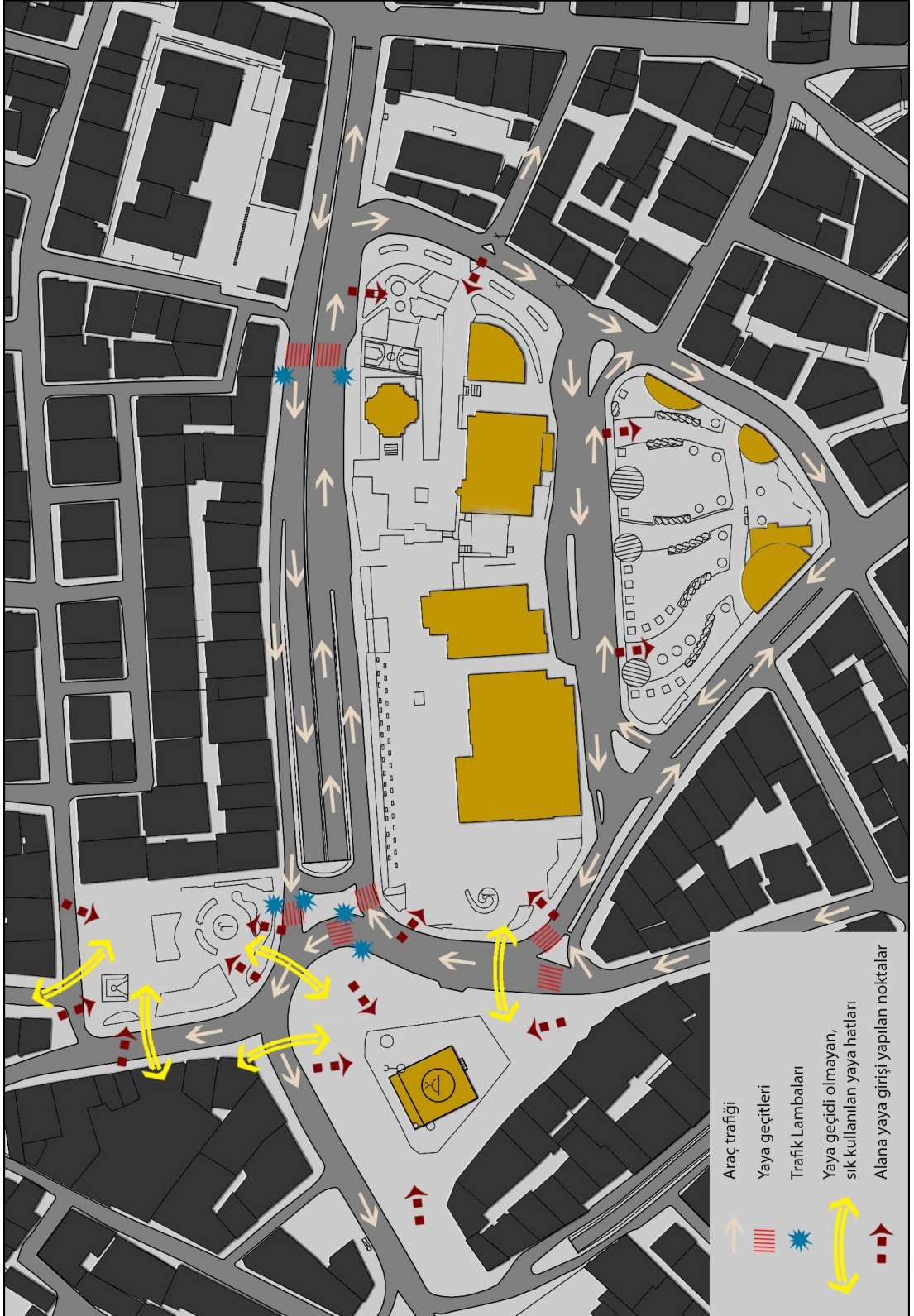
EK C

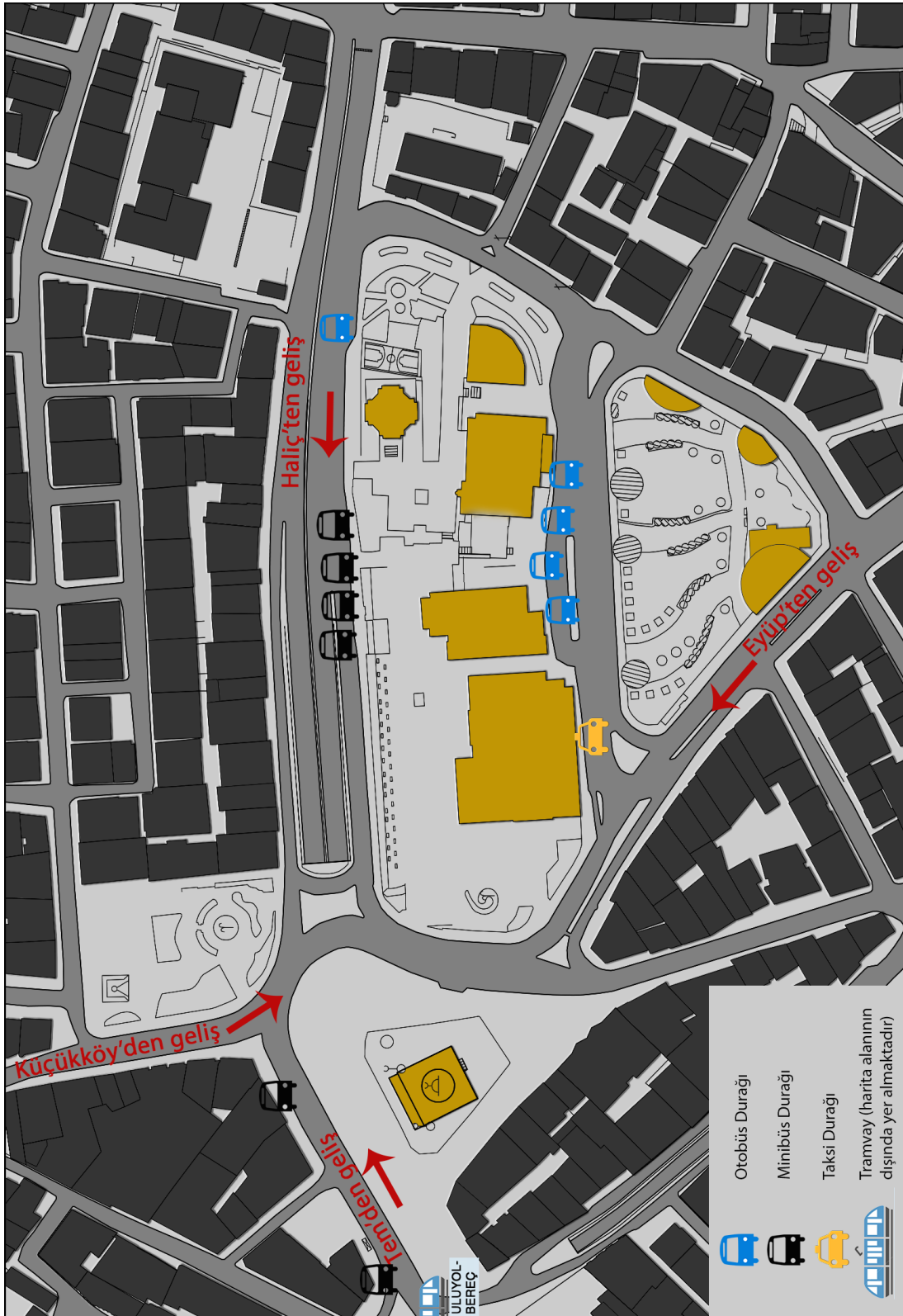

EK D

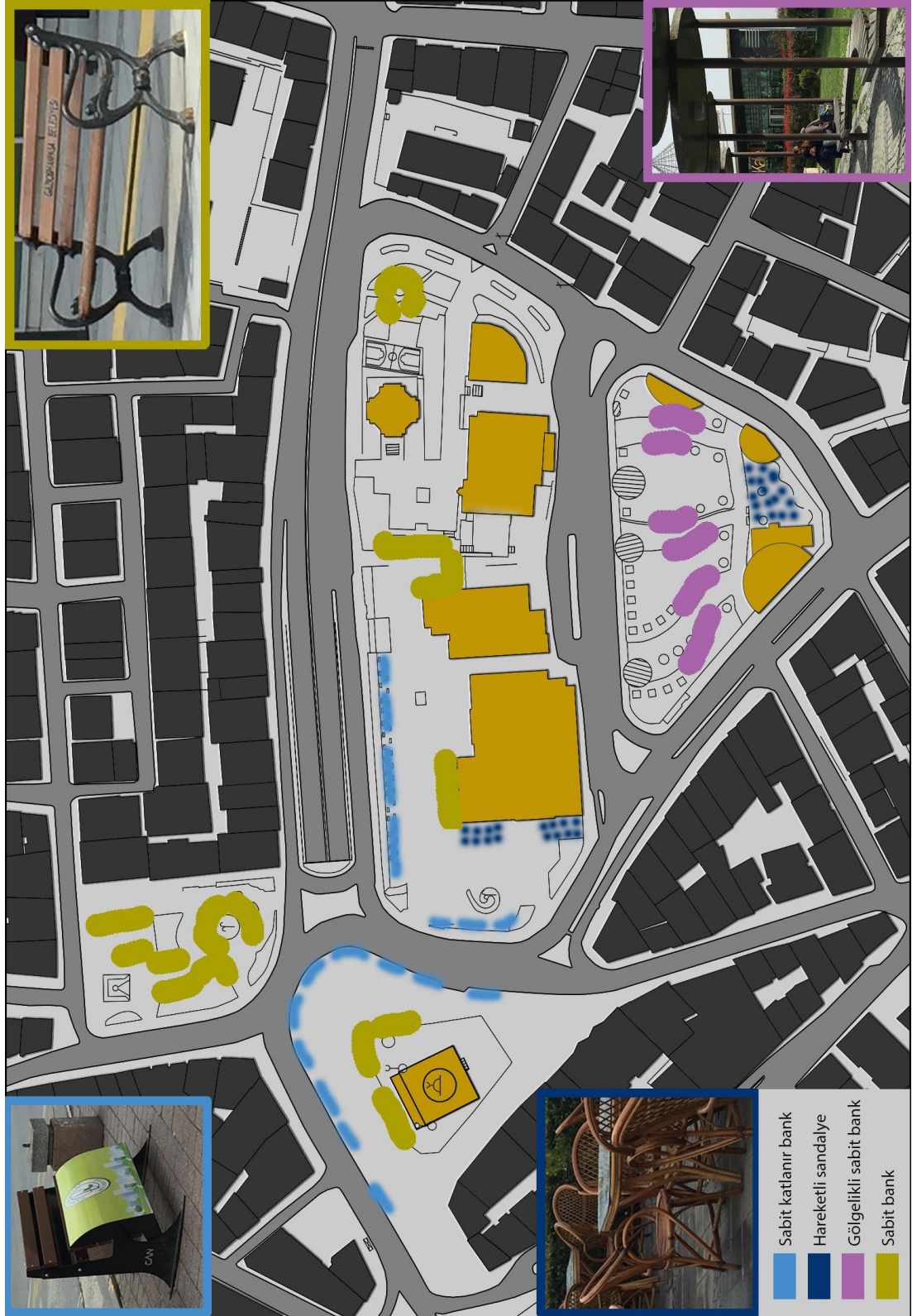

EK F

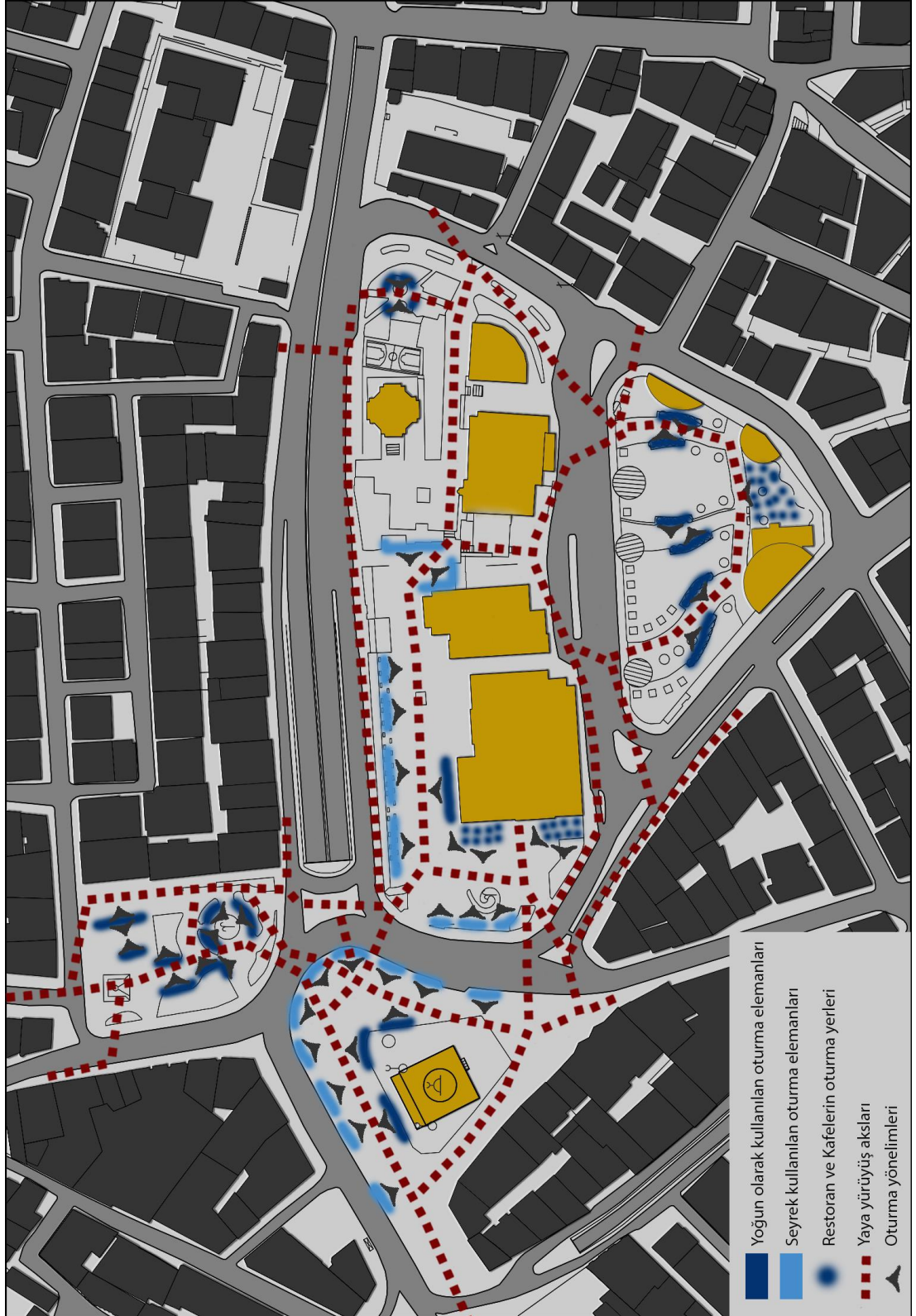

EK H

EK I

EK J

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad : Aşın Okuldaş
Doğum Yeri ve Tarihi : Van / 07.11.1985
E-Posta : aysinok@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2009, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü